

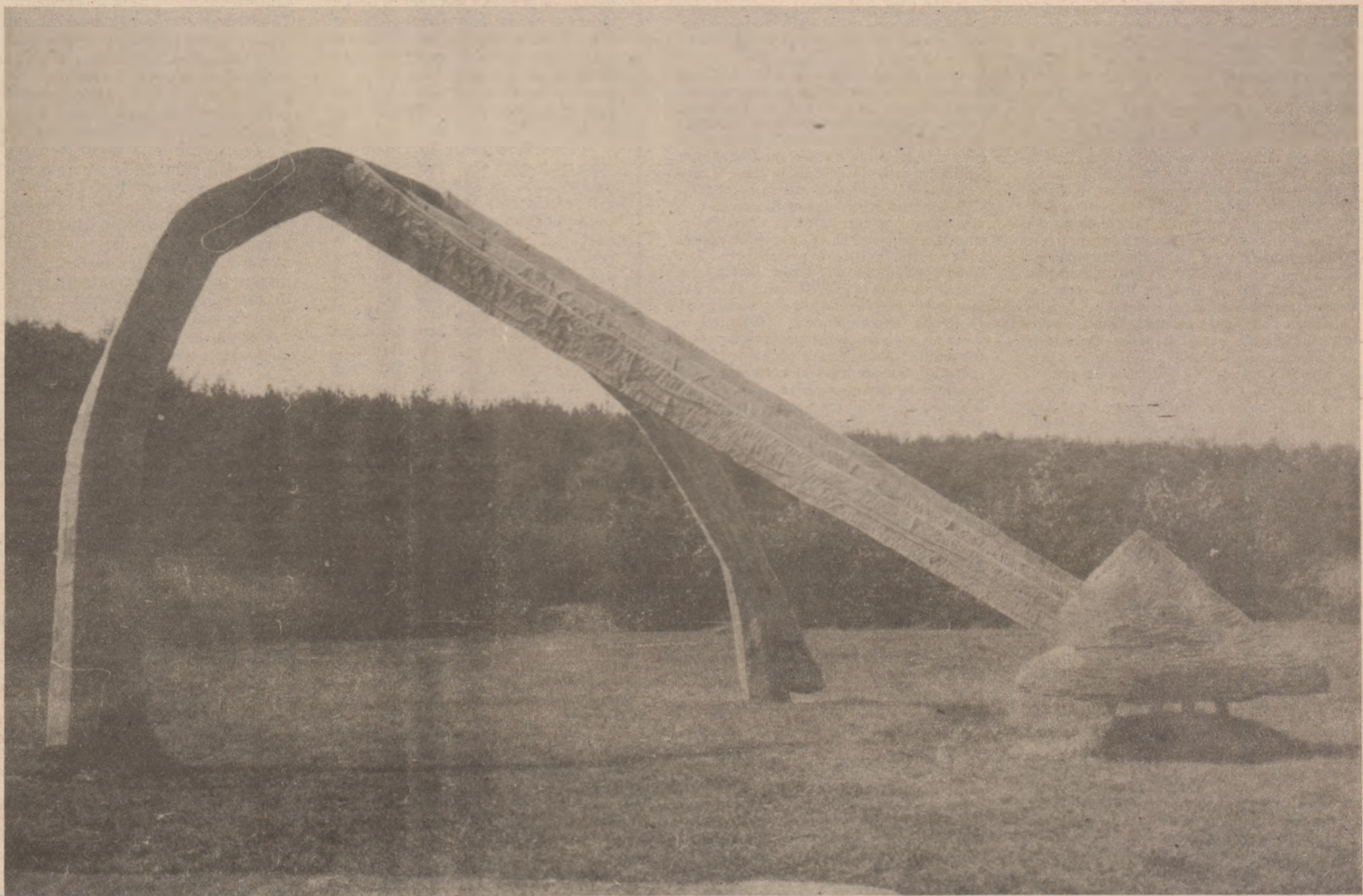
TE
LECTURĂ

România literară

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Grupul de publicații Topaz
2 - 8 septembrie 1992
(Anul XXV)

26

Sculptură de GABRIEL POPIAN. Număr ilustrat cu lucrări de sculptori români contemporani

Un om dinaintea erei noastre

L-AM ADMIRAT întotdeauna pe Șerban Cioculescu, dar multă vreme n-am știut de ce. Nu găsisem în scrierile lui nici o revelație. Chiar și paginile critice consacrate operei lui I.L. Caragiale - în care era considerat un expert - mi se păruseră lipsite de profunzime. Și totuși citeam cu interes și cu plăcere tot ce apărea sub semnătura sa. Nu evitam nici măcar acele lungi și - în principiu - fastidioase enumerări de titluri de documente vechi, sumar comentate, pe care criticul și istoricul literar le publica uneori în *România literară*. Le parcurgeam atent, de la început până la sfârșit, fără să mă plictisesc.

Până la urmă am înțeles care era cauza acestei simpatii misterioase. Prin felul său de a scrie, Șerban Cioculescu evoca, mai bine decât alți supraviețuitori, ceva din atmosfera dinainte de instaurarea comunismului în România. Și aveam, ca aproape toți colegii mei de generație, *nevoie* de amintirea vieții normale de altădată.

Există turiști îndrăgostiți de Paris care iau la plecare, ca amintire, câte un flacon cu aer parizian. Exact așa ne-ar fi plăcut și nouă să avem un flacon cu aer din mitica perioadă interbelică. În lipsa lui, citeam scrierile lui Șerban Cioculescu.

Născut la 7 septembrie 1902, Șerban Cioculescu a studiat la București și la Paris în fastul deceniu trei al acestui secol și și-a desăvârșit formația de intelectual luând parte la viața literară românească efervescentă de până la cel de-al doilea război mondial. După un atît de îndelungat exercițiu al democrației, nimic nu mai putea să-l schimbe. Spiritul democratic îi intrase în sînge. Și în cerneală, care este poate un sînge mai subtil.

Veneau teze din iulie și indicații prețioase, dar Șerban Cioculescu continua să răsfoiască, voluptuos, ediții bibliofile și să facă pe marginea lor, zîmbind cu

inofensivă maliție, tot felul de însemnări în care îi tachina pe autorii de altădată. În țară se construia viforos comunismul, iar el se deda, mai departe, unui epicureism filologic și unui viciu al exprimării opiniei în calitate de persoană particulară, care aminteau în mod frapant de lumea lui E. Lovinescu și a Hortensiei Papadat-Bengescu. Culmea este că pînă și în articolele în care își manifesta - cu o larghețe vinovată - adeviunea față de tot ce se întîmpla în România, Șerban Cioculescu rămînea, prin stil, un burghez intratabil, incapabil să se transforme în altceva decît într-un comunist de operetă. Magistrul spunea că trebuie mers înainte, dar din modul cum o spunea reieșea clar că tare mult ar fi vrut să meargă înapoi.

Cele mai nonconformiste articole ale noastre erau mai conformiste decît cele mai conformiste articole ale lui Șerban Cioculescu. El era structural *altfel* decît noi. El nu mîncase, din tinerețe, salamul cu soia al ideologiei comuniste. El nu își formase gîndirea căutînd să prevadă ce anume va tăia Mihai Dulea dintr-o carte, ascultînd dispozițiile lătrate prin telefon de Eugen Florescu sau încercînd fără succes să o contrazică pe Tamara Dobrin, căreia alcoolul îi dădea curajul să recurgă la citate într-o limbă asemănătoare cu franceza.

Pentru noi, cei care de mici copii nu cunoscuserăm altceva decît comunismul, Șerban Cioculescu era un om dinaintea erei noastre. Un om adevărat, de pe vremea cînd planeta civilizației românești nu căzuse încă sub stăpînirea maimuțelor. Îl priveam cu avidă curiozitate și răscolitoare nostalgie. Îl priveam - pe el, cel mai bătrîn dintre noi - cu speranță.

Alex. Ștefănescu

DIN SUMAR:

- Însemnări, fără concluzii, despre talent, caracter și politică
- Șerban Cioculescu - 90 ● Ion Barbu - inedit ● Cronici la volume de Mircea Vulcănescu, Dumitru Țepeneag, Cornel Ungureanu, Viorel Marineasa
- Gheorghe Grigurcu - o polemică pe tema neutralității
- Versuri de Doina Sălăjan ● Haicurile zilnice ● Paul Claudel, Arthur Lundkvist și Edith Stein în actualitate ● Scrisoare din Paris de la Ion Pop ●

Dej și bizantinismul politic (II)

ORICÎT ar părea de straniu, moștenirea lui Dej nu include doar un impenitent stalinism. În plus, și nu mai puțin dăunător pentru cultura politică națională, el a dus la paroxism tradițiile politicieniste de culise, tehnicile de intrigi, corupție și matrapazfieri oneroase pe care le-am numi cele ale unui bizantinism degenerat. Stalinismul lui Dej a fost prin urmare unul specific „porților Orientului”: cupid, vician, cinic, dispus la compromisuri înșelătoare, șerpuitor și oportunist. Ceea ce nu-l făcea mai puțin crud, mai puțin fanatic și inchiizitorial.

Să nu uităm care era componența echipei diriguitoare în ultimii ani de viață ai lui Gheorghiu-Dej. Pe lângă diplomatico-zeuisticul Ion Gheorghe Maurer, în Biroul Politic figurau întunecați cominterniști Emil Bodnăraș și Petre Borilă. Despre acesta din urmă s-a vorbit prea puțin în analizele întreprinse asupra stalinismului românesc. Să spunem aici că militantul de origine bulgară Jordan Drăgan Rusev (care a adoptat în anii 30 pseudonimul Borilă, omagiu oblic adus unei apuse dinastii) a fost unul dintre activiștii Internaționalei Comuniste a Tineretului (KIM) înainte de a pleca în Spania ca politruc. În timpul războiului civil el a fost probabil ofițerul politic originar din România cu cel mai înalt grad. Apoi, ca și alți „interbrigadiști” (luptători în Brigăzile Internaționale), Borilă s-a aflat la Moscova în timpul celui de-al II-lea război mondial. În exil sovietic, el a conclucrat cu Dimitrov (președintele Cominternului), cu Manuilski (secretarul general al acestei organizații) precum și cu Ana Pauker, Vasile Luca, Gheorghe Stoica, Leonte Răutu și Valter Roman pentru formarea echipei ce urma să penetreze nucleul dominant al comunismului român de îndată ce Armata Roșie avea să intre pe teritoriul României. Într-adevăr, prin diviziile „Tudor Vladimirescu” și „Horia, Cloșca și Crișan”, activiștii din emigrația sovietică vor izbuti să ocupe poziții cheie în structura puterii după 1945. Spre deosebire de Luca, Borilă a știut să-și constituie o relație de afinitate și încredere cu Dej: în 1952, în loc de a-și pierde scaunul, el devine membru titular al Biroului Politic la plenara din iunie. În anii 50, generalul politic Petre Borilă, în colaborare cu un alt militant de origine bulgară, Dumitru Coliu, precum și cu Ion Vincze, au participat direct în operațiunile represive ale Securității. Despre Borilă se poate spune că a fost mereu implicat în cele mai tenebroase afaceri politice. Era cunoscut ca un personaj sumbru, lipsit de prieteni, izolat și suspicios. Un element important de luat în considerație este faptul că și după 1958, deci după retragerea trupelor sovietice și debutul desatelizării, Borilă a continuat să se afle în anturajul imediat al lui Dej. Ce-i va fi unit pe cei doi este greu de spus. Se știe că de pildă în anii 50, când Ecaterina Borilă pe atunci redactor șef al unei reviste a

sindicatelor, a fost criticată pentru tendințe așa-zis deviazioniste, soțul ei nu s-a dat în lături de la admonestarea și chiar dezavuarea celei mai apropiate persoane. Pentru cominternistul profesionist care a fost Borilă, nimic nu era mai important decât devotamentul de slugă față de liderul partidului. Merită recitită cuvântarea lui Borilă la Plenara CC al PMR din decembrie 1961, mostră de cameleonism politic, în care fostul aghiotant al Anei Pauker se dădea unui feroce atac împotriva stalinistei căzute în dizgrație. În aceeași ordine de idei, ar fi un efort instructiv să recităm și alte cuvântări, inclusiv aceea a lui Valter Roman, directorul pe atunci al Editurii politice, care pleca de cuvântări să-i mulțumească lui Dej pentru faptul că i-ar fi salvat viața în chipul în care sânguinara Ana Pauker voia să-l anihileze. Căiva ani mai târziu, același Roman nu-l va mai pomeni pe Dej, fiind în schimb să-și transfere pachetul cu mulțumiri pe adresa încă validă politic a premierului Ion Gheorghe Maurer. Cât despre Borilă, el a încetat din viață în anul 70, marginalizat dar încă privilegiat, locuind într-o splendidă vilă pe strada Grigore Mora și beneficiind de toate privilegiile „pensionarilor cu pensie personală”. După toate probabilitățile, „păcatul” său era legat de căsătoria ficei sale Iordana cu Valentin Ceaușescu, abia detestată de cuplul prezidențial din motive probabil rasiste (Elena Ceaușescu nu putea accepta ca nora ei să fie fiica militantei de origine evreiască Ecaterina Abraham-Borilă). Există și alte ipoteze care leagă ruptura dintre cele două familii de atitudinea pronunțat pro-sovietică a lui Petre Borilă, inclusiv în aprilie 1964. În momentul adoptării Declarației CC al PMR privind situația din mișcarea comunistă internațională, în trecut fie spus, așteptăm de la Alexandru Brlădeanu, Leonte Răutu, Corneliu Mănescu și chiar de la Paul Niculescu-Mizil mărturii privind preliminarile și caracterul rupturii dintre Dej și Hrușciov în perioada 1962-1964. Oricum, dacă ar fi ziarist, politolog sau istoric în România de astăzi, nu ar exista să pornească o investigație pe tema cotiturii din 1964.

UN ALT MEMBRU al nucleului imediat al puterii în ultimii ani ai lui Dej era Alexandru Drăghici. Am mai avut privilegiul să mă refer la acest lugubru personaj, extras parca din lumea subterană deosebită, monoman, rânchinos și brutal, lipsit de orice noțiune a demnității, vindicativ și sadic, complet manipulat de o nevastă îndrăgostită de bani, glorie, lux și putere, acesta a fost Alexandru Drăghici, ministrul de interne al României între 1962 și 1965. Acum, când în fine ne putem permite să sperăm că anumite dosare vor fi date publicității, ori măcar că istoricii vor fi lăsați să le studieze, ne întrebăm: care a fost rolul lui Drăghici în faimoasa „afacere loanid”, despre care pomenea recent și Monica

MIC DICȚIONAR

TÎRG (DE CARTE). Am crezut dintotdeauna că târgurile de carte, naționale sau internaționale, sînt organizate de întreprinzători și administratori nu numai pentru ca aceștia să-și umple buzunarul și să-și facă reclamă, ci și din răzburare contra scriitorilor înșiși. Aduși la Tîrg ca la panoramă și prezența pe viu publicului - ce exercițiu demistificator! Marele vrăjitor ce te dominase pînă atunci prin textul scris își apare acolo derizoriu, în toată modestia sa umană; vezi un biet bătrînel cam surd, cu cravata strîmbă și pantalonii boții. Cum, el este magul? Da, el! Și marele public își reprimă cu greu dezamăgirea, avînd impresia că a fost tras pe sfoară și că ani de-a rîndul i s-a servit o licoare contrafăcută. Participant la tîrgul de carte, cititorul va fi tentat să-și abandoneze idolul și să citească de acum încolo cu ochi extrem de critic tot ce acesta va mai scrie.

Slavă Domnului, lucrurile nu stau totdeauna așa! Dacă ai contat pe invidia, pe meschinăria, pe mitocănia sau superficialitatea umană, organizatorii tîrgurilor de carte își ratează aproape întotdeauna scopul nemărturisit: oricînd vor exista printre cititori și oameni lipsiți de certitudini, dar pururi febrili în căutarea lor. Și atunci, sînd alături de scriitorul mai mult sau mai puțin celebru, cititorul neprevenit va fi stupefiat de o constatare neașteptată: cu cit autorul e mai mare și mai autentic,

cu atît aparențele sale umane sînt mai modeste; cu cît operele autorului au intrat mai adînc în conștiința celorlalți, asigurîndu-și posteritatea, cu atît scriitorul adevărat pare mai retractiv și mai șters. Cele cîteva excepții din specia lui I.L. Caragiale rămîn rarissime și confirmă mai degrabă regula.

Același neprevenit cititor va fi împins prin urmare spre o concluzie paradoxală: arta de aparențe divine care-i literatura este în același timp cea mai umană dintre producțiile umane; nu servește literalmente la nimic - dovadă cei 95% dintre oameni care nu citesc nici o carte pe an și se dispensează perfect de artă - dar e totuși unica noastră marcă umană sigură în fața altor specii. Te ciocnești într-o sală de scriitorul cunoscut, om ca și tine, poate doar ceva mai prost îmbrăcat - și totul pare atît de simplu! Capodopera se naște mereu alături, fără zgomot, compusă de oameni cu aparențe anonime, fără nimb în jurul frunții.

Trecătorul pe la tîrgul de carte părăsește sala unde sînt expuse cărțile și unde scriitorii dau autografe cu un sentiment ambiguu: deziluzie că a înfîlțit doar niște persoane oarecare; dar și senzația că s-a aflat, pentru cîteva minute, într-un loc miraculat, într-un fel de biserică, unde totul arată altfel decît în viața obișnuită, din cauza copleșitoare cantități de nemurire pe metrul pătrat.

Mihai Zamfir

LOVINCEA într-un tulburător eseu? Se știe că unul din protagoniștii acelei macabre țesături de culpabilități absurde, colonelul Lăcă loanid, fratele astrofizicianului Paul Ioanid, fusese căsătorit cu sora Marthei Crișka-Drăghici, de care se despărțise spre furia neiertătoare a mamei. Să spunem doar că toți cei implicați în respectiva afacere a atacului asupra unei filiale a băncii naționale erau intelectuali de origine evreiască și că Securitatea a încercat să facă ceea ce în tălbură atmosferă de la finele anilor 50, o suită de procese cu un direct și nedistorsionat caracter antisemit. Nu trebuie uitat că principalii acuzați au fost condamnați la moarte și executați (inclusiv cei doi frați Ioanid). Și rămîne încă un mister ce soi de torturi psihologice și fizice vor fi aplicat Drăghici și torționarii săi celor din cazul Ioanizilor spre a-i forța să-și joace presupusele roluri într-un film produs de securitate și difuzat în cadrul închis al pedinelor activului de partid, film purtînd simpatomaticul titlu „Reconstituirea”? („Regizorul” acestui film a fost, după știința mea, Virgil Calotescu. Dacă mă înșel, ar fi bucurat să afle detalii despre cine și cum l-a produs: asemenea informații nu pot decît servi lămuririi stării de lucruri din România ultimilor ani de viață ai despotului stalinobizantin care a fost Gheorghiu-Dej.)

În fine, pentru că nu țin să transform acest eseu într-o carte, să mă opresc doar la relația complicată dintre Drăghici și alt membru al Biroului Politic, anume Nicolae Ceaușescu. Știm de la Gheorghe Apostol, și nu avem motive să ne îndoim de veracitatea spuselor sale, că nu Dej l-a uns pe Ceaușescu drept succesorul său. Mai știm, din alte surse, că Dej nu se aștepta să moară și că, prin decizie a Biroului Politic i s-a interzis conferențarului Leon Berca, distinsul specialist în boli interne care era medicul personal al lui Dej, să o informeze pe Lăcă Gheorghiu ori pe soțul ei, Gheorghe Rădoi, pe atunci vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și membru al CC al PMR, despre diagnosticul real care era, în februarie 1965, cel de cancer pulmonar. Între cei care se afirmaseră drept deținători ai firelor de comunicare și putere în partid, Nicolae Ceaușescu apărea ca un actor principal. Desigur, „baronii” Biroului Politic îl disprețuiau pe arogantul și deseori ridicolul secretar cu probleme organizatorice. Nu același lucru se poate spune despre Drăghici, care vedea în Ceaușescu pe adevăratul său concurent în lupta pentru succesiune.

CEEA CE s-a petrecut în realitate a fost o conspirație internă de partid, prin care Dej a fost izolat, deciziile lui au fost ignorate, iar Maurer, Bodnăraș și Chivu Stoica l-au propulsat la putere pe Ceaușescu în speranța că va fi un docil executant al deciziilor lor. Pentru Maurer, ceea ce era important consta

în continuarea deschiderii din politica externă acompaniată de o anumită relaxare în viața ideologică. Amnistia din 1964 nu poate fi separată de influența sa crescîndă (împreună cu aceea a unor Mihail Ralea și Athanasie Joja) în anturajul lui Dej. Linia care se configura era aceea a unui *titoism românesc*, în care tandemul Dej-Maurer putea impune o cale diferită de aceea din anii 50. Nu izolarea, ci o deschidere moderată spre Occident era opțiunea ce părea posibilă în august 1964, cînd Dej celebra cu mare pompă a XX-a aniversare a loviturii de stat de la 23 august. Pe de altă parte, aparatul de partid nu era dispus să cedeze nimic din privilegiile sale, iar Maurer era pentru instructorii mai jos sau mai sus situați în ierarhie un intrus, un intelectual suspect prin definiție. Drăghici era prea legat de teroarea stalinistă, iar mulți în aparat trecuseră prin spaima de represuniile securiste din anii 50 și chiar de la începutul anilor 60. Selectarea lui Ceaușescu drept urmaș al lui Dej era deci rezultatul unor calcule de grup, exprimate firește prin acțiunile unei persoane sau alteia. A reduce totul la jocuri de culise înseamnă a neglija puterea și presiunea aparatului de partid și a cădea într-un ruinos subiectivism istoric.

Moștenirea lui Dej avea să fie serios zdruncinată în 1968, cînd Ceaușescu declanșă reabilitarea victimelor comuniste ale stalinismului românesc. Spun doar zdruncinată, pentru că din acel moment a devenit împedat că „titoismul” lui Ceaușescu era doar unul de față. Reabilitările au fost formale, victimele au fost pomenite doar protocolar, iar sutele de mii de necomuniști ori anticomuniști torturați și martirizați în anii dejismului, varianta românească a comunismului, au continuat să rămînă ținte ale calomniei și insultei. Nu titoismul, ci albanizarea mai întîi implicită, apoi manifestă și chiar istică, a fost calea aleasă de Ceaușescu și aparatul de partid pentru România. Cînd vorbim de vina securității, enormă și impardonabilă, să nu uităm că instrumentul creat de Dej, Bodnăraș și Ana Pauker, perfecționat apoi de Dej și camarila sa, moștenit de Ceaușescu și utilizat pentru constituirea monstruoasei sale dictaturi personale a fost aparatul de partid.

Decomunizarea României presupune așadar deschiderea unei dezbateri naționale privind instituțiile și persoanele care au contribuit decisiv la menținerea structurilor dictatoriale. În alte state din Estul Europei asemenea analize s-au pornit de mult. La noi ele întîrzie, ceea ce nu face decît să submineze raționalitatea discursului politic și să prelungească, voluntar sau involuntar, supremația minciunii.

Vladimir Tismăneanu

Washington, 15 mai 1992

RETROVIZOR

Rața bătută

● **LA „Viața spirituală”** (ghilimelele le pune televiziunea adesea) - Gabriela Negreanu și autointitulatul corifeu al protocronismului Dan Zamfirescu s-au lăudat nemăsurat unul prin celălalt, ignorînd că trufia figurează printre păcatele capitale. G.N. nu s-a sfiit să-i atribuie interlocutorului epitetul „genial”, iar exegetul lui Ceaușescu l-a acceptat, subliniindu-și în plus meritul dizident că volumul Un om pentru istorie a fost șters de pe lista de premii a UTC-ului. Cu consecvența în hiperbolă și cu incontestabila competență teologică ce-l caracterizează, D.Z., inventatorul sintagmei „cititorul epocii de aur”, l-a numit acum pe protagonistul articolelor din Săptămîna - Cavalier al Apocalipsei și personaj demonizat, iar bolșevismul a devenit, post factum, „răul absolut al universului”.

S-a invocat și cunoscuta tehnică a raței bătute, ale cărei celule secretă toxine puternice și n-ai decît să-ți servești convivia flămînzii cu friptură, spre a-i otrăvi. Bătînd rața în piuă la ora fierbinte a prînzului, cărturarul și poeta au făcut-o de oaie. (A.B.)

Însemnări fără concluzii, despre talent, caracter și politică

ÎMI AMINTESC de o discuție purtată, cu câțiva ani înainte de '89, cu dl. Octavian Paler. Era vorba de relația dintre talent și caracter. Eu susțineam, pe baza câtorva „clasice” exemple (Hamsun, Brasillach, Céline), că, din păcate, cele două componente ale ființei sunt independente. Un mare creator, gîndeam, nu e, *ipso facto*, și un om absolut cumsecade. Dl. Paler îmi replica - rezum, desigur - că un produs spiritual de calitate nu poate ieși decît dintr-un suflet de calitate. Dacă acesta din urmă se „alterează”, dacă din varii pricini omul se „ticăloșește”, dacă el începe să trișeze față de principiile morale esențiale, atunci - era de părere dl. Paler - și zămislirile spiritului său vor decădea.

Într-un registru apropiat de cel al literaturii lui Teodor Mazilu, problema ar suna: poți fi un artist și un „porc”, în același timp? Răspunsul d-lui Paler era că nu: din momentul în care devii „porc”, capacitățile tale creatoare se vor întina, compromisul moral va acționa ca un leș și Ideea, în cel mai bun caz, se va tîrî, dar nu va mai zbura. Ce a mai scris Sadoveanu după ce a făcut „pactul cu diavolul”, acceptînd, de dragul privilegiilor, să-și calce pe inimă și pe cuget scriind texte propagandistice în favoarea ocupantului sovietic (*Lumina vine de la răsărit, Mitrea Cocor*)? Nimic notabil. Q.e.d. Dar Arghezi, după ce - versatil cum a fost tot timpul - s-a dat pe brazda conformismului (*1907, Cîntare Omului*)? Lucruri de mîna a doua și a treia. Q.e.d. Da, se poate riposta, totuși demonstrația nu e irefutabilă, o minează un echivoc. La cei doi autori pomeniți, operele slabe se pot explica foarte bine și prin vîrstă, prin epuizarea energiilor creatoare, și nu doar prin abdicarea morală. Nici Călinescu, în anii cei mai negri (1948-1954) nu și-a păstrat intactă verticalitatea. Îl comparăm cîndva, cu compasiune, pe Călinescu acelei vremi, cu un tigru de circ sărînd smerit prin cercuri de foc de teama cnutului și a tăierii tainului. (Să fiu înțeles: nu condamn, constat. Cînd din jurul tău dispăre în fiecare noapte cîte un coleg de generație, trebuie stofă de erou, dacă nu de martir, ca să rezisti). Plierile sale speriate, tentativele gudurate de a săruta mîna care-l pleznește au - prin coborîrea unei minți sublime pînă la pragul de jos al umilității - o indeniabilă încărcătură tragică. Gîndul e trimis imediat spre bătrînul Galilei care a fost constrîns să admită, de circumstanță, că „nu se rotește”. Și totuși - aici voiam să ajung - cu toate aceste mizerii cu care Călinescu își pătează conștiința, el scrie, chiar în acei ani, *Bietul Ioanide*, o carte excelentă, nefcovoiată nici un pic de presiunea scriboșeniei moral-spirituale ambiante.

Petru Dumitriu, după *Pasărea furtunii* (roman „realist-socialist” exact pe gustul manualelor școlare ale anilor '50), după *Drum fără pulbere* (romanul construcției „entuziaste” a canalului Dunăre-Marea Neagră al lui Dej), compunerii ale cîrdășiei ideologice (și pragmatice!) cu puterea uzurpatoare, a scris *Cronică de familie*, o carte adevărată, complexă, durabilă...

Mai risc un exemplu. Un scriitor care sub Ceaușescu și-a făcut un titlu de tristă glorie din a „înjura” tot ce ieșea, pe plan literar, din linia partidului; care a fost „prins” că își însușea textele altora dîndu-le drept ale sale; care publica în *Scînteia* și în *Săptămîna* grețoase linguşeli către Partid și Soția lui; care fi turna dictatorului pe literați pentru datoriile lor bănești sau comportamentul lor neconform codului eticii și echității socialiste, ei bine, acest scriitor, Eugen Barbu, e totuși autorul (pînă la proba contrarie!) al unui roman mustos, pătost și bine meșteșugit: *Săptămîna nebunilor*...

Să mă-ntorc la disputa cu dl. Paler; n-am dat exemplele de mai sus ca să probez că eu am dreptate. Le-aș putea adăuga, ca un corolar, aforismul lui Blaga, care observa că nu din ape cristaline cresc nuferii, ci din sordidul mlaștinilor. Dar ce dovedește o parabolă? Cu toată sinceritatea, mărturisesc că încă nu știu cine are dreptate.

MAI evoc însă (amintindu-mi-l prin tangentă) un caz, mai mărunț. Într-una din obișnuitele strîngeri periodice de șurub, Ceaușescu ceruse creatorilor să lase chestiunile „înalte” și să facă bine să meargă prin fabrici și pe

ogoaie, ca să ia contact cu clocotul viu al muncii avîntate. Televiziunea a difuzat imediat un șirag de adeziuni înfocate la acest îndemn, de parcă scriitorimea abia aștepta imboldul de a hălădui prin hale și tarlale. Nichita Stănescu, care a fost un scriitor dincolo de serie și un om admirabil, s-a aflat și el printre cei dați pe post. Poetul zîmbea angelic și confirma justetea ideii prezidențiale, ba chiar o întărea: condeiilor le-ar prinde foarte bine aceste descinderi, unde să se ducă ei în altă parte etc. etc. M-am întrebat atunci, mă întreb și azi: *Que diable allait-il faire sur cette galère?*

ÎL MACULEAZĂ politica pe scriitor? Unul din adepții acestei teze este Z. Ornea. D-sa cita, odată, o lungă listă de scriitori români care, băgîndu-se în politică, și-au prejudiciat opera, și cantitativ, și calitativ. Argumentația era că politica reală nu se face cu principii, ci cu compromisuri, ea înseamnă mularea pe conjuncturalul fugos și scufundarea în conglomeratul de ambiții, vanități, interese, adesea meschin personale, care constituie viața politică a vremurilor normale: Gherea, Stere, Iorga, Goga. În vremurile zălude ale totalitarismului, lucrurile stau mai lamentabil. Scriitorul care a vrut să facă politica oficială, unica legală, a fost obligat la minciuna absolută: D.R. Popescu, Adrian Păunescu (mă refer la discursurile lor).

Dar politică însemna atunci și împotrivirea. Fie pasivă, prin refuzul obstinat, sistematic, al dogmei; fie activă, prin atitudine fățișă, cu toate riscurile și consecințele (Paul Goma, Dorin Tudoran, Mircea Dinescu, Dan Deșliu, Dan Petrescu, Luca Pițu ș.a.). I-a „maculat” pe aceștia imixtiunea în politică? Aș răspunde fără ezitare: dimpotrivă. Pe lângă insurgenții din Făgăraș, pe lângă studenții lui '56, pe lângă minerii din '77, pe lângă muncitorii brașoveni din '87, și acțiunea lor a fost dintre cele care au spălat obrazul demnității noastre.

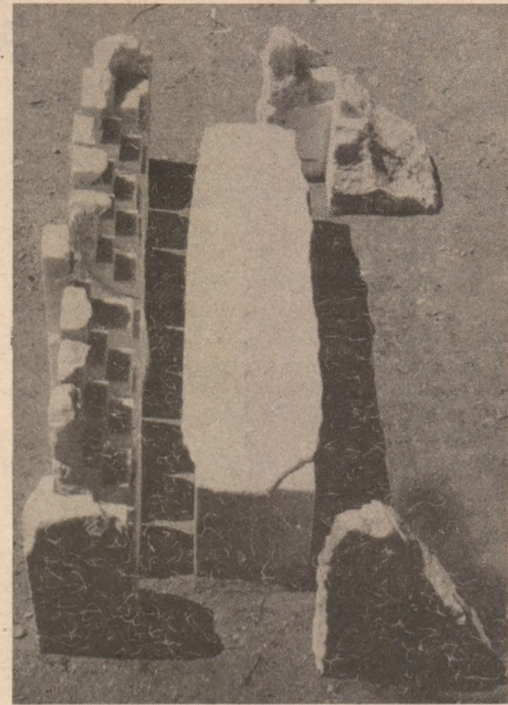
N. Manolescu a abandonat, azi, și textul filologic, și comentariul politic. Viața literară pierde (vremelnic, cred) o inteligență de elită; dar o recuperează viața politică. Beneficiul rămîne, își schimbă doar natura. Se va obiecta că opera literară e mai nobilă, mai onorantă, mai perenă în posteritate decît actul politic. *Codul civil* al lui Napoleon răstoarnă obiecția. Zola e nemuritor și prin romane, și prin *Jaccuse!*

În epoci de transformare convulsivă cum e a noastră, nu se lasă deloc contaminați de politică trei categorii de inși: a) super-înțelepții; b) lașii (oportuniștii); c) abulicii, visătorii totali, cei ruși de real pînă la transă. Conform curbei lui Gauss, primii și ultimii sunt extrem de rari. Cei din categoria mijlocie sunt pe toate drumurile. Dante - un radical, ce-i drept - fi menea uneia din cele mai oribile bolgii pe aceștia, cei care „nu se bagă”, cei care „n-au fost nici Cristoși, nici Iude”.

ADRIAN PĂUNESCU a făcut o gazetărie vicioasă, cu voie de la poliție, care, jucînd dublu, mai și călca, mehenghi, peste linia roșie trasată de ocîrmuire. A pompat în Ceaușescu și-n timpanele noastre tone de vorbe goale. Numele său a fost indisolubil legat de cultul neruşinat, deșănțat, interesat al personalității unui zbir fără de lege și temeii. Dar a scris, la viața lui, și cîteva poezii emoționante și populare. Oportunismul său de monstruoasă anvergură intră în istorie alături de strofele sale. Și, străină de dezgustările și cicatricile noastre, posteritatea le va gusta, poate, cît e să fie. Macedonski înseamnă azi *Noaptea de mai*, nu jostnica epigramă anti-eminesciană. Așa e. E bine, e firesc să fie așa. *A thing of beauty is a joy for ever.*

DAR, ca să iasă, în epocă, de sub oprobiul stîrnit de acel biet catren (unul singur! Care, cinic vorbind, nici nu mințea: Eminescu sfîrșise, într-adevăr, nebun), Macedonski a fost obligat să dispară pentru cîteva ani din țară, din ochii românilor. Și, cît era de grandoman, a înțeles că altfel nu se poate. Alte vremuri.

George Pruteanu

WANDA MIHULEAC

lecția de existență

am învățat să vorbesc
în măruntaiele sferei am gemut ca o cîrtiță
neagră,

jupuită de necredință
și, în fiecare zi, îmi scutur pletele
ca să mișc aerul leneș adormit pe coafă.

nelineștea fiarei care se zbate.

în ochi îmi înfig stiloul
și lumea e roșie.

amintiri cu un copil bolnav de leucemie

nu știu cum ți-aș povesti despre prințul
meu nebun dacă ar mai fi în viață.
foarte mult negru și foarte multă sinucidere
în fiecare zi își tăia venele
și eu în fiecare zi mă scurgeam din trupul lui
în fiecare zi devora vise
în fiecare zi adormea cu capul în palma pietrei
în fiecare zi mă striga cu alt nume
(dar, dintre toate, cel mai mult îi plăcea IOANA)
în fiecare zi zbura și se întorcea cu
portrete de dumnezei adunate de prin colțuri
de cer
în fiecare zi îmi modela pielea
(apoi era nemulțumit și o lua de la capăt)
în fiecare zi murea ca să renască indefinit
„mîine”

*
* *

mamei mele

mama hulindu-și fiica pentru iubire.
sexul ei murdărind glezna și palma tinerei fete.
i-am arătat degetele arse
i-am arătat pleoapele îngheșuite în marginea
ochiului
i-am arătat jungla în care se lăfăia necredința
sa
i-am arătat de ce, într-o bună zi, își poate ucide
carnea
i-am arătat tot ce învățasem eu timp de
optsprezece ani.

m-a strivit sub tocul pantofului
frumos arcuit pe picior.
lasă-mă să stau lângă tine, bătrîna mea mamă!

*
* *

i-am ascultat gîndul și mi-a spart timpanele.
i-am văzut sufletul și m-a orbit.
i-am prins inima în palmă și palma s-a topit.
i-am iubit, și, atunci, ghilotina divină și-a făcut
datoria.

am strigat după prințul meu nebun
și el a venit să mă salveze.
firziu.
amurg mohorît de început de lume.
alta la rînd.
totul e ca și înainte.
înainte de a fi existat eu.

Diana Zărnoveanu

PRINTRE CĂRȚI ȘI

CITITOR pasionat, iubitor al cărților și documentelor, Șerban Cioculescu și-a descoperit de timpuriu vocația de colecționar, în primii săi ani de profesorat (1924). Studiul arhivei Caragiale, pusă la dispoziția istoricului literar de văduva scriitorului, i-a trezit gustul cercetărilor genealogice, al relaționării complexe a actelor, scrisorilor, însemnărilor comparate, confruntate, completate cu alte documente, operație din care adevărul trebuia să iasă la iveală izgonind seducătoarele concluzii bazate pe câte un buchet de declarații din auzite sau pe amintiri oxidate de timp.

Correspondența tot mai bogată cu prietenii săi scriitori, existența prin deceniile 4-5 a unor anticariate în care apăreau piese de excepție, cărți rare, scrisori și documente de arhivă a căror valoare scăpa prețuritorului, l-au îndemnat să adune în plicuri și dosare, sau pe rafturile bibliotecilor lui ceea ce achiziționa. Domiciliat din 1936, în București, în acea perioadă când cartea străină se afla din abundență în librăriile capitalei, criticul care citea curent în limbile franceză și germană, dar și în italiană, (cunoștea bine și limba latină) și-a îmbogățit în anii premergători celui de al doilea război mondial biblioteca. Sute de volume de literatură, critică și teorie literară, istorie, artă și filozofie au intrat astfel în biroul său. Cărților de lucru, în ediții curente, li s-au adăugat altele, mai scumpe și chiar rare. Anticariate străine din Franța, Italia și Austria îi trimiteau cu regularitate cataloagele lor cu prețuri și au continuat s-o face multe decenii de-a rândul, încât la trecerea a patru ani de la moartea criticului, asemenea broșuri continuă să sosească prin poștă pe adresa lui.

Cartea veche românească îi era deosebit de dragă lui Șerban Cioculescu, care citea cu ușurință și vechile acte de hotărnicie. A achiziționat astfel documente semnate de voievozi din trecut, unul chiar de Ioan Vodă cel Cumplit, un pergament fără pecete datat 10 martie 1574, care are și iscălitura fiului domnitorului, Petru, altul din

1658, de la Iași, poartă semnătura și pecetea atârătoare de ceară a lui Gheorghe Ghica, din primul an de domnie (o danie), altul e de la Miron Costin pe care sînt semnați Ion Costin fiu, Velicico Costin, frate și Tudor Dubău, mare logofăt, un altul e de la Duca Vodă, pe care Constantin Brâncoveanu semnează ca logofăt etc.

Și-a dorit mulți ani, fără să aibă mijloace să și-o procure, Biblia lui Șerban Cantacuzino. Intrat în deceniul al șaptelea al existenței sale în posesia rîvnitei cărți, o răsfoia cu voluptate și nesfîrșită grijă descifrîndu-i diferitele însemnări de epocă - prin care a aflat că exemplarul aparținuse familiei Drugănescu, din a cărei casă pare a fi pornit marele incendiu ce a pierzuit capitala la mijlocul secolului trecut. De altfel, cartea prezintă vizibile pete de umezeală uscată. Alte piese de colecție comunicate în 1975 oficiului pentru evidența patrimoniului sînt: *Biblia* lui Bob de la Blaj (Vechiul Testament) din 1795, *Pravila* lui Vasile Lupu din 1646, *Psaltirea* în versuri a lui Dosoftei (1683), *Divanul* lui Dimitrie Cantemir (1698) și *Istoria imperiului otoman* (1793), precum și *Descrierea Moldovei* de același autor (1771).

Dintre tipăriturile străine selectăm doar cîteva aflătoare pe aceeași listă de patrimoniu: *Opera suplicii Severi* din 1553, un *Miscelaneu* latinesc din 1557, *De Quator Summis Imperiis* de Sleidas, 1556, *Les vies des hommes illustres* de Plutarh, traducere datînd din 1574.

IN perioada grea a războiului, noi piese au venit să îmbogățească colecția criticului - între care pe primul loc se situa gravura lui Aegidius Sadeler reprezentîndu-l pe Mihai Viteazul *ex vivo*, piesă celebră și extrem de rară pe care izbutise s-o procure din fosta colecție a lui Dimitrie Sturza. Pe spatele gravurii, rămas la vedere printr-o înrămare adecvată, se puteau citi reflecțiile unui mai vechi proprietar, german sau sas, de prin secolul al XVIII-lea, în care voievodul era

asemănat cu Wallenstein, într-un text latinesc dublat de unul german. De altfel, Șerban Cioculescu a scris un articol pe această temă. O serie de alte gravuri, unele de școala franceză (reprezentîndu-i pe Pascal, Montaigne, Molière) altele pe Constantin Brâncoveanu și fii din cartea lui Del Chiaro, Radu Mihnea al III-lea din Ortelius îi ornau pereții biroului. Cînd însă a mai adăugat un mare corp de bibliotecă, gravurile rămase fără loc de expunere adecvat s-au retras spre tavanul încăperii aproape în afara vederii. Gravuri colorate reprezentînd peisaje valahe sau țărani și țărânci în viziunea unor călători străini rămîneau în mape, alături de colecțiile de hărți și fotografii de epocă.

Avea plăcerea - în maniera bibliofiliei franceze - de „a trufa” multe din cărți cu autografe ale autorilor în cauză (file de manuscris, crisozi) încît cartea respectivă se dubla în volum, iar în cazul *Jocului secund* al lui Ion Barbu chiar se tripla - sporindu-și proporțional și valoarea. Așa a făcut cu unele din cărțile lui Arghezi, ale Hortensiei Papadat Bengescu, Blaga, Pillat, Minulescu etc. Era un mare admirator al veacului al XVIII-lea francez, veac de renaștere a bibliofiliei, după ale cărei norme se orienta el însuși. Iată ce scrie în 1935 într-un studiu intitulat *Însemnări bibliofile* și dedicat colecției prietenului său Scarlat Callimachi.

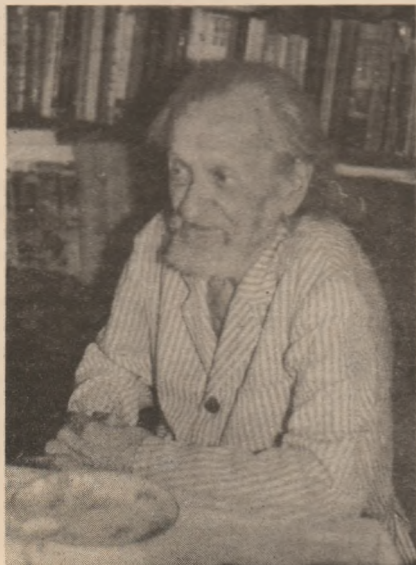
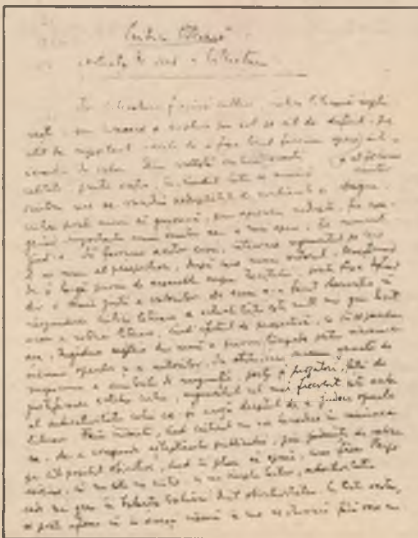
„După o relativă scădere de nivel a secolului al XVII-lea, secolul al XVIII-lea e un veac de renaștere a edițiilor somptuoase îmbogățite cu gravurile cele mai de preț, ca cele din edițiile Fermierilor generali. Marile cărți în quarto, legate în marochin, cu superbe armoarii pe amîndouă fețele, cu ex-librisurile bibliofililor sînt foarte căutate. Se adaugă uneori dedicația autorului, iar colecționarii leagă la un loc cu cartea scrisori sau pagini manuscrise, ca un «truffage», în

limbajul derivat din gastronomie al amatorilor. Adesea legătura e semnată pe cotor cu numele artistului-legător. Vignetele, cul-de-lampele, gravurile măresc prețul cărților. Se adaugă tirajul gravurilor «avant la lettre» sau ilustrația marilor desenatori și pictori romantici: Gavarni, Gustave Doré etc, formatele mari «les grands papiers», tirajele de lux, în japon, olandă, velin, tirajele restrînse sau exemplarul unic.”

Cam în aceeași perioadă de dinaintea războiului, ajunseseră în proprietatea criticului întreaga arhivă Caragiale (donată de familia scriitorului) și cîteva inestimabile scrisori ale lui Eminescu, Creangă, Alecsandri - piese de care el s-a despărțit în cea mai mare parte în timpul anilor de prigoană 1947-1954, cînd le-a vîndut pe prețuri modeste Bibliotecii Academiei. O mare parte din bibliotecă a vîndut-o în acei ani printr-un mic anticariat la care se asociase, pînă în momentul cînd și anticariatele au fost naționalizate. Reintrat în viața culturală, criticul și-a reînceput munca de colecționar în deceniul al șaselea, prin mijlocirea anticarilor cu care era în relații de prietenie, a unor descendenți de mari familii care i-au încredințat alte piese de valoare, astfel încît a intrat în posesia unor întinse crespondențe, precum cea a lui Mateiu Caragiale, sau a unei arhive de manuscrise, scrisori, dedicații, fotografii ale Marthei Bibescu și ale familiei ei.

O altă piesă de rezistență a colecției e reprezentată de cele cîteva zeci de scrisori semnate de marele critic francez Ferdinand Brunetièr, pe care Șerban Cioculescu îl admira și în legătură cu care intenționase - pe cînd se afla la studii în Franța în 1926/27 - să-și facă teza de doctorat.

Criticul nu și-a inventariat niciodată colecțiile - spunem colecțiile căci avea și o colecție de fotografii de epocă, alta de munismatică - și dispunînd de

MANUSCRISE

spațiul limitat al unei locuințe burgheze nu s-a gândit la organizarea ei, în vederea expunerii. Aceasta, cu atât mai mult cu cât proceda la schimburi, fapt ce dădea și o anumită fluiditate lucrurilor colecționate.

CU TIMPUL bibliotecile au devenit nefcă-pătoare, cărțile au fost stivuite prin încăperi. Știa locul fiecăreia, dar în târziul vârstei prefera, de multe ori, să studieze la Biblioteca Academiei cărți pe care le avea pe undeva prin casă - dar unde anume?

Nevoit să alcătuiască în 1975 un fond de carte pentru oficiul evidenței patrimoniului a prezentat o listă de circa 90 de puncte, în care însă, de pildă, unul singur din aceste puncte numea 150 de scrisori de Caragiale, Macedonski, Duiliu Zamfirescu, I. Pillat, V. Pârvan etc.

O scrisoare a unui fost coleg de catedră (Remus Caracș) relatează pregnant atmosfera din biblioteca criticului, satisfacție cu care acesta arăta cunoscătorilor ceea ce știa că îi interesează. Scrisoarea e din 12 august 1958.

Neprețuitul meu prieten, „Aseară, luni, am fost la prietenul Cioculescu [...]

Stă într-un cartier foarte liniștit: Dr. Turnescu 5, în imediata apropiere a Palatului Cotroceni, la parter.

Liniște și răcoare, casa fiind îmbrăcată toată în iederă.

M-am dus pentru 15-20 de minute și am stat, sub o adevărată vrajă, aproape 3 ceasuri, deși m-am sculat în 2-3 rânduri să plec, dar nu m-a lăsat el: mereu îmi tot arăta și-mi spunea altele și altele.

Ce anume: cărți rare, manuscrise interesante, documente chirilice transcrise de el cu cerneală roșie mai toate, iscălituri neașteptate - una a lui Buffon, chiar, marele naturalist și scriitor francez pe o carte a unui naturalist german de origine franceză Haqué, care are la sfârșitul cărții lui și câteva

admirabile stampe în culori, cu costume și porturi românești din Ardeal și chiar de dincoace (a fost prin Transilvania și se pare că chiar și pe la noi) etc.

Nu isprăvea bine cu una și trecea la alta. Din lucrurile foarte interesante ce mi-a arătat sînt de reținut o psaltire slavo-română din veacul al 18-lea (manuscris), într-o frumoasă limba română, o carte a lui Hrisant Notara (cu un foarte reușit portret al lui), apoi două foi cu niște foarte frumoase versuri patriotice și satirice pe care el le atribuia lui Theodor Vărnăv. Vedeă bine că-mi face plăcere - ca unui pasionat ce sînt și eu la lucruri de astea - și așa, mai cu una mai cu alta, nici nu știu cum s-a făcut din 7 - ora la care ne înțeleseam telefonic să-l vizitez - din 7 zic s-a făcut mai-mai 10. E un om fermecător!

Se pregătea tocmai să scrie ceva despre D. Cantemir pentru *Tribuna* de la Cluj în legătură cu ultima lucrare, de curînd apărută, a lui P.P. Panaitescu despre Cantemir. [...]

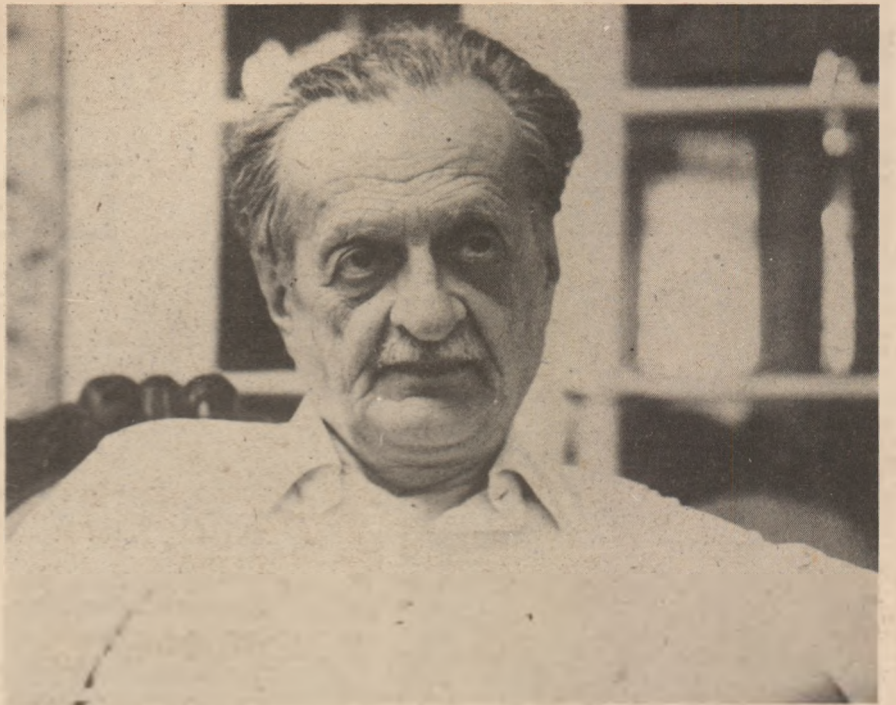
În anii cînd se apropia de mijlocul vieții, despre care era convins că nu va fi lungă, criticul închea noi legături pe lîngă cele tradiționale.

„Stimă și prietenie lui Șerban Cioculescu, dar cînd îl voi cunoaște?” suna dedicația lui Lucian Blaga pe *Cenzura transcendentă*, apărută în 1934, iar pe *Știință și creație*, din 1942 „Lui Șerban Cioculescu cu mare prietenie”. Pe *Nebănuitele trepte*, 1943: „Lui Șerban de la Lucian”. Pe un exemplar din *Discobolul*, criticul scrisese în deplinătatea bucuriei „Nil admirari, nisi L. Blagam”. Răsfoind cartea în biblioteca criticului, poetul găsisese consemnarea și dedesubt scrisese la rîndul lui cu litere mari „Accept” și semnase. În volumul *Poezii* de la Fundații din 1942 criticul legase poezia autografă *Septemvrie*, iar într-un album de manuscrise *Cînele din Pompei* datat 8 fev. 1930.

Rău impresionat de felul inadmisibil în care era tratată de către autoritatea comunistă Biblioteca Academiei, al cărei director fusese timp de șapte ani (1967-1975), Șerban Cioculescu nu s-a gândit să facă o donație a cărților, scrisorilor, actelor documentelor din ceea ce numim colecțiile sale. Ele se află în starea în care le-a lăsat criticul și o clasificare a lor pe criteriile științifice curente rămîne încă un deziderat. Deocamdată apare limpede că aceste obiecte stau mai bine așa cum le-a așezat mîna colecționarului, după propria sa inginerie, în vecinătăți a căror alegere ține de misterul unor opțiuni sau al unor preferințe de moment.

Ne mîngîie gîndul că, dacă umbra criticului ar reveni la cea de a nouăzecea sa aniversare, noaptea, în bibliotecă, ar găsi-o neschimbată. Și poate că acest lucru i-ar aduce în Eternitate o consolare.

Simona Cioculescu

Un critic pentru mîine

CARIERA de critic literar a lui Șerban Cioculescu este, cred, cea mai îndelungată din literatura română, acoperind aproape șase decenii și jumătate. A debutat în *Facla literară* în 1923 și a fost prezent în publicistică pînă în ultimele luni de viață. Cariera sa este și una dintre cele mai consecvente, pentru că a susținut în tot acest răstimp cîteva principii ferme, pe care n-a ezitat să și le apere în polemici furtunoase și prelungite (dacă ar fi să amintim doar pe cele cu Mircea Eliade, în 1927, în jurul „Itinerarului spiritual”, sau cu N. Iorga, în anii '37-'38, asupra poeziei moderne). Altfel, datorită predominanței foiletonului, opera lui Șerban Cioculescu poate părea excesiv analitică și, pe deasupra, risipită în perspective fragmentare, incapabilă să confere o viziune sintetică, un „sistem critic”. Mulți dintre comentarii săi au insistat chiar asupra acestei aparențe, punînd în circulație sintagme precum „acribie filologică”, „expertiză stilistică”, „rigoare carteziană” și altele - expresii perfect valabile în sine, dar lipsite de relevanță în ceea ce privește conturarea unui profil concis și coerent al criticului. Privind lucrurile cu detașarea pe care ne-o acordă, vrînd-nevrînd, timpul, am impresia că, dincolo de „foiletonism”, scrisul lui Șerban Cioculescu se dovedește astăzi mult mai sistematic decît le părea confrăților săi (atît înainte, cît și după război), chiar dacă el nu a fost, evident, un critic „de doctrină”. Iar coerența interioară care conduce către o asemenea imagine este tocmai rezultatul acelor cîteva principii pe care le-a susținut (uneori chiar cu obstinație).

Într-un articol apărut în 1977 în *România literară* Alexandru Paleologu afirma că, în perioada interbelică, Șerban Cioculescu nu era întrecut de nimeni ca autoritate critică, deși destui dintre confrății săi aveau opere mult mai consistente. Or, această autoritate provenea tocmai din faptul că foiletoanele sale, publicate, nu doar în reviste de cultură, dar și în cotidiene de mare tiraj (de la *Adevărul* - cel adevărat, desigur! - la *Dreptatea*), instituieră un punct „obligatoriu” al instituției critice românești; un punct independent, în care se afirmă raționalismul, obiectivitatea, lupta împotriva misticismelor de tot felul, tonul malițios, dar plin de umor, judecata de valoare exprimată direct, în formule memorabile. Pe de altă parte, faptul de a fi prezent în publicistică săptămînal (sau și mai des) timp de decenii întregi înseamnă, pe lîngă alte virtuți, și o perfecție profesionalizare a cronicii literare (și încă într-un context în care ceilalți comentatori consecvenți ai actualității se numeau Perpessicius, Vladimir Streinu, Pompiliu Constan-

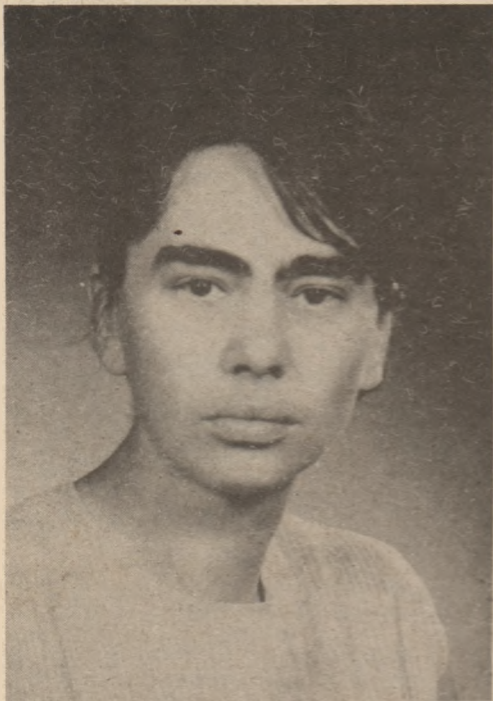
tinescu, Octav Suluțiu - pentru a nu-i aminti decît pe „foiletoniști”). Există un anumit tipar - inconfundabil! - al cronicilor lui Șerban Cioculescu, ceea ce constituie un prim indiciu al conturului sistematic. Apoi, este adevărat că el nu a expus, în lucrări ample, considerații metodologice sau teoretice, ci a făcut-o, atunci cînd a simțit nevoia (de obicei la inaugurarea vreunei noi rubrici la o revistă), tot prin intermediul articolului scurt și condensat. Dar între un text precum *Între critică și istorie literară*, publicat în 1943, și ceea ce a făcut între 1965 și 1988 în *Breviar*-ul său din *România literară* există un traseu clar, care nu poate denota decît o gîndire critică sistematică, și nu doar consecventă.

Specia reprezentată de Șerban Cioculescu a dispărut după război și cred că nu există nici astăzi. După 1956, cînd și-a reînceput activitatea publicistică (retrăgîndu-se însă tot mai mult în spațiul istoriei literare), el a reprezentat o ipostază vie a unei epoci de mare cultură și o garanție că acea epocă ne reprezintă cu adevărat în planul ideilor. Cu atît mai prețios mi se pare vestigiul imaginii sale astăzi, cînd o altfel de „anormalitate” ne bîntuie și cînd unele dintre ideile combătute odinioară de malițiosul critic prind iar contur, cînd apar noi „mistagogi” (chiar dacă sînt doar imagini palide ale celor vechi, și nu au nici pe departe o motivație creatoare, ca aceea), cînd tracomania, potențată ideologic de regimul comunist, nu mai e doar „un nou fenomen mistic”, cum îl numea criticul, ci un perfid instrument de propagandă al vetrelor și văturaielor de tot felul, cînd naționalismul agresiv adună la un loc, în stilul deprins la defilările de 1 mai, și ortodoxism, și străvechimi de substrat, frumos ambalate într-un vocabular deprins la gazeta de perete, cînd, în fine, spiritul polemic a fost înlocuit de defulări și războaie de vorbe, în care calomnia și impertinența se fardează în auto-intitulare „dispute de idei” ale unor oameni refuzați, de fapt, dintotdeauna de idee. Există, din cîte-am observat, voci care îi „reproșează” lui Șerban Cioculescu faptul că nu a făcut închisoare politică, așa cum s-a întîmplat cu mulți dintre colegii săi de generație, ori că a acceptat să scrie în presa „noului regim”. E și acesta un mod de a nu vedea pătura din cauza copacilor, pe care metabolismul ce reglează circulația ideilor îl va corecta, firește. Încercînd însă să deprindem lecția obiectivității și recitîndu-i astăzi foiletoanele și cărțile, redescoperim o lume a trecutului profund impregnată de viitor. Căci prezentul „nu ni-i mare”.

Mircea Vasilescu

Doina SĂLĂJAN

Voi crede

Strigă-mi de-acolo că mă iubești -
Și eu te voi crede.
Ori, dă-mi despre ura ta vești -
Și iar te voi crede.

Gura ta nevăzută rostind
Adevăr sau minciună
Pare să cînte-un colind
Prin geruri cu lună.

Privește de-acolo cum cad
În ziua ce vine
Și strigă-mi rîzînd că în iad
Mi-ar fi mult mai bine.

Sfîșietor că nu

Sfîșietor că nu mai pot spune: țil minte?
Sfîșietor că uit asta mereu.
Sfîșietor să gîndesc că de-acum înainte
Amintiri despre noi voi avea numai eu...

Trăind cu spaima

Trăind cu spaima, ea ne înrobește
Și vine-un timp cînd nici nu mai gîndim
Decît prin ea. Cumplitu-i ochi pîndește
De după ochiul nostru dilatat
Și tremurăm de ce-ar putea să vadă
Și noi nicicînd nu am putea vedea.

Trăind cu spaima ea ne înrobește -
În reci sudori scrutăm înnebuniți
Singurătatea noastră fără zare.
Mai e ceva să-ntreacă ce noi știm
Ca mai barbar, mai josnic, mai sălbatic?
Ceva ce poate n-am putea-ndura?
Atunci e Ea, desigur, numai Ea,

Această spaimă care ne închide
În pumnul ei ca-ntr-un sicriu de plumb,
Cu inimile mai băfînd livide;
Această spaimă-n care am murit
De mii de ori trăindu-ne sfîrșitul,
Această nesfîrșită moarte grea,
Atunci e Ea, desigur, numai Ea!

Rudenie

Am ascultat un cîine
Urlînd o noapte-ntreagă,
Simțînd acut cum toate
De urlatu-i mă leagă:

Și foame și-nsetare
Și primăveri și ierne -
Că-n juru-i și în juru-mi
Același larg infern e.

O fi avut o rană
Adîncă, pîn'la oase?
Ori poate-n albu-i suflet
Coșmare neguroase

O jale după lanțul
Înruginit de ploaie,
Sau după blidu-n care
I se turna vreo zoaie?

Un dor de lovitura
Stăpînului în coastă?
O spaimă-ngrozitoare
De libertatea-i vastă?

Un înțeles de-o clipă
Al vieții lui de-ocară,
Că ori în lanț, ori slobod,
E liber doar să moară?

Urla. Și-n sumbrul sunet
Vulnd ca în pustie
Era și umilință,
Și teamă, și trufie,

Un fel de palmuire
A unuia mai tare
Ce-ți poate frînge gîtul
Ușor cu o strînsoare,

Așa, ca o sudalmă
Scuipată sub tortură,
Cînd nu mai ai ce pierde
Și poți să fii doar ură;

Urla cu nebulie,
Ademenind hingherii
Spre-ascunzătoarea unde
I se zbirleau toți perii.

I-aș fi răspuns. Gîtlejul
Sta gata să-mi pleznească
De-aflita încordare
Nevolnic omenească

Ce nu lăsa să urce
Zvîcniț la suprafață
Nici ură, nici durere,
Doar silă de viață.

Mai jos deci cu o treaptă
Decît sărmanu-i frate...
El, în sfîrșit e liber,
Eu, nici pe jumătate.

Atît

Mi-e dor de tine cum mi-ar fi de-o carte
Pe care-aș vrea s-o recitesc, dar nu
Mai este de găsit în nici o parte
A lumii, cum nici tu, nici tu, nici tu...

Voi fi senin

Ia-ți mîna de pe umăru-mi, durere!
O clipă ia-ți-o, să răsuflu doar!
Și-ți jur, în veci nimica nu-ți voi cere,
Sub apăsarea ta voi merge iar.

Ce-i pentru tine-o clipă, cînd milenii
De suferinți cumplite stăpînești?
Cînd steaua ta străluce peste genii
La fel cum peste fiare, păsări, pești?!

Dă-mi un răgaz și lasă-apoi să-ți cadă
Mîna de fier pe umăru-mi, la loc.
Încet, ca prin pustiuri de zăpadă
Păși-vom prin deșertul tău de foc.

Cînd vei afla că nu-ți mai simt robia,
Că nu m-apeși, ci mă susții, demult
Va fi tîrziu și în zadar mînia
Ți-o vei striga, eu n-am să te ascult.

Voi fi senin și surd și orb și rece,
Lăsîndu-ți însă-ntregul meu avut
De om sărman făcut a se petrece,
Adică, toate cîte m-au durut.

Și fiindcă-am fost mult timp pe-aceeași cale,
Aș vrea să te mai bucur înc-odat':
Vor sîngera cu purpuri triumfale
Marile răni care te-au adăpat.

Frumoasă vară

Frumoasă vară cum te-ai dus
Și nici nu am băgat de seamă!
De-aceea mi se face teamă -
Asemeni toate mi-au apus.

Că te-am lăsat astfel să pleci,
Nici o durere nu mă scuză.
Să-mi moară jarul tot, sub spuză,
Să mă-nierneze frigul, deci!

Pe pulsul inimii cîrcei
De chiciură să se înnoade,
Spini răsăriți din minus grade
Să-mi crească țurțuri pe idei!

Întroienească-mi pe trecut
Ninsorile-i polare cerul,
Preschimbe-mă în stană gerul -
Frumoasă vară, ce-am făcut?!

E posibilă neutralitatea?

DATĂ fiind înțelegerea conflictelor în mediul nostru postdecembrist, o soluție benefică pare a fi cea a neutralității. Într-adevăr, ce e mai rațional decât poziția de neimplicare asumată? Cea care-ți îngăduie o privire limpede asupra ambelor tabere. Cea care-ți acordă calitatea de arbitru. Superioară prin latențele ei de comprehensiune, de justiție, de pacificare. Umanistă prin definiție. Și cât de ignobilă este negarea neutralității! Nu ni se reamintește adesea, în acest sens, terifica formulă leninist-stalinistă „cine nu e cu noi e împotriva noastră”? E adevărat, cu adaosul suspect că ea ar fi preluată de militanții actuali pentru democrație... Atît de suspect e acest adaos, încît ne îndeamnă a reexamina noțiunea în chestiune. Moral pozitivă uneori, ea poate fi, vai, și moral negativă. Se pretează la manipulare. Să presupunem că asisti la o tîlhărie. Poți rămîne „neutru”, adică a nu te pronunța de partea victimei? Bineînțeles că poți, dar numai sub incidența unui interes secret ori a cinismului. Ți se înfățișează dovezile irecuzabile ale unor fărădelegi: viol, plagiat, luare de mită, escrocherie, crimă. Poți declara cu seninătate că ești „neutru”? Desigur, dacă ai vreo relație inavuuabilă cu făptuitorul ori dacă ai obrazul gros ori dacă ești laș. Dar ordinea realului nu e în acest caz congruentă cu ordinea ethosului. Procedînd așa, nu mai ai dreptul de a invoca neutralitatea decît ca pe o „formă fără fond”. Ca pe o convenție care mistifică. Intri în domeniul inautenticului, cu toate consecințele de rigoare.

Cu părere de rău trebuie să constat că aceasta este postura „neutrilor” noștri actuali, declarați ca atare în raport cu viața noastră civilă, atît de tulburată. Neimplicîndu-se, mai bine zis așifîndu-și neimplicarea conjugală, ei își dezvăluie carenta de bun simț, de omenie, de curaj. Desolidarizarea lor apare existențial falsă. Încercînd a face figură de „stimabili” și „onorabili”, își pun abia în evidență nesinceritatea. Dacă ținem seamă de miza enormă a luptei ce se desfășoară, e imposibil ca ei să nu aibă ceva de ascuns în legătură cu afinitățile, cu opțiunile, cu scopurile lor reale. Să nu aibă un „orizont de așteptare” clandestin. Fariseismul lor e vădit. Așa-zisa lor neutralitate nu reprezintă decît o mască. Sub ea, clipește ochii lucioși și avizi în care putem bănuși adevărul. Dar acest adevăr nu se dorește public. El se silește a se disimula prin câteva procedee ce au căpătat deja o alură tipică. Întîi de toate, „apolitismul”. Este unul din trucurile relativ ingenioase, întrucît aparent se opune hiperpolitizării comuniste. Pentru creduli, e un antidot al acesteia. Avem o cunoscută revistă „apolitică”, ce grupează un număr de autori „fără cazier” (comunist), care s-au grăbit a se alia cu alții extrem de compromiși. De ce oare? Din... apolitism? Și tot din apolitism „combat tare” politica exclusiv... opoziției? Și tot din apolitism nu sufia o vorbă despre defecțiunile puterii emanate de care vultuește țara, în schimb nu cruță cele mai veninoase propoziții, în stil ceaușist, împotriva diasporei și în speță a Europei libere? „Apolitismul” lor nu poate fi, prin urmare, decît unul caragialesc (iată cum e continuată tradiția!), inspirat de imortalele formule... ultralogice din *O scrisoare pierdută*, gen: „Din două una, dați-mi voie: ori să se revizuiască, primesc! dar să nu se schimbe nimica; ori să nu se revizuiască, primesc! dar atunci să se schimbe pe ici pe colo, și anume în punctele... esențiale... Din această dilemă nu poți ieși”. Ne întrebăm dacă *Literatorul* ar putea ieși din această dilemă! Dar n-are a face. Mitică, în variantă actualizată,

însă modelat după calapodul străbun, se vrea, desigur, „ca românul imparțial”.

Tot atît de „neutru” ni se relevă corolarul, pe plan literar, al acestui „apolitism” balcanic, care este estetismul. Un estetism, la rîndu-i, „de lume nouă”. O strădanie, va să zică, de a-i consilia ideologic pe scriitori („muncă de lămurire”) să nu se amestece în viața publică, deoarece s-ar îndepărta de menirea lor, și-ar trăda scrisul. „Apoliticii” care nu trădează nimic întorc astfel exact pe dos directiva cunoscută, dată scriitorilor, de a nu se amesteca (vorba vine) în viața social-politică pentru a nu se îndepărta de menirea lor, pentru a nu-și trăda scrisul. Tiparul e trainic, apt de o dublă folosință. Iar beneficiarii rămîn și ei, cu aproximație, aceiași. Cuprins de euforia posturii sale apolitic-estetice, dl. Eugen Simion se compară cu E. Lovinescu, care avea de suferit, după cum se știe, atacuri din partea adversarilor autonomiei esteticului, intensificate în anii '30-'40. Chiar să fie Eugen Simion un E. Lovinescu al zilelor noastre? Să punctăm, deocamdată, o insignifiantă diferență dintre cei doi. Pe cînd mentorul Sburătorului, cultivînd ideea esteticului, se împotriva mentalității totalitare, contemporanul nostru se împotrivesc, prin estetic, tocmai... adversarilor acesteia. Iarăși pe dos! Dl. Eugen Simion e, pînă una alta, un E. Lovinescu cu capul în jos.

NEUTRALITATEA mai prezintă însă și alte alibiuri teoretice. Bunăoară egalizarea morală, cea confortabilă nivelare, care-i alinaiază în aceeași bancă pe torționari și pe victime, pe vicioși și pe virtuoși, pe mincinoși și pe cei ce au riscat a grăi adevărul. Ca și cum toți ar fi la fel de nevrednici, pasibili de o pedeapsă comună ori de o absolutiune comună. O teribilă strădanie escatologică e mimată aci. Zădărnice sînt toate, nu-i așa? Iată ce declară un neutru de dată recentă, fost dizident și fost ocupant al unui fotoliu ministerial în guvernul mineriadelor, deci un om al echilibrului... ascensional: „Noi sîntem în situația în care, de fapt, unii foști comuniști sînt foarte supărați pe alți foști comuniști, în care jurnaliștii ceaușisti, unii jurnaliști ceaușisti sînt foarte supărați pe alți jurnaliști ceaușisti”. Deci așa stau lucrurile! La atît se reduc meschinele noastre dispute! Și ce iluzii ne făceam! Acest domn s-a convertit la neutralitate în așa măsură, încît în textul d-sale (un interviu apărut în *Vatra*, nr. 5/1992) găsim aproape întregul repertoriu al concepției în cauză. De la o moralie minimă, d-sa trece condescendent la o moralie maximă, probozîndu-ne și învățîndu-ne. Învățîndu-ne ce? Că ne aflăm în inflație. Dar nu într-o inflație economică, ceea ce remarcăm, vrînd-nevrînd, de cîteva ori pe zi, ci într-una a „caracterelor”, produsă de fondul unei penurii endemice: „lipsa de caractere de care am suferit, se pare, de mult (fiindcă vorba asta, România e plină de talente și fără caractere), ține de obirșiile României moderne. Suferim în continuare, dar în forma cealaltă, în forma inflației”. E vorba cumva de „caracterele” în inflație ale nomenclaturii, ale arivismului tot mai lucrativ, ale extremismului tot mai agresiv? Ale noilor fripturiști? Ei ași! Ca și literatorii, care-i găsesc interviul, după cum era și de așteptat, „profund și fascinant”, înțesat de „răspunsuri tranșante, memorabile, înțelepte și de bun simț”, dl. Andrei Pleșu, căci de d-sa ne ocupăm, e „neutru” pe... partea cealaltă, precizînd că „la unii nevoia de a ieși în față, în numele purității și în numele unei etici pe care o întrușipează, nu e decît o refulare, un fel de a regla conturile cu ei înșiși”. Există, în optica ex-ministrului, „o

VLAD CIOBANU

abundență de gesturi” ce „falsifică realul”. Așadar un cabotism obștesc. Puritate, etică? Mofturi. Contrafacerea e generală: „Lucrul este grav deformator pentru că întreține un sistem de minciuni la fel de grav ca și sistemul de minciuni care este incriminat de obicei ca fiind apanajul strict al puterii”.

Dar situația e și mai întunecată. De fapt, n-am putea beneficia nici măcar de egalitatea ce abuzivii, profitorii și demagogii pe care-i „incriminăm” pentru că ne lipsește caracterul. Frazele citate nu alcătuiau decît așa, o ghirlandă avocățască, un artificiu retoric pe care nu se cuvine a-l lua prea mult în serios! De vină cu adevărat sînt nefericiții luptători pentru valorile democrației, la fel de condamnabili în trecut ca și în prezent, totuși, parcă, mai condamnabili în prezent, cînd au „nerușinarea” de-a urmări nu altceva decît... a se transforma în „portrete” și în „simboluri personale”. Egoatri și vanitoși, histrioni ai binelui care nu poate fi în lumea noastră decît o himeră, sînt astfel țintuiți la stîlpul infamiei: „S-a văzut acum că orgoliul personal a jucat citorva oameni de mare valoare ai României feste incredibile. Sînt oameni care nu pot să uite de ei înșiși, care și-au făcut portrete de simboluri naționale, care se cred întrușiparea a tot ce-i mai bun în neamul acesta, și care sîrșesc într-un fel de nerușinare a propriului eu și asta în numele unei democrații pe care o proclamă, nereușind în realitate decît să militeze pentru cultul local al personalității”. Ca să vezi! Ce sînt exponenții luptei prodemocratice decît succesori cultului personalității nefaste? „Avem cultul personalității pe care l-am trăit, susține dl. Pleșu; s-a dizolvat, s-a divizat în nenumărate mici culturi ale personalității”. Neutralitatea obligă. Obligă a gîndi, la nevoie, chiar și mitic. Dintr-un colos s-au obținut, prin spargere, copii ale acestuia, mici idoli malefici: „Există un cult al fiecărui lider politic (...) Toți se socotesc mici monumente sau mari monumente și vor să transforme țara și istoria țării în pretextul micilor cariere”. Toți, prin urmare, fără nici o excepție! Revelația neutruului fost ministru ne cutremură. Nu mai puțin însă decît criza condițiilor culturii românești, care a început și a mers o bună bucată de timp, din rău în mai rău, sub neutra-oblăduire...

Surprizele oferite de dl. Andrei Pleșu însă nu s-au isprăvit. După ce a atribuit cu dezinvolură apucăturile căpeteniilor totalitarismului... adversarilor acestora (ca și cum Doina Cornea ar fi o Elena Ceaușescu, Ana Blandiana o Ana Pauker, preotul Calciu-Dumitreasa un Adrian Păunescu, iar Paul Goma un Nicolae Ceaușescu napoleonian, aflat în exil), d-sa merge și mai departe în numele neutralității coroborate cu eclesiastul. De ce să ne ocupăm doar de unii oameni, chiar dacă aceștia au păcătuit? De ce să răscolim vinovățiile totalitarismului? N-ar fi just! Toți sîntem deopotrivă de nedemni. Ce contează că unii au suferit iar alții au provocat suferința? Că unii și-au ispășit nevinovăția iar alții au rămas nepedepsiți pentru ticăloșiile lor? Ar putea fi oare o soluție mai... neutrală decît culpabilizarea tuturor? Ni se propune pe șleau: „Cred că fiecare e mai bine să aibă de-a face cu el însuși, deocamdată, decît cu ceilalți”. Nu ni se spune pentru cine „e mai bine”, dar deducem. Nimeni nu e demn să ridice piatra. Iată că și învățătura critică e utilă, ca și orice, îmi vine a crede, absolut orice materie pentru a veni în ajutorul unei anume categorii de indivizi aflați la strîmtoare. Personal, dl. ex-ministru ne dovedește cu probitate cum e „mai bine”, acuzîndu-l, de pe poziția imaculării proprii, de imoralitate pe I. Negoițescu, atunci cînd nu-i convin opiniile criticului. Tonul d-sale e onctuos, mlădiat în chip neutru-filosofic. Și mai cu seamă foarte convingător: „Adică, culpa se trăiește ca o problemă personală, nu ca o problemă transferată asupra celuilalt”. Adică, zicem noi, explicîndu-l, de vreme ce ne-am mistui vinovăția ca pe o „problemă personală”, ea n-ar mai exista la nivel social. Nimeni n-ar mai trebui să judece pe nimeni. Nimeni n-ar mai putea judeca pe nimeni. Un triumf al neutralității! Nu e vina noastră dacă are un iz de defetism, de intimidare, de oportunism. Oricum, un triumf! Aceasta e calea spre reconcilierea națională, a autojudecării și a autosanționării, cînd cei apropiați de inocență se vor tortura în insomnii inepuizabile, iar marii culpabili, după ce își vor fi trăit culpa ca pe o strictă „problemă personală”, se vor bucura de un somn îngeresc.

Gheorghe Grigurcu

Fotografie de Ion Cucu

Dumitru ȚEPENEAG

Un român la Paris (XXI)

(fragmente de jurnal)

19 august 1971

Pregătesc cu Dimov un dialog la *Europa Liberă*. Nu mai știu cum ne-a venit ideea. Dimov care era împotriva unei acțiuni politice directe, acum pare să-și fi schimbat părerea. (Bineînțeles, dialogul nu va fi politic, totuși însuși faptul de-a vorbi la *Europa Liberă* e socotit un gest politic. Am impresia că gândește și el ca Breban: nea Nicu va cădea, a fi împotriva lui poate prinde bine mai târziu. De altfel dialogul e împotriva „micului burghez“.)

Discursul proletcultist al lui Ceaușescu i-a îndrăjit pe mulți intelectuali care pînă atunci se complăceau într-o expectativă caldută.

Un articol al lui Schlesak în *Frankfurter Rundschau*: „Un nou val de frig sau o schizofrenie tactică?”

În septembrie, rușii au anunțat manevre în Bulgaria. Foarte mulți cred că de data asta nu vor mai scăpa prilejul de-a ocupa România.

- „Mai bine cu rușii decît cu chinezii”, zice Breban.

- „Dacă intră, ne distrug pe toți, ne strămută, ne desnaționalizează”, zice Pituț.

Breban încearcă să se construiască pe sine însuși ca pe un personaj potrivit cu noua situație: scriitorul dezamăgit de oamenii politici în care a crezut din patriotism. A fost de partea puterii, obținînd și el niște firimituri din această putere, acum va fi împotriva ei. Numai să creadă în acest nou chip. Să creadă și cînd se va întoarce în România! Sau, mai bine, să nu se mai întoarcă. Să scrie un roman împotriva lor, să devină un al doilea Petru Dumitriu. Firește, dacă se întoarce și protestează trecînd spectaculos de partea astălaltă ar fi și mai grozav! În România oricum nu s-a mai întimplat ca un scriitor, după ce a devenit membru în C.C., să treacă în rîndul protestatarilor. Dar e în stare s-o facă?

(...)

4 septembrie 1971

Tocmai în perioada asta cînd aș fi avut mai multe de scris în jurnal, tocmai acum nu scriu. Din lene dar și din lehamite. La ce bun jurnalul ăsta? De publicat nu-l voi publica, nici măcar nu sînt sigur că nu-l voi distruge; iar curiozitatea de a mă privi „ca într-o oglindă” (deformantă!) peste cîțiva ani e stupidă și, mai ales, nu cred c-o voi avea; cu atît mai mult cu cît nu înseamnă aici decît niște impresii foarte superficiale

declanșate de niște evenimente exterioare. Nu pe mine o să mă văd în jurnal! Rămîne, să zicem, nevoia de a-ți spune părerea (ce nevoie o mai fi și asta!) de „a lua atitudine”, de a te angaja etc.

Sper totuși că voi putea folosi o parte din însemnările din acest jurnal într-o carte politică sau într-una care să aibă chiar înfățișarea unui jurnal, dar să fie un jurnal „făcut”, un fals jurnal.

Și acum să mă întorc la personaje. După ce-a oscilat, mai bine zis, pendulat atîta timp, Breban s-a hotărît să aleagă o cale de mijloc. Va da un interviu în *Le Monde* (ierunca i-a promis că-l sprijină) în care-i va răspunde indirect lui nea Nicu (foarte indirect). De vorbit la *Europa Liberă* nici nu vrea să audă. Și-a trimis însă demisia de la *România literară*.

Dialogul meu cu Dimov a fost înregistrat și va fi transmis pe 12 sept. Pînă atunci va fi anunțat din două în două zile timp de o săptămînă. Dimov se întoarce în ajunul transmisiiei. (...) Ce-i drept, dialogul a fost făcut cu destulă prudență, totuși simplul fapt de-a vorbi la *Europa Liberă* într-o perioadă ca asta poate fi socotit ca foarte grav de către autorități. Făcut cu prudență nu înseamnă că nu conține o grămadă de lucruri imprudente. (...)

Romanaul lui Goma probabil că a și apărut în Germania. Aici va apărea în octombrie. Campania publicitară pe care visam s-o întreprind în jurul acestui roman mă tem că nu va avea strălucirea

și ardoarea dorite din pricina indolenței funciare a emigranților care, orice s-ar spune, tot români au rămas. Asta pe de-o parte. Pe de alta, blazarea e atît de mare aici, acum, încît ar fi o naivitate să-mi închipui că romanul lui Goma va fi înregistrat ca un eveniment. O singură speranță: interesul ziarelor pentru România, pentru politica echilibrată a lui Ceaușescu. E un moment bun. Dacă nici acum cei cîțiva scriitori mai îndrăzneți (și mai ambițioși) nu reușesc să se afirme într-un fel sau altul, atunci înseamnă că nu e nimic de făcut și trebuie să ne lăsăm păgubași.

Cum vor reacționa autoritățile în cazul Goma? Deocamdată s-au mulțumit să-l amenințe reușind să-i smulgă o scrisoare de retragere a romanului care însă venea prea târziu; editorul german, cum era și firesc, a refuzat sec. Nu e deloc exclus ca „măsurile de propuneri” ale lui nea Nicu să fie legate de teama ca nu cumva gestul lui Goma să fie urmat și de alții, ajungîndu-se la o „cehoslovachizate” a situației care să-i întărească și mai mult pe ruși (Totuși pericolul rusesc a mai scăzut, se pare, în ultimul timp; rușii au renunțat la manevrele plănuite în Bulgaria).

Cartea mea tot n-a apărut în librării. La *Europa Liberă* am citit una din schițele din volum (*Călătorie neizbutită*), iar Monica s-a referit la situația aceasta stupidă: să tipărești o carte dar să n-o pui în vînzare.

PREPELEAC

Onor unei năluci

PRIN o mie nouă sute și ceva, într-o prea frumoasă dimineață de toamnă... („par une belle matinée d'automne”, fraza veșnic reluată, pusă de Camus pe seama unui romancier ratat, înecat în talazul balzacian)... pe strada Inundației 4, unde se afla pe vremea capitalismului și renumita fabrică de franzele și biscuiți Gagel, la coada din fața unui chioșc de pîine amenajat într-o crîșmă veche, se prezentă și se așeză la rînd un personaj extravagant...

La început, lumea crezu că era un nebun. Sau cine știe ce actor famelic fugit de la repetiție. Sau, vreo provocare. Să se constate cum reacționează publicul, ce atitudine ia, mă rog...

Întrucît mă aflam de față, pot să dau amănunte concrete. Insul era bătrîn, bătrîn, trecut mult peste optzeci. Înalt, scheletic, însă drept, semeț, fără bițielile și tot dezastrul ruînării fizice și morale...

Aș fi putut să jur că, așa cum se înfățișa, ca ținută, omul arăta mai tînăr decît ceilalți. Decît mulțimea sărăcăcioasă, tăcută, resemnată, adusă de spinare, cu spinările acelea ale ei de epocă, învelite în aceleași și aceleași lodene gălbui, spălăcite, ca și cum ele s-ar fi căznit să fie pielea unei specii de mamifere, gata uzată, pe care zoologii nu prea știau cum să o

clasifice, și pe cap cu șepci cenușii ori cu băști strîmte, decolorate, punînd și mai mult în evidență fizionomiile nefericite...

Pîinea era bună. Pe Inundației 4 se dădea o pîine de calitate, ținînd cont și de tradiția fabricii pomenite. Așa se explică de ce se strînseseră acolo atîți oameni. Pîine pe atunci era, și era ieftină, pentru că utopia pune pîpica la bază, cel puțin la început. Totul e ca poporul să aibă pîinea cea de toate zilele, minus rugăciunea, minus Transcendentul, lucrurile ce complică o societate dornică să dureze: cum e libertatea, cum e imaginația, cum e chiar și dreptul unui ins ca personajul atît de bizar ce stă în acest moment la coada de pîine dinaintea chioșcului de pe strada Inundației 4; dreptul de a-și cumpăra pîine în „ținută” pe care o crede, în felul în care „și închipuie” că pîine se cuvine cumpărată, iar modul lui de a înfrunta soarele de toamnă al erei justițiară era într-adevăr un mod cu totul și cu totul ieșit din comun și care și azi ne-ar șoca, făcîndu-ne însă doar să rîdem, nu să înlemnim...

Am spus că părea mai tînăr decît ceilalți. Tînăr, pentru că, în raport, cu ceilalți, el ar fi stat drept. Nu numai atît însă. Insul avea și o idee despre sine însuși; una pe care puteai s-o consideri ridicolă, cum și era; dar care era, la un om atît de bătrîn ca dînsul,

o idee totuși, deși dictată de necesitate, de imposibilitatea alegerii, o idee pe care ceilalți, indiferent ce profesie ar fi avut, ori nu o avuseseră niciodată despre ei înșiși, ori, avînd-o, o pierduseră...

Mai tîrziu, după ce pe acolo trecuse un milițian și-l văzuse gata să-și ia pîinea, fiindcă și-o coadă, oricît de lungă, are și ea o clipă de izbăvire, mai tîrziu, după ce milițianul, văzîndu-l, rămăsese uluit, neștiind ce să facă, un milițian al cărui tată, țaran, luptase probabil la Mărășești și care, din gura lui ta-su, auzise cite ceva totuși despre istoria neistorisită... uluit în fața aceluia bătrîn general de cavalerie îmbrăcat în uniformă sa de gală atît de colorată, ca penajul unui cocoș, cu lamapasul roșu, pașin cam stins, al pantalonilor, cu tunică albă impecabil croită, găurită de molii, cu chipiul franțuzesc la Berthelot, cu cizmele de lac, un lac complet mort, complet dus, deși bine șterse, bine întreținute, însă lucial nu e lucrul care ține cel mai mult... Am crezut, am sperat că milițianul îl va saluta, măcar în glumă. Am sperat asta cu o mîndrie ascunsă că măcar avem humor, că măcar de asta suntem în stare, să dăm zîmbind onorul unei năluci. N-a fost astfel. Imaginația mea o luase înainte. Dar nici rău nu ieșise. La secție dus, bătrînul explicase demn că nu mai avea nici un fel de haine civile, toate i se rupseseră, să-și cumpere altele, nu avea bani, și trebuise să aleagă între glorioasa lui uniformă de general de roșiori, cu venerație păstrată, și pijama. Nu te duci la pîine în pijama, om bătrîn... Dintre două rele, credea că alesese soluția cea mai puțin rea și, în orice caz, după el, onorabilă. Nu pățise nimic. Nu

fusese decît general, unul ho-ho, departe, departe, în primul rezel mondial, cînd sosise al doilea, ieșise la pensie...

● LIMBA comunicatelor de presă venind de la Versoix este mai curată, mai frumoasă și mai bine strînsă în chingi decît limbajul partidelor de azi în luptă care sunt sau vor să ajungă la putere. E tot ca o bătrînă uniformă impecabilă, mult timp păstrată, ar fi din partea mea urît să zic „la naftalină”, însă ceva pe-acolo. Acest fel de a vorbi și de a scrie nu a venit - patru decenii și ceva - în contact cu servituțele noastre; n-a fost atacat de acizii totalitarismului. De aceea el pare prea pur și prea nobil față de mizeria noastră. Să nu uităm însă că orice utopie, în principiu, tînjește după puritate. Că și ea caută o latină scară, nu vulgară, pentru liturghii. Divinitatea stă în spirit. Excesul ei formal, cu trîntiri în genunchi, luminări și colive seamănă cu gestică excesivă a ateismului bătaios...

De curînd, un distins metafizician, declarîndu-se ne-monarhist, arăta totuși că soluția regală a reconcilierii naționale este singura viabilă, și cita răspunsul regal la un interviu: așa cum toată planeta a încremenit de respect, toate ființele și lucrurile oprindu-se, înghețînd în minutul în care Stalin mort trecea în eternitate, de ce noi, românii, să nu înngenunchem și noi cu toții la un moment dat și să nu ne căim, cerîndu-ne unii altora iertare...

Nu se compară. Dar ce gafă, abisală, după modelul invocat. Nu pomenești de diavol cînd vrei să sfințești o casă.

Constantin Țoiu

În exercițiul ficțiunii

PRIMUL eseu din cartea lui Cornel Ungureanu, *Imediata noastră apropiere* (volumul al doilea), apărută la Editura Facla din Timișoara, se ocupă de existența unei figuri afiș de năstrușnice a literaturii române, încît e nevoie ca cititorul să o întoarcă pe toate fețele, minuțios, pînă să se stabilească dacă ea este ficțiunea criticului sau persoană reală. Comportament pe care l-au avut și copiii personajului cu pricina, scriitorul-pseudotăran Petru E. Oancea, cînd au primit de la tatăl lor niște boi de lemn în mărime aproape naturală și, cum nu s-au putut hotărî dacă sînt adevărați sau nu, i-au tăiat în două ca să lămurească natura lor reală sau fictivă. Ex-centricitatea fenomenului Tata Oancea („pseudonimul” scriitorului în studiu) nici că se poate acomoda la scrisul chiar mai relaxat eseistic, dar de specie critică al lui Cornel Ungureanu, pentru că îl transformă instantaneu în roman. Dar dacă rămîne stabilit (cu concursul prețios al arhivelor) că Tata Oancea este autorul volumului *Anotimpuri* și fondatorul revistei *Vasiova* (1929) cu apariție bilunară la Oravița, istoria vieții lui în varianta criticului timișorean își păstrează o doză bună de senzațional. Complicarea biografiei acesteia, din toate punctele de vedere provincială, cu formule ce mai mult o încifrează - reportajul, jurnalul, interviul, confesiunea - supralicitează peste măsură subiectul, așa încît ajunge să pară ce nu e. Nu trebuie să se înțeleagă cumva că i se dă o valoare nejustificată scriitorului-„tăran” bănățean, asta vine din scriitură, care numai ea face istoria literară nu numai de nerecunoscut în aspectele ei clasice, ci de-a dreptul necreditabilă. Altminteri, interesul pentru formele de provincialism cultural și paraliteratură răspunde unei nevoi acute a istoriei literare românești, e perfect sincronă cu direcții europene (avem în vedere

Cornel Ungureanu, *Imediata noastră apropiere* (II), Editura Facla, Timișoara, 1991.

studiile asupra culturii provinciale minore din Germania, în special) și e cu totul notabil. Nu ne mai rămîne decît să-l credem pe autor care spune în alt loc că „mistificările sînt puține și nevinovate”.

Ce legătură ar putea exista între Thomas Mann, Rădulescu-Motru, Rilke, Tarkovski, Hofmannsthal, *Revue des Deux Mondes*, Rio de Janeiro, Rasputin și Eugen Ionescu? Cel puțin primul pretext al unui asemenea amalgam e povestea vieții lui Tata Oancea al cărui destin s-a încrucișat din cînd în cînd cu destine celebre. Ceea ce vrea însă autorul să ilustreze cu personajul acesta - prototip de bănățenism - este chiar modul de existență în cultură a Banatului care s-ar caracteriza prin punerea în mișcare și ireproșabila funcționare a unui sistem solid de relații și referințe în stare să justifice pretențiile, orgoliile și ambițiile provinciei din imediata apropiere a elitelor. Cel mai interesant lucru din cartea lui Cornel Ungureanu este tocmai această circulație puțin obișnuită a valorilor printr-un mediu opac, absorbant, cu un comportament puțin cunoscut, suspect uneori de automistificare, dacă mitomanie ar fi prea dur spus, în felul în care se crede el - privilegiatul de contacte la înalt nivel - cauza, ocrotitorul sau cel puțin termenul cel mai adecvat de comparație pentru valorile sechestrate la simpla atingere întimplătoare în pinza lui de păianjen.

Și criticul însuși, după ce a înghețat, în observația ce s-a vrut neutră, acest proiect de impunere a provinciei sale, în prima parte a cărții (dedicată reprezentanților celor mai tipici: Tata Oancea, Anișoara Odeanu, ba chiar Sorin Titel), îl ilustrează din instinct implacabil în cea de-a doua, *Excursiuni literare*, în căutarea altor referințe favorabile. Așa încît vocea ideologică a provinciei nu amuțește nici o clipă în această carte. Criticul își face portretul în aceeași manieră a bunelor referințe care de acum încolo ni se va părea inconfundabilă. El își cunoaște personal scriitorii despre care scrie și îi place să-și aducă aminte nu numai cum i-a

cunoscut, ci și care îi erau preocupările pe vremea aceea. Ca și cum o întîlnire cu Tata Oancea în tren n-ar avea nimic exotic, sîntem informați că preocupările criticului se mărgineau pe atunci la învățarea limbii tibetane.

DESPRE cum se articulează acest sistem de relații sus-puse în toată cartea aflăm încă din povestea despre vizita, în 1817, a împăratului Franciscus (Francisc al II-lea) în satul Ciclova Montană despre care va spune: „Iată cel mai frumos loc din Imperiu”. În plină derută, privind adevărul celor spuse sînt invocate documentele ciclovaenești (*Memorabilia Parochiae Ciclovaensis*) din care reiese că împăratul nici nu s-ar mai fi dus la inaugurarea teatrului din Oravița, în vreme ce actrițele povestesc că Majestatele Lor Imperiale au aplaudat și le-au dăruit bijuterii. În același sat unde s-a hotărît să se bată moneda de aramă a Imperiului, nu-i exclus să mai dai prin pivnițe peste o găleată de galbeni. În vreme de război îl pierdem pe Tata Oancea aproape cu desăvîrșire pentru că se identifică deplin cu Svejik, personajul lui Hașec, pentru care criticul are mare admirație, intrucit, ca și prototipul său literar, e declarat bolnav psihic și inapt pentru front. Însoteste compania la Icin, undeva în spatele frontului, cu alți oameni însemnați, situație care și ea e pusă imediat în vecinătatea celei celebre pînă la confuzie: „există și aici o companie de scriitori care e protejată de rele (în altă companie de scriitori va fi protejat Franyo: alături de el: Rilke, Hofmannsthal, Csokor vor fi privilegiații unui regim de excepție)”. Îl regăsim după război într-un amfiteatru al Universității din Viena, polemizînd cu renumitul slavist Konstantin Jirecek în problema originii dace a bănățenilor. Însuși Camil Petrescu, în campanie electorală, doarme la Tata Oancea, dar nu-i cîștigă votul nici într-ale politiciii, nici într-ale literaturii. Deși întrevăderea e ocazională, ea trebuie menționată, în scopul agățării

cornel ungureanu

IMEDIATA NOASTRĂ APROPIERE

bănățenismului de tot ce vine în contact cu el și s-ar putea să-i fie folositor. Tot așa se cuvine amintită întîlnirea îngrijitoare de porci cu Heinrich Mann la Nisa și nu trebuie scăpat nici regretul acesteia de a nu-l fi cunoscut pe Thomas Mann din pricina divorțului de primul soț. Oricum, și Thomas e în păienjenșul referințelor celebre pentru că a avut proces la Timișoara pentru plagiat cu un anume Păcurariu. Rasputin, dar și Beethoven, Mozart, Franz Ferdinand, și orice vienez au avut iubite din Timișoara, dacă nu chiar din Ciclova, așa că trec drept rude prin alianță. Anișoara Odeanu, pentru că „ia pulsul unei generații” face inima Banatului să bată în cadența consacraților interbelici, consilieri timișoreni (Livius Ciocărlie și Șerban Foartă) îi aduc lui Sorin Titel păreri la zi în materie de nou roman și puțin a lipsit ca Eminescu însuși să-și descopere strămoși bănățeni. Dar mîndriei locale nu i se poate da satisfacție pînă la urmă decît prin integrarea căutărilor scriitoricești autohtone în cultura Imperiului (falsă modestie), într-un fel de istorie artistică comună.

Istoricul literar colectează absolut tot felul de trimiteri măgulitoare și, dacă ele nu sînt suficiente, se mută într-o cultură mai mare, nu se amestecă în spusele martorilor săi, nu refuză și nu întrerupe pe nimeni, nu arbitrează posibile conflicte de păreri, așa că pare mai degrabă să încurajeze acest fel de a vorbi despre literatură, sensul hiperbolic, asociativ mai peste marginile iertate, al discuției.

Romanița Constantinescu

LIMBA ROMÂNĂ

De vulgari eloquentia?

DACĂ n-ar fi fost decît asprul rechizitoriu al unui „profesor de jurnalistică” precum dl. Peter Gross, la colocolul din iunie a.c., de la Costinești sau avertismentul - delicat - al d-nei Gabriela Adameșteanu din „22” (nr. 31, p. 1), în cadrul unei discuții recente „presa degre presă” - am fi putut de mult înțelege cum de necesară este - și va fi încă - o judecată clară, *sine ira et studio*, asupra limbajului presei noastre de astăzi. Chiar în paginile *României noastre literare*, d-na Monica Spiridon se ocupa de asemenea aspecte; a trimis fine săgeți critice și *Cronicar*-ul ultimei pagini a revistei; a mai atras atenția, cu gravitate comparativă, - în „22” - și dl. Dorin Tudoran care condamnă „Miștoul Român” (al presei actuale!) - dar... cine să asculte? Revistele de cultură scriu și admonestează într-o limbă cultă - corectă, în demnitate... Ziarele continuă - fără a răspunde - într-alta!...

Nu trebuie să ne facem deci iluzia de a fi ascultați. Dar trebuie să ne facem datoria, în numele a ceea ce este limba culturii românești.

1. Fără îndoială, de vină este „goana” după cititori, temerea de a nu fi suficient

vîndute - deci banii! - ceea ce dă ziarelor de azi imboldul - sub-cultural - de a face apel la limbajul argotic, neîngrijit, bulevardier, vulgar. „Lipsă de respect pentru inteligența publicului (cititor!) și pentru democrație” - spunea dl. Peter Gross? O „afacere în variantă balcanic-autohtonă”, precum arăta d-na Gabriela Adameșteanu? Și una, și alta!

Atunci cînd un ziar bucureștean dă titlul *Bomba zilei* celei mai însemnate știri de pe pag. 1° - sau cînd articolele, interne, externe, poartă titluri precum *Fripturism*, *România, la bani mărunți*, *Hai la groapa cu furnici!*, cum să mai privim, cu conștiința împăcată pe dl. Grigore Vieru, afirmînd *Facem parte din partidul limbii române?*

2. Dar să continuăm a citi (nu a lectura! această absurdă creație lexicală s-a extins în anii '80, în scrisul românesc) titlurile. *Aleșii poporului și mica ciupeală!* în care a ciupi „a fura, a înșela” (*ciupeală*, prin sufixul întrebunțat, este o creație vulgară, ironică!). Las la o parte termeni și

^o *România liberă*, în schimb, pune titlul corect: *Evenimentul zilei*.

expresii precum *tărăboi* (al „timpilor de antenă”), *șui* („logică șuie”), *tiribombă*, *heirupism* (?), *pe apa simbetei*, *parapon* („paraponul ministerial”) - care apar în serioase articole de fond sau dări de seamă - pentru a nu mai vorbi de numeroasele *scandaluri*, *fraude*, *secrete*, *mistere* (termeni culti, de altfel, dar în abuzuri vulgarizatoare) - care, laolaltă, dau impresia unei adevărate *desconsiderări* a publicului cititor.

De fapt, aceasta este întrebarea pe care ne-o punem, fie și de aici, de departe: *este oare acesta nivelul cultural al celor care scriu sau al celor care se presupune a fi cititori?* Să se scrie oare astfel pentru un public cititor pe măsură? Vorba d-lui Sorin Dumitrescu (*România liberă*, 5 august, p. 1), cu un „mișto național” să avem a face?

3. Ar trebui însă relevante și unele merite. Nu toate ziarele noastre centrale scriu astfel! *Cotidianul și Adevărul* sînt printre acestea. *România liberă*, nu întotdeauna! Dar *Evenimentul zilei*, *Informația*, *Libertatea*, *Expres Magazin* fac, fără îndoială, concesii acestui „gust public” care acumulează vulgarisme. Probabil că mai sînt și altele^o...

^o Nu am luat în considerare *România Mare*, *Europa*, *Națiunea* și altele *ejusdem farinae* - pentru că, în ele, invectiva vulgară este o regulă de conduită redacțională.

Ce motive au aceste din urmă ziare - bune - să apeleze la asemenea procedee? Pentru ca să pătrundă în cercuri cit mai largi de cititori, ele practică un *populism de presă* foarte dăunător instituției cu adevărat naționale care este limba culturii noastre.

4. La populismul politic fesenișto-fedesenișt trebuia să se răspundă oare cu un *populism al presei* independente? Limbajul acesteia trebuie să rămînă cult și demn, în verticalitatea-i clară a adevărilor și a libertății democratice.

Altfel, ajungem la performanțele agresive ale d-lui Ion Iliescu, cel care, în furia-i prezidențială, ia de guler ziaristi din opoziție și-i apostrofează, ca la Constanța, cu delicatețe oficială: „tu de ce huidui, mă, animalule?”

Alexandru Niculescu

P.S. Dacă ar fi să dăm crezare d-lui Ion Mănzatu, președintele actual al României ar mai fi avut asemenea suave expresii („limbaj neacademic!”) și la adresa d-lui Petre Roman: „Roman este un mare derbedeu”. (*România liberă* din 6 august) Există, deci, și un populism... prezidențial! „Golani” care „se adăpau” în Piața Universității îl cunoșteau mai demult...

Singurătatea Autorului

DUPĂ *Zadarnică e arta fugii*, apărută la Editura Albatros în 1991, Dumitru Țepeneag este prezent anul acesta în librăriile românești cu alte două volume: un roman editat de Editura Fundației Culturale Române, în colecția Excelsior, intitulat *Nunțile necesare* și o cărtică de sketch-uri: *Înscenare și alte texte*, apărută în colecția *Diaspora* a editurii piteștene Calende. Coperțile ambelor volume sînt realizate de Dan Stancu.

D. Țepeneag publicase, înainte de a părăsi țara, trei culegeri de proză scurtă: *Exerciții* (1966), *Frig* (1967) și *Așteptare* (1971). Ciuntită spre final de cenzură, din *Frig* făcea parte și nuela *Înscenare*, reeditată de Calende. O aplicație literară a eseului teoretic din 1967 care încheie acest volum, *Autorul și personajele sale*, *Înscenare* e un miracol creștin adus în zilele noastre. Personaje sacre ale Noului Testament, convertite în actori bufi, în mășcări, concură la zămislirea unui scenariu care urmează să dea la iveală singurătatea ireparabilă a Autorului lui, regizor și actor în același timp. Personajele joacă „o singură reprezentație” de „teatru modern”: *Nunta din Galateea*, ilustrînd formula pirandelliană a teatrului în teatru. Pe măsura „facerii textului”, Autorul se dovedește a fi Fiul Mariei. Prin alternarea ipostazelor de Autor (Dumnezeu), Regizor și Actor, el realizează configurația Trinității. Nefericirea Autorului e cea a unui *deus otiosus*, retras din Creație pentru că aceasta nu îi mai dă ascultare. Personajele peste care se crede stăpîn capătă personalitate proprie și ajung să îl ignore: „Mie nu-mi acordau nici o atenție [...] Mă simțeam cam de prisos, am încercat să îngaim ceva și cred că nu m-au auzit. După un timp au părăsit odaia la fel de semeți și gravi, tot fără să mă privească. Eu i-am salutată, le-am deschis ușa cu o plecăciune slugarnică. Nici nu s-au uitat la mine, parcă nici nu existam”. Replica finală a nulei e cea a unui autor - demiurg retras din propria creație: „Asta-îl! Iar am rămas singur. Pentru totdeauna.”

Dumitru Țepeneag, *Nunțile necesare*, București, Editura Fundației Culturale, 1992; *Înscenare și alte texte*, Pitești, Editura Calende, 1992.

DUPĂ două romane concepute ca un ciclu prin coerența problematicii și apropierea dintre personaje (*Litera albă* - 1988 și *În pasaj* - 1990) scriitorul timișorean Viorel Marineasa devine deja un nostalgic al propriilor începuturi și reia în *Unelte, arme, instrumente* proza scurtă publicată într-un volum colectiv din 1985, cu vagi modificări și notabile adăugiri. S-a remarcat la Viorel Marineasa strategia unei „situații în răspăr față de moda zilei”, dar, deși nimeni nu-i poate contesta această intenție, aprecierea ei lasă loc interpretărilor. Cert este că avem de-a face cu un povestitor de talent care se simte incomod de propria sa vocație de a povesti și își înfrînează apetitul prin diverse tactici pe care le dorește sau poate chiar le consideră inteligente și spectaculoase. Ele chiar ar fi, fără un spectacol gratuit și riscant în sensul

Viorel Marineasa, *Unelte, arme, instrumente*, Editura Cartea Românească, 1992.

Răstignirea care se voia bufă - a autorului de scaunul său - ajunge să se producă „în realitate”. Autorul e răstignit la propriu, precum actorul care a decis să se creștineze în momentul în care i s-a turnat, în timpul reprezentației, apă în cap. Azvîrlit la groapa cu lei pentru decizia lui, actorul cu pricina va fi devenit sfînt creștin. Anecdota pe care tocmai am amintit-o vine în sprijinul ideii lui D. Țepeneag despre dispariția graniței între artă și viață.

Celelalte proze din *Înscenare și alte texte* sînt sketch-uri arse cu mijloacele literaturii absurdului. Proza lui D. Țepeneag refuză cititorului investirea cu semnificație. Amatorul de poveste va trebui să stea departe de cărțile lui Țepeneag. Personajele sale, scapă de sub controlul autoritar al Autorului, trăiesc precum oamenii. Or, cum viețile acestora din urmă nu sînt neapărat purtătoare de semnificații, de ce ar fi altfel traiectoriile personajelor? În eseu său teoretic, D. Țepeneag consideră realitatea ca fiind „colonia penitenciară” a Autorului. Tot aici, el afirmă ca vechea „condiție oedipiană a personajului” - de a depinde fatal de viziunea autorului - nu e în mod necesar „însăși condiția hierarhiei”. E aici un joc postmodern ipocrit (pe care Țepeneag îl conduce cu măiestrie), bazat pe confuzia voită între personajul de hîrtie și sosia lui „reală”. Între autorul implicit și cel în „carne și oase”.

Proza lui D. Țepeneag ridică problema postmodernă a limitei labile între realitate și ficțiune. Ceea ce ar părea, la prima vedere, o reprezentație teatrală neserioasă (în *Înscenare*) ajunge să poarte conotații sacre.

ÎN romanul *Nunțile necesare*, chivajul dintre realitate și artă este și mai greu de depistat, din pricina mixajului intenționat al strategiilor vizuale. Ochiul autorului privește parcă printr-o cameră de luat vederi extrem de mobilă. Romanul se compune astfel din decupaje cinematografice și picturale. Cititorul înțelegte, de pildă, de mai multe ori descrierea unei fotografii de grup cu o mireasă care se înalță chagallian, părăsind poza. Descrierea e făcută de un ochi atonostevizator căci, mireasa lipsește din fotografie, cititorul află care este motivul absenței ei. Textul romanului, scris la indicativ prezent, fără

punctuație în fragmente relativ scurte, se apropie de un scenariu de film suprarealist, cu secvențe onirice de video-dip. Ar fi fastidios și inutil să ne încapăpînăm să încropim, din aceste decupaje filmice foarte asemănătoare între ele, o tramă epică. Ele sînt mai degrabă imagini obediente care revin cu regularitate în mintea chinuită a protagonistului, s-o persecute. Pretextul apariției și îmbinării fantastice a acestor imagini este insomnia autorului. În același timp victimă a lor.

Proză experimentală, romanul *Nunțile necesare* suprapune episoade distincte, pe care le combină apoi aleatoriu, obținînd secvențe similare celor dintr-un colaj video. Iată cîteva evenimente obsedante care se vor amesteca în textual-imagini pînă la absurd: discuții la cancelaria unei școli de țară, un dram prin pădure cu un geamantan greu, coridorul unei bordel, patroana acestuia „în rochia ei de tafta neagră cu corsajul puțin desfăcut și părul despletit”, uciderea unui limac, zgometul satrului care taie carne în bucătării.

Scris la modul și timpul scenariului cinematografic, textul pare că dă permanent indicații vizuale. Iată, ca mostră, descrierea umectării limacului: „cu solnița ținută strîns ca o armă se apropie de limacul care se deplasează cu o înocință exasperantă fără să prezintă probabil primejdia se lasă pe vine ca să-l poată observa mai de aproape și apoi cu multă grijă presară peste el pulberea fină și albă trupul gasteropodului tresare se chiorcește încearcă să grăbească ritmul de deplasare dar e prea târziu praful ucigător își face din ce în ce mai puternic efectul omul

lasă să cadă o cantitate dublă și gasteropodul pierde mereu sînge se descompune vîzînd cu ochii nu mai e acum decît o masă viscoasă trandafirică care se scurge încet pe perete.”

Secvențele, puține la număr, revin obsedant pentru că sînt imagini ale unui mod de viață abject, în afara oricărei morale; de aceea îl și persecută pe protagonistul lor insomniac, fire hipersensibilă și, în același timp, victimă a unei conjuncturi mediocre.

Legătura între un cadru narativ și unul descriptiv e făcută, în roman, de cîte un enunț poetic, de fapt o scurt-circuitare a textului, care poate fi luată drept monologul interior al protagonistului, izolat prin spațiu în pagină: „bondari imenși deasupra tăpșanului plin de flori”.

În *Nunțile necesare*, obsesia lui D. Țepeneag privind neputința autorului în fața instrumentelor sale de lucru și, în primul rînd, a personajelor se răsfîrte în alcătuirea intenționat confuză a textului. Dacă autorul și-a pierdut puterea înțelegerii personajelor create, nici cititorul nu va găsi o cale confortabilă de acces la ele, căci acestea „alunecă” dintr-o secvență în alta, într-un joc neistovit al refuzului coerenței.

Proza onirică a lui D. Țepeneag e o noutate pentru cititorul tînăr, căruia sper să îi devină cît mai curînd accesibilă și literatura de limba franceză a scriitorului român, printr-un efort necesar al editurilor românești de a ridica interdicția care a planat atîta vreme asupra scriitorilor noștri din exil.

Fevronia Novac

Pofta de poveste

că proiectează inteligența spre zona de suprafață, acolo unde de regulă transper lucrătura, efortul steril, complicația inutilă și plicticoasă. Adept al noului Nou Roman, scriitorul caută descrierile mai ales cînd el nu e posibil decît ca gest sinucigaș, ca simplă regresivitate în ilizibil și obscuritate. Dacă noti romancierii francezi decompun realitatea vizibilă cu intenția de a o prezenta (constata) pur și simplu, fără „pretenții” evaluative, Marineasa descompune evenimentele, distrugînd sau cel puțin opacizîndu-le cauzalitatea și necesitatea, într-un cuvînt logic. Literatura ca realitate misterioasă e, de bună seamă, seducătoare, dar se știe că absurdul fortuit și lipsa de logică sînt neînterisante (Carlos Bousoño).

În proza care încheie volumul - *Totoformă* (dedicată lui Sorin Titel) jocul cu numele personajelor (inversate, diminutive, extinse, redate pentru alte personaje care la urma urmelor pot fi de fapt aceleași) creează un haos obositor și agasant, deși e limpede că el se vrea simpatic și relaxant, un fel de „spirit al literaturii versat care s-a blazat deja de atîta tehnică, dar detestă simplismele”. Cum s-ar zice, *tot o formă...* Din fericire însă, uneori „spiritul” îne, dar asta numai pentru că dincolo de zăpăceala premeditată se află un autentic simț al limbii, o maturitate și siguranță de sine a delirului verbal, a digresiunilor aberante care cuceresc mai ales atunci cînd sînt asociate cu umorul. În *Am fost bătut în stradă, ziua-n amiaza mare* o paranteză total independentă cu semnificație e de fapt redactarea grotesc agramată a unei tradițional rurale invitații la nuntă: „Domnul și doamna Dănuț și Aglaia Dulete anunță căsătoria fiului lor Sebastian cu domnișoara Dianora Mamut. Domnul și doamna Iosif și Maria Mamut anunță căsătoria fiicei lor Dianora cu domnul Sebastian Dulete. Cununia civilă va avea loc...” Invitația continuă amănunțit pe trei sferturi de pagină cu cuvenitele precizări (nași ing. Rudy și

Tanța Țircovnicu, dr. Siegfried și Floare Spengler) încheindu-se cu recomandări importante: „Vă rugăm să vă integrați într-o atmosferă de veselie dar și să aplaudați sportiv și să respectați ținuta artistică”. Pitorescul onomastic, parodia furnizării obiective a unor informații precum cea despre componența orchestrei, neglijența bonomă a redacției, toate acestea sînt într-adevăr vii, rezistă, cu un umor coptos, sînt autenticul joc cărui fi accepți gratuitatea și nonsensul. Însă nu e de mirare că nu poșt afla într-o carte întreagă (și nici măcar într-o singură schiță) plăcerea unei permanente succesiuni de paranteze și digresii, pentru simplul motiv că metoda în sine nu are forța de a face singură literatură, sau cel puțin nu literatură bună. Chiar dacă scriitorul a avut intenția unei semnificații camuflată, cititorul nu are resurse să repete toate salturile îndrăznețe peste sensuri și legături suspendate, astfel încît rămîne în cele din urmă cu impresia unui grup inform de cuvinte vide. Dacă un nucleu narativ există, e cert că el nu e deloc la îndemînă, iar căutarea lui devine de-a dreptul epuizantă.

EXISTĂ în acest volum două proze intitulate onest *Taclale* (1 și 2), înșurui de replici venite de la interlocutori despre care nu știm nimic și care la rîndul lor s-ar părea că nu știu nimic unul despre altul. În acest flux imponderabil de tranșe sonore care nu mai cunosc noțiunile de ascultător și de vorbitor (deci probabil nici pe cea de povestitor) există un sens profund al noncomunicării, al izolării individului în singurătatea propriilor sale cuvinte insignifiante prin decontextualizare și neparticipare la rostul inteligibil al vieții. De altminteri acestea sînt cele două extreme pozitive ale scrisului lui Viorel Marineasa: jovialitatea unor cuvinte desușate simpatice independente și tragismul ilizibilului intenționat, ca rezultat al neputinței de a

deveni lizibil. Din păcate însă, la puritatea aceasta scriitorul nu ajunge prea des. S-ar părea că preferă să-și expună *uneltele, armele și instrumentele* literare, să ne convingă de performanțele lui tehnice, să ne minuneze cu acrobații și artificii de expert în domeniul literaturii. În *Correspondențe, Compuneri, Tăcere* „povestirea” se bifurcă la un moment dat grafic pe două coloane (nu procedează și Mircea Nedelciu pe undeva cam la fel?), poftindu-ne la o lectură autentic „cinematografică”, a simultaneității privirii. Păcat că vorbirea îne de axa sintagmaticului și deci de contiguitate, căci pasiunea lui Viorel Marineasa pentru artele simultaneității este laudabilă, dar ea nu poate metamorfoza literatura.

De altfel s-ar părea că autorul nostru este omul exceselor, pentru că dacă ar specula cu măsură motivul scriitorului ca cineast, implicat vizual într-un spectacol care poate fi nuanțat prin jocul reformulării, rezultatul ar fi foarte bun. Aceeași naivitate a teribilismelor tehnice îl îndeamnă însă din nou să exagereze, compromițînd astfel un procedeu ingenios. Pe scurt, iată marele păcat al lui Viorel Marineasa: își minează singur textul, autouzurpîndu-și vocația de povestitor, care transpare în chip miraculos pînă și în cele mai chinute dintre lucrările sale. Citindu-i cartea (cu îndelunga răbdare pe care o necesită o astfel de lectură) rămîi cu un zumzet de cuvinte bizare, dar pitorești (abundă în lexic popular bănățean) și cu o poftă teribilă de poveste. De undeva din spatele textelor bulversate ne întîmpină suspiciunea făcături, a naratorului masochist maltratîndu-și propriul discurs, astfel încît sîntem îndreptățiți să ne îndoim de validitatea acestui demers antepostmodernist pe cale de a deveni campion într-o nouă decadentă literară românească.

Andreea Deciu

Vulcănescu despre Nae Ionescu

NU S-A SCRIS nimic rotund relevant și obiectiv substanțial despre personalitatea, activitatea și opera (câtă este) a lui Nae Ionescu, în România, practic, timp de cincizeci de ani după hagiograficele evocări din anul 1940, apoi nu s-a mai putut scrie mare lucru. Am izbutit, în cartea mea din 1980, *Tradiționalism și modernitate în deceniul al treilea*, câteva considerații despre rolul lui Nae Ionescu în anii douăzeci. Dar m-am oprit în pragul anului 1930, dincolo de care nu puteam, atunci, înaintea cu rigoare. Acum, după decembrie 1989, interesul pentru Nae Ionescu a crescut în mare și necesar. Din păcate, idolatria este nota caracteristică a acestor evocări, însoțite de ediții recuperatoare care se feresc, cu înfinită grijă, să articuleze măcar o înțelegere considerată de evaluate critică. Nu mă mai miră faptul. Pentru că nu numai magistrul dar și discipolii săi au parte de același tratament adulteriu care semnalează, cred, o efectivă nevroză cultural-ideologică extrem de pernicioasă. Sper mult, sînt chiar încredințat, că mai devreme decît mai tîrziu vor apărea exegezele obiective critice despre această direcție filozofico-politico-ideologică și culturală din spațiul spiritual românesc al anilor treizeci. Eu însumi mă pregătesc, de aproape doi ani, să scriu o astfel de carte, avansînd fără a ține seama de climatul gros edolatric, care năzuiește, probabil, să descurajeze sau chiar să interzică rigoarea și spiritul critic.

În această atmosferă înmiresmată de tălmăie a apărut evocarea lui Mircea Vulcănescu despre Nae Ionescu. Vulcănescu, mort în închisoare, în 1952, la 48 de ani, a fost, printre discipolii profesorului, mai rezervat față de statura sa intelectuală decît ceilalți. Vreau să spun că nu s-a angajat politic (nici pe cale publicistică) alături de profesor, în cadrele Gărzii de Fier. Iar în cariera universitară nu a funcționat la catedra magistrului său ci a lui Dimitrie Gusti, ca asistent pentru disciplinele sociologie și etică, fiind și colaborator al lui Virgil Madgearu. De altfel, era singurul, dintre elevii lui Nae Ionescu, care nu era preocupat numai de filosofie, spiritualism religios, beletristică, ci se specializase efectiv în domenii ca sociologie, economie, finanțe. Această specializare (participase și la campaniile monografice rurale inițiate și conduse de Gusti) i-a îngăduit o înțelegere mai lucidă despre fenomenul românesc, din perspectivă sociologico-economică. E o dimensiune care le-a lipsit și magistrului și colegilor de generație care, e vădit pentru cel ce le citește scrierile lor extatic vizionare, n-au priceput, de fapt, mai nimic din realitatea istorico-politică și economică a României interbelice.

Într-un remarcabil eseu - lucid, critic și drept în evaluare - publicat de dl. Virgil Nemoianu în suplimentul literar-artistic al *Cotidianului* despre Mircea Eliade vorbește de "nefastul și insignifiantul Nae Ionescu". Nefast, pe plan politic, a fost cu siguranță. Cît privește insignifianta sa, aceasta, cred, se referă la puținătatea și inconsistența operii sale. Pentru că, altfel, însemnătatea sa a fost destul de mare, fie ca îndrumător ideologic, din toamna lui 1933, al Gărzii de Fier, fie ca factor decisiv în orientarea spre aceeași grupare politică și nu numai a discipolilor săi apropiați dar și a unor contingente apreciabile din promoțiile studentești care i-au frecventat cursurile timp de două decenii. Mircea Vulcănescu, în evocarea caldă despre

profesorul său, formulează, spre final, această observație: „Datoria noastră, a celor ce l-am cunoscut și l-am iubit, nu este să-i pomenim gîndurile numai spre deșertă aducere aminte. Ci să ni le facem trup, să ne luptăm cu ele, pentru propria noastră echilibrare”. N-aș spune că Mircea Vulcănescu nu este obiectiv în evocarea sa. Este. Și, cu o rară rigoare, nu ocolește nici una dintre chestiunile controversate ale personalității profesorului său. Mă voi referi la câteva dintre ele. Să menționez înainte că, în ciuda acestei autoimpuse obiectivități, căldura admirativă pentru magistrul este prea evidentă. Ba chiar admirația, nu e nici o contradicție cu cele spuse înainte, pălește, chiar dacă nu total, obiectivitatea. Oricum adevărul unor aprecieri, vădit născute dintr-o înțelegere ce nu s-a putut stinge, e atacat.

CĂ Nae Ionescu a fost un mare profesor de metafizică și logică, se știe. Mircea Vulcănescu nu face decît să aducă încă o mărturie - prețioasă - care se adaugă la altele tot atît de ilustre. Impresiona la cursurile sale - de aceea erau atît de frecventate - maieutica socratică, altfel spus sentimentul că, improvizate fiind, prelegerile atunci, în fața auditoriului, se nășteau, fascinantu-i, tocmai de aceea, pe studenți. Cioran relatează într-un interviu televizat (și faptul e confirmat de Vulcănescu, semn că aceasta a trecut în legenda discipolilor) că, venit la un curs de metafizică și, neavînd nimic pregătit, i-a solicitat un subiect. Cioran i-a propus să dizerteze despre ingeri. Profesorul a acceptat, vorbind magistral. Și, la sfîrșitul cursului, i-a mărturisit lui Cioran (oare și lui Vulcănescu?) că în tot timpul expunerii se gîndise dacă, într-adevăr, regele Carol al II-lea îl va numi, cum voia, ministru al poliției (de fapt prefect al poliției Capitalei). E aici proba aventurismului acestui diabolic profesor care putea deveni, concomitent, și șeful poliției (în locul - oroare! - al lui Gavrilă Marinovschi). Această improvizare strălucitoare a cursurilor ce făcea deliciile studenților nu s-a putut încorpora într-o operă demnă de acest nume. Prelegerile unor cursuri stenografiate de studenți, recitate azi, nu prezintă nici marcată consistență și nici chiar farmecul nimitabil care cucerise atîtea promoții studentești (Se repetă, aș adăuga imediat, cazul cursurilor lui Maiorescu, editate acum vreo zece ani). Profesorul lui Nae Ionescu - reiese și din evocarea lui Vulcănescu - are o altă importanță. Și ea se referă, cum se știe, la acea strălucită pleiadă de discipoli (Eliade, Noica, Cioran, Vulcănescu și alții) de planul doi sau trei). Magistrul s-a realizat, de fapt, prin opera discipolilor de frunte, deși, dintre ei, Iordan s-a distanțat apoi cu fină dar decisă ironie. Cîntul, întretînut azi, în jurul operei lui Nae Ionescu, este, de aceea, cred, exagerat. Nu numai pentru că idolatria e oricînd neproductivă. Dar în acest caz e și nelalocul ei, în lipsa, regretabilă desigur, a unei adevărate opere scrise, nu rostite.

Neavînd cum discuta totul, trec, de aceea, peste unele dintre „ciudățeniile” acestei străni și cam dîmbovițene personalități evocate de Vulcănescu. Mă voi opri - și nici asta cît se cuvine - la două chestiuni. E vorba de capitolele intitulată de autor „Nae Ionescu și politica” și „Legăturile cu Garda de Fier”. Vede oricine că, de fapt, e vorba de aceeași dimensiune, cea a politicii, destul de dinuoză, de ilustru în personaj. Fusese, din 1927, de cînd a început să scrie gazetărie politică (firește, la *Cuvîntul*), un intransigent antiliberal pentru că partidul Brătienilor acapalase efectiv conducerea vieții politice românești. Va sprijini, activ,

lupta P.N.Ț. sub conducerea lui Iuliu Maniu (nu a agreeat niciodată aripa țărănistă a lui Ion Mihalache) pentru a accede la guvernare. Cînd, în noiembrie 1928, faptul se va produce, îl va considera, avea și de ce, și ca o victorie a sa. Cînd Maniu îl va dezamăgi. Nu numai pentru că devenise omul regentei (și deci cel puțin neutral față de carlism) dar nu voise să instaureze, în România, o dictatură, ca unic conducător al unui partid de masă. Articolele lui Nae Ionescu, din *Cuvîntul*, împotriva lui Maniu și a P.N.Ț. sînt de o rară violență. Îi reproșă lui Maniu că a refuzat să devină dictatorul țării, prin refuzul său de masă, anulînd în fapt, cum s-ar fi convenit, parlamentarismul prin folosirea poliției secrete.

MIRCEA VULCĂNESCU aduce, în această ordine a discuției, lămuritoare contribuții și lumini clarificatoare. Campania, acerbă, împotriva lui Maniu se va asocia cu aceea pentru readucerea lui Carol al II-lea pe tronul României. Nu a fost, desigur, unicul combatant pentru acest deziderat. Dar a fost unul dintre cei importanți. Carol al II-lea, revenit pe tron la 8 iunie 1930, nu-l va uita. Nae Ionescu a devenit consilierul politic al camarilei, eminența ei cenușie, stimulîndu-i regelui propensiunea spre dictatura personală. E probabil că ruptura de camarilă s-a produs atunci cînd regele, în toamna lui 1933, sfătuit de Richard Franasovici, a acceptat să-i aducă la putere pe liberalii conduși acum de I.G. Duca. Atunci, are dreptate Vulcănescu, s-a decis să se apropie de Garda de Fier. Faptul e confirmat și de profesor în postfața sa la cartea lui Vasile Marin, *Crez de generație*. Vulcănescu, vînd să clarifice relația profesorului cu Garda de Fier, se întreabă dacă acesta s-a convertit formal sau nu. Și demonstrează că argumentul convertirii în Gardă, nu s-a produs. Faptul n-are nici o importanță. Hotărîtor e aici că profesorul a devenit un

mircea vulcănescu

factor de influență ideologică al Gărzii, aducîndu-i, datorită popularității lui, multe și importante aderențe intelectuale („Adevărul e însă, scrie autorul nostru, că latura intelectuală a mișcării a avut contacte permanente cu Nae Ionescu, s-a sfătuit mereu cu el, i-a cerut teme de reflecție și de luptă. Și cum nimic nu se făcea în mișcare fără încuviințarea conducătorului ei, trebuia admis că el a admis acest contact”). Iar campania de presă dusă de profesor împotriva lui Duca e considerată de Vulcănescu „primul mobil în suflul celor care au săvîrșit atentatul de la 29 decembrie” 1933 împotriva primului-ministru. Arestarea lui Nae Ionescu, la 31 decembrie 1933, ca unul dintre autorii morali ai asasinatului, avusese, deci, teme. Ca și, apoi, întemnițarea lui în lagărul de la Miercurea Ciuc. Aprecierile lui Vulcănescu despre raporturile de insubordonare și de statut special ale lui Nae Ionescu față de C.Z. Codreanu sînt fine, drepte și relevante. Dar ele nu infirmă faptul, singurul important, că Nae Ionescu a fost alături de Gardă, admirat de aderenții ei intelectuali, și servind, deloc involuntar, scopurilor ei.

Disociativ și mereu ponderat, punînd în evidență tot ceea ce știe despre profesorul său stimat, Mircea Vulcănescu a creionat un tablou veridic, drept și revelator. E bine că Ed. Humanitas a publicat această carte. Și, nu scap ocazia să o sublinieze ca o nouă etapă în producția acestei edituri, că apare, în sfîrșit, o ediție, care are un îngrijitor atent și avizat, dl. Alexandru Badea. Acesta adaugă textului note foarte utile (chiar dacă nu totdeauna suficiente). Și, de necrezut la Ed. Humanitas, ediția are parte chiar și de un indice de nume! Văd aici dovada, dinți, a instalării în profesionalism și îi urez să urmeze acest drum.

● **A APĂRUT**, într-un volum masiv de peste două sute de pagini, nr. 3-4 (1991) al *Revistei de istorie și teorie literară*, editată de Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu”. Dedicat în întregime sărbătoririi profesorului Emil Turdeanu cu ocazia împlinirii vârstei de optzeci de ani, volumul cuprinde două secțiuni principale. Prima este consacrată vieții și activității sărbătoritului, cel mai apropiat elev al lui N. Cartoian, devenit de mult el însuși un specialist de renume european în domeniul literaturii slavone (în special apocrifelor) și al literaturii române vechi; semnificativ aici prof. Paul Mihail despre contribuția profesorului Turdeanu în istoria literaturii religioase, I.C. Chițimia despre cercetările sale în domeniul apocrifelor, G. Mihailă despre activitatea sa ca redactor al prestigioasei „Revue des Etudes Roumaines”, iar Marin Bucur despre celelalte reviste ale exilului la care a colaborat.

A doua secțiune a volumului cuprinde cincisprezece studii ale unor cercetători români și străini din domeniul ilustrate de celebrul lor predecesor: Felix Karlinger din Austria despre *Fata-Moira-Zina*, A. Miltenova din Bulgaria despre apocrifele slavone, Angela Tarantino din Italia, Liviu Onu despre traducerile *Mintuirii*

păcătoșilor, N.A. Ursu despre Nicolae Costin, Andrei Pippidi despre o legendă privindu-l pe Vlad Țepeș, apoi M. Moraru, Ștefan Andreescu, D. Barbu ș.a.

Revista mai conține un epistolar interesant, o bibliografie esențială a scrierilor profesorului Turdeanu, precum și o rubrică de recenzii și note, și acestea legate de tematica festivă a întregului volum. (A.A.)

NEDIT

Autor de dedicații

MUSCELEAN prin naștere, vlășcean prin adopțiune¹⁾, poetul Ion Barbu a avut legături puternice cu orașul Giurgiu. Dintre urmele materiale ale trecerii sale prin patriarhala urbe dunăreană s-au conservat destul de puține.²⁾

Orașul se mândrește cu marea sa literatură ce s-a născut aici între Tudor, fiul medicului Alexandru Vianu, și Dan, fiul magistratului Constantin Barbilian. Precept remarcabile dovezi se află la Muzeul Județean, în fondul documentar „Tudor Vianu”³⁾, patru volume cu dedicații.

Din tirajul pe hârtie semivelină argată, format mic, al primei ediții în *Joc secund*, București, Ed. Cultura națională, 1930, exemplarele numerotate IV și V au fost scrise fraților Vianu. Dedicatia între Tudor („cu prețuire pozitivă și rele amintiri”) este sobră și nostalgică, în timp ce aceea pentru tinerul Alecu⁴⁾, pe care îl caracterizează „fiu al Isarlikului, al unării și al intenselor ceruri” notă o apropiere sufletească și o mare poetică ce depășește simpla simpatie”. Cele două autografe sînt date „20 Decembrie 1929”.

Pe coperta unui extras din *Bulletin mathématique de la Société humaine des Sciences*, București, 1934, autorul își trimite lucrarea *Zur Bewegungstheorie der Eptuoren* „lui Tudor Vianu - băiat bun și duh subtil - cu încercată prietenie”. Dedicatia, autografă și semnată „D. Barbilian”, este datată 13 iunie 1934.

Ultimul autograf și cel mai interesant îl întâlnim pe pagina de titlu a *Notei asupra lucrărilor științifice*, care a fost editată în 1940

la „Bucovina” I.E. Torouțiu. Nota de emoție este dominantă, comparativ cu alte însemnări anterioare și ne dezvăluie, cu o claritate nemăintîlnită, natura relației umane dintre cei doi corifei ai culturii române: „Numărul lucrărilor mele ar fi fost îndoit dacă nu te-aș fi cunoscut, Tartore Tudor! Dar dacă asta e prețul mării tale prietenii, l-aș plăti și astăzi și aș mai da încă și pe deasupra. Dan 27.4.1940”.

Din lucrurile care au rămas la cumpărătorii casei părintești din Giurgiu⁵⁾ au scăpat distrugerii și risipirii câteva, dintre care am recuperat 4 cărți poștale⁶⁾.

Cea mai importantă dintre ele - importantă pentru că ne confirmă atmosfera descrisă în memorialistica semnatarului principal⁷⁾ - este scrisă de la Rucăr, la 14 iulie 1926, de doi colegi de cancelarie de la Liceul „Ion Maiorescu”. În timp ce aceștia își petreceau vacanța la munte, familia Barbilian se afla la mare, căci adresa este „Casa d-lui Președinte de Tribunal” la... Balcic⁸⁾. Al. Cartoian⁹⁾ semnează mesajul convențional „Salutări din Rucăr”, în timp ce M. Kandel¹⁰⁾ scrie: „Din position (sic!) mult pitoresc trimitem pentru D-ta și D-na salutări colegiale. Ți-am trimis cărțile prin D-l Cochinescu¹¹⁾”.

Ilustrată de la Léo Delfoss¹²⁾, scrisă în ziua următoare sosirii la Turda, înfățișează clădirea Liceului „Regele Ferdinand” și a fost primită la Giurgiu, în strada Partenescu 21, la 18 septembrie 1926. Anunța o scrisoare la care a răspuns, probabil, Ion Barbu la 1 octombrie¹³⁾. Iată textul, tradus din franceză: „Joi după amiază. Sosiți aici, ieri seară, după o călătorie negreșit ușoară, dar cît de melancolică! Aici, zeci de băieți și de fete m-așteptau de opt zile pentru

Fotografie inedită

fatalele corijențe. O mie de amabilități pentru toți. Îți vom scrie astăzi seară (subl. autorului). Léo”.

O ilustrată de la Palermo, cu „Salutări” de la una din colegele giurgiuvene, Lucia Fotescu, a primit doamna Gerda Barbilian, la adresa de pe strada Partenescu, probabil în vara lui 1928¹⁴⁾.

Ernest Abason¹⁵⁾ trimite din Craiova „D-lui profesor Dan Barbilian” la „Giurgiu” (fără precizarea adresei) o carte poștală înfățișînd Muzeul Aman. Datat „30.XI.1929”, mesajul laconic „Sărbători fericite” a ajuns la destinatar la 1 ianuarie 1930¹⁶⁾.

Mărturiile muzeistice prezentate - la care se adaugă o fotografie inedită realizată la atelierul Iosefovici din Giurgiu, păstrată în colecția Liceului „Ion Maiorescu” - se constituie într-o invitație pentru istoricii literari de a aprofunda biografia matematicianului-poet.

Emil Păunescu

Lui Alecu Vianu
Fiu al Isarlikului, al Dunării
și al intenselor ceruri.
Simpatie.
Ion Barbu
20 Decembrie 1929

Lui Tudor Vianu
Cu prețuire pozitivă și grele
amintiri
Ion Barbu
20 Decembrie 1929

JOC SECUND

D. BARBILIAN
NOTĂ
ASUPRA
LUCRĂRILOR ȘTIINȚIFICE

Lui Tudor Vianu
-băiat bun și duh subtil-
cu încercată prietenie
D. Barbilian
13 Iunie 1934

NOTE

¹⁾ Vezi Mircea Coloșenco, *Ion Barbu - Dan Barbilian*, Ed. Minerva, 1989, p.87.

²⁾ Casa de pe strada Partenescu nr.21 (astăzi strada Nicolae Bălănescu) a fost demolată inutil acum câțiva ani, dar pe casa de pe strada General Dragalina nr.6 (astăzi strada Dan Barbilian) se va pune curînd o placă comemorativă.

³⁾ Donația fiicei savantului, doamna Maria Alexandrescu Vianu.

⁴⁾ Alexandru Vianu (1903-1936), eseist și educător.

⁵⁾ Cf. Gerda Barbilian, *Ion Barbu. Amintiri*, Ed. Cartea Românească, 1979, p.299.

⁶⁾ Prin amabilitatea domnului profesor Mircea Bulboacă, directorul Liceului „Ion Maiorescu”.

⁷⁾ Cf. M. Kandel, *Amintiri din cancelaria liceului între 1922-1931*, în „Școala noastră”, nr.2, 1969, p.12-13.

⁸⁾ Vezi Gerda Barbilian, *op. cit.* p. 158-161.

⁹⁾ Alexandru Cartoian, profesor de istorie la Liceul „Ion Maiorescu” între 1920-1948, autorul unei biografii *Petru Cercel* și al unor studii de istorie locală, lider al organizației Partidului Național Țărănesc din județul Vlașca.

¹⁰⁾ Mauriciu Kandel, profesor de geografie la Liceul „Ion Maiorescu” între 1922-1931, ulterior carieră universitară în domeniul

istoriei, autor al unor studii despre începuturile epocii moderne la Giurgiu.

¹¹⁾ Vasile Cochinescu, avocat, soțul profesoarei Aurelia Cochinescu, directoarea liceului particular la care au predat și soții Barbilian.

¹²⁾ Profesor de franceză la Turda între 1925-1930.

¹³⁾ Vezi textul scrisorii în *Ion Barbu în corespondență*, vol. I, Ed. Minerva, 1982, p.134-137.

¹⁴⁾ Gerda Barbilian, *op. cit.*, p. 178, 181.

¹⁵⁾ E. Abason (1897-1942), inginer și matematician român.

¹⁶⁾ Soții Barbilian au petrecut într-adevăr Crăciunul și Anul Nou la Giurgiu (Gerda Barbilian, *op. cit.*, p. 185).

Radu COSAȘU

Hai-cu-urile zilnice

„Ce se aude?” întreabă

avion pînă în cimitirul de pe Șoseaua Giurgiului și să pună o garoafă pe mormîntul tatălui său.

Fujimori, la Lima, dă o lovitură de stat civilă, îi zice aproape ca în fotbal, „autogolpe”, suspendă parlamentul ales democratic, fiind sprijinit de populație. El are doi vicepreședinți. Auzi cum îi cheamă: Carlos Garcia Garcia și Maximo San Roman, la București s-ar muri de rîs, n-are rost să-ți explic. Amîndoi sînt împotriva lui Fujimori. Garcia Garcia face cu un grup de parlamentari o dizidență anti-Fujimori și declară parlamentul în vacanță. Roman e la Washington și partidul „Cambio 90” al președintelui îl exclude din rîndurile lui, ca antipatriot. Roman cere la Washington sancțiuni contra Perului, ceea ce „Cambio 90” consideră ca o descalificare morală. Dar Statele Unite nu-l pot răsturna pe Fujimori fiindcă toate sondajele, la Lima, dovedesc că lumea ține cu el; sînt țări în care americanii iau în seamă sondajele și altele unde puțin le pasă, „ce crezi? ce vor face americanii” - îl întreb pe prietenul meu, Precioso, îl țin cu cît mai multe povești externe ca să-l extrag din angoasa momentului, aici, în anticamera cabinetului unde-și face controlul anual după o operație pe cord deschis, deține la inimă un cuvînt care îmi place foarte mult, sună a salutare amicală: „By-pass”, în fața mea, pe o banchetă, un rabin tînăr și sever îi dă să bea soției sale, un miș, femeii i-a fost rău și el o privește crunt, în Albania, Berisha luînd puterea, așa democrat cum este, l-a ras pe prietenul lui, tot din opoziție, Peško, „ai citit vreodată „Les conquerants”, cu Garin și Borodin care pleacă imediat din Canton, după ce au luat puterea?”, „aiurea!”, rîde curat Precioso, „nu-ți mai bate capul, americanii au fost totdeauna niște fraieri iar eu sînt un miserupist, e tot ce am cumpărat mai bun din România în ultimii doi ani, să fii miserupist, mi-a explicat-o băiatul lui Max, care știi cu cine a venit în avion de la București?, cu băiatul lui Ceaușescu!”, „hai lasă-mă!”, „au băut Coca Cola în avion ca ăștia doi”... - și Precioso arată cu bărbia spre rabin și femeia lui care se ridică și îl urmează, fără vorbă, respectuoasă, cu capul plecat.

(Tatăl lui Elio Precioso, evreu de origine sefaradă, soldat în armata română, retrăgîndu-se în 1916 și ajungînd zdrobit într-un Dorohoi, se duce la sinagogă ca să se odihnească și

aceia, cînd îl aud cum citește rugăciunile, în ivritul sefarad și nu în idișul lor strămoșesc, nu-l socotesc evreu și nu-i dau adăpost.)

Primul plîns în Talmud, la paragraful 21 al Facerii, primele lacrimi de om sînt ale sclavei Agar, în pustia Beerșevei, unde Avram a alungat-o cu copilul ei, dîndu-i un burduf cu apă: „Cînd s-a isprăvit apa din burduf, a aruncat copilul sub un tufiș” și s-a îndepărtat de el, ca la o aruncătură de arc, și a zis: „Să nu văd moartea copilului!”. Și a început să plîngă.

Pînă atunci n-a plîns nimeni, deși abia se făcuseră pămîntul și stelele. Un doctor din Beerșeva, unde nu mai e deloc pustiu, - om care mă știe de cînd, copilandri, cîntam împreună, el la vioară, eu la pian, sonate simple de Mozart - îmi rîde în nas: „Asta ai citit-o în «Le Monde», că nu ești tu omul care să deschidă Talmudul!”

E adevărată povestea asta - numai poveștile nu trebuie verificate în țara asta - precum că Jamal Rashid Ghanem, coborît din munți, unde se ascundea, ca să apere în poarta echipei sale din Șueika în meciul cu echipa din Tulkaren, a fost prins în clipa cînd se pregătea o lovitură de corner? E adevărat că atunci 4 spectatori - cu nimic deosebiți de suporterii din tribune - au sărit pe teren, ațîntînd mitraliere și revolvere spre el, în careu, lumea țîpîndu-i: „Jamal Jamal, fii atent!” E adevărat că el a fugit din poartă și s-a ascuns după arbitru, dar arbitru s-a speriat rău de rafala care l-a ucis pe Jamal, chiar acolo pe teren? E adevărat că cei patru erau soldați israelieni infiltrați printre arabi, în cadrul operației „Cireasa”? Dar dacă e la fel de adevărat - pe aici întotdeauna s-a căutat adevărul, precum caută cătețele în călduri - că Jamal era filat fiindcă a ucis, la rîndul lui, palestinieni acuzați de „colabo” cu israelienii? Purtătorul de cuvînt al armatei le-ar fi răspuns martorilor și familiei lui Jamal: „Voi aveți viziunea noastră - noi avem viziunea noastră”. Nici abatele de Marenne n-ar trebui să vină la noi, fără să fi citit „Kir Ianulea” și „Cănuță - om sucit”.

Se zice că la Milovice, lîngă Praga, după ce au plecat armatele sovietice, se face un aeroport NATO pentru a controla aerian toată Europa. O serveusă la barul din Milovice o întreabă pe corespondenta lui „Libération”: „Un Boeing 747 face mai mult zgomot decît un Mig 17?” Pe partea cealaltă, la Vișegrad, pe Drina, un nebun musulman, Sabanovici, ocupă cu arma în mînă, hidrocentrala și cere ca sîrbii să se retragă din oraș că altfel deschide barajul, musulmanul ridică două vane și apele iau case, poduri și vite, da, vite. Autogolpe se numește în Peru o autolovitură de stat pe care o comandă președintele Fujimori, sprijinit de populație. Tanti Silvy iese din bucătărie și îmi dă, pe un vîrf de cuțit, o bucăciță de știucă umplută: „Ce zici?” Eu, mestecînd: „Viața are un rost”.

Arhitecta aceea, femeie frumoasă în toată firea (cu o față excelent plasată în lumea balzaciană a Parisului), constructoare, cîndva, a cîtorva hoteluri de lux pe litoral și a „Ceahlăului” de la Piatra Neamț, acum lucindu-i plăcut ochii după un pahar de Cotnari (13 șekeli sticla pe bul. Ben Iehuda) și explicîndu-mi apăsător că Den Siao Pin este singurul geniu din lume: „știi ce i-a spus lui Becker? - vreți drepturile omului în China, bine, sinteți pregătiți să primiți mîine, la Miami, 50 de milioane de chinezi pe baza libertății de circulație?”, eu, calm, îi răspund că noi, la București, știm tot ce se vorbește în lume, oameni de la bufetul „Sighișoara”, de pe Călărași, au anunțat moartea lui Brejnev, la prînz, la o bere și el abia noaptea a făcut infarctul, „extraordinar”, „ex-tra-or-di-nar”, murmură arhitecta, în extaz, în clipa aceea rabinul de Lubavici, eventualul Mesia, paralizînd la New York, New York.

La Sarajevo, între orele 22 și 23, emite postul de televiziune Yutel, considerat de specialiștii englezi ca superior B.B.Ç.-ului; Yutel e antipolitic, înlocuind termenii de „ustași” și „cetnici” în agresori și agresate care, zilnic, sînt alții; partidele naționaliste nu-l suportă; în Croația, e interzis, generalii sîrbi îl amenință cu distrugerea -

„ce se aude?”, mă întreabă tanti Silvy, venind de la bufetul ei din școala pentru noii emigranți, „nu poți să-mi răspunzi?, ce citești așa de interesant că nu poți răspunde mătușii tale?” și se așează, privindu-mă, bătînd tare din gene, ștergîndu-și cu o batistă fața transpirată: „crede-mă că sînt moartă și puteai schimba o vorbă cu mine”.

Profesor itinerant de estetică la Santa Barbara, de 30 de ani România nu-l mai interesează, nu i-a fost greu, nu suferea, căderea lui Ceaușescu n-a tras-o pe video, ca fratele lui din Aco, problema e clară, românii au o forță comică serioasă cu care destabilizează drama în melodramă și melodrama, în farsă, cînd, deodată, anul trecut, la Paris, pe peronul gării, grăbindu-se să urce în trenul de München, a văzut doi băieți pe treningurile cărora scria: „România”, cărînd valize mari și unul strigîndu-i celuilalt: „Stai, bă, mai încet... tu-ți morții mă-tii!” și i s-a tăiat respirația, ca de la München să ia un

IULIAN OLARIU

tanti Silvy

Omul acesta care m-a luat acum zece ani, în plin război, pînă la Iaffo, căutînd o stradă cît mai pustie, în amurg, să-mi explice de ce s-au interzis „Scaunele” la televizor cînd se dădea, tocmai atunci, ultimul asalt la Beirut, uitîndu-se mereu împrejur, să nu ne audă nimeni, divulgîndu-mi în șoaptă: „sînt fasciștii sînt fasciștii”, eu ripostînd: „cum să existe fasciști evrei, de unde fasciști în Israel?”, „există, iest takaia partial”, dar, acum, la birtul „White House”, mîncînd un biftec pe plită de lemn, întrebîndu-l dacă e adevărat ce s-a întîmplat cu portarul echipei din Șueika, îmi răspunde plictisit: „da, s-ar putea” și ne întoarcem la femeia aceea a altuia cu care de 20 de ani el încalcă porunca, privindu-mă drept în ochi: „știi ce înseamnă o femeie căreia în loc de «la revedere» să-i spui, zi de zi, «numai moartea ne poate despărți?»” Nu se poate face nimic, dar măcar bate-ți capul cu asta!

Dar și eu mi-am pierdut controlul, tipîndu-i lui tanti Riri - aceea care la 80 de ani nu citește decît „Time” și „Times”, ca droguri, știind de mult că după Auschwitz nu se mai poate face poezie - „c'est inconcevable” (en français dans le texte), e „inconcevable” ca evreii să-și caute prin ogrăzi, livezi și baruri pe toți inamicii, e „inconcevable” ca evreii să fie luați cu pietre, și la auzul acestui cuvînt de înaltă cultură, tanti Riri - aceea care a străbătut, ca turistă, toate muzeele lumii, fiind prima din grupurile pornite de dimineață spre Prado, Luvru și Guggenheim - a pus bărbia în piept și a tăcut, învîrtindu-și inelul de pe deget, de cîte ori rămîne pe gînduri își învîrtește acest inel, dărîuit cîndva de un diplomat suedez, la București, „pe care și acum îl iubește”, îmi precizează tanti Silvy, demascîndu-i fără încetare snobismul și răutatea.

„Hai, nu te mai holba la ei!” - mă strînge de cot, pe stradă, un bărbat voinic - „aștia cîștigă într-o zi mai mult decît pensia mea!” și mă trage pe lîngă cei doi saxofoniști ruși, „nu știi cine sînt eu?”, ei nu, cum să nu?, tovarășul de la propagat care, prin '50, mă trimisese la „Timpuri Noi” pentru sormea sionista, prin '58 căzuse frumos cu împăciuitorismul și n-am mai știut de el, parcă plecase, are acum o kipa neagră pe creștetul enciclopedic, bem o bere, trebuie să bem o bere, îmi face cîinste, ciocnim cutiile pe Dizengof, ca halbele în Cișmigiu, este încîntat că l-am recunoscut, toți l-au ocilit, nu mai vroiau să știe de el, „m-a durut în cur, dragul meu, ai atîta talent ca să înțelegi că m-a durut în cur, m-am retras printre religioșii mei, am rămas un dogmatic, există un fond unic de credință, am avut imediat o răscolire sufletească, uite-aici am făcut un infarct cînd am înțeles că noi am subapreciat capitalismul, băiatul meu a adus acasă și a pus peste capul lui, la pat...” - și-mi arată kipaua transpirată - „știi ce?” Mă uit bine la el. Biblia n-are arta portretului, oamenii ei n-au nas, gură, ochi, eu n-am talent pentru schemele lumii. „Mi-a adus un poster cu Che Guevarra și atunci am înțeles forța capitalismului, puterea lui de a recupera crizele și am făcut infarctul”. Saxofoniștii trec la o „Catiușă” languroasă, el strînge în pumnul enorm cutia de bere, mototolind-o ca pe un ghemotoc de hirtie, „uite-așa am făcut din el, l-am dat afară din casă, acum e mare angrosist de computere în America”.

Între două mieunături de pisică - nimic mai ambiguu în acest oraș decît o pisică printre gunoaie - am auzit dintr-o casă uvertura la „Bărbierul”, tanti Silvy îmi zicea că un fir de păianjen între două picături de rouă - cum numesc japonezii sublimul - e prea abstract pentru mintea ei, așa că „ce se mai aude?”, Rusia desmîntea că două rachete atomice

IULIAN OLARIU

ar fi dispărut în Kazahstan, la Nagorno-Karabah - îi povestesc ca să adoarmă - s-au apucat să schimbe cadavrele și azerii au pus o mină într-unul din sicrie, încît explozia ei a făcut alți 4 morți și 4 răniți. Papa de la Roma e numit în ivrit „afifior”, ceea ce în românește rostit ar da foarte frumos, ca un fir de păianjen în roua dimineții, dacă plîngi ești idiot, ideologia e o salvare de la lacrimi - atunci fii idiot, dacă nu știi să urăști sub stelele inumane.

„Vai, ce frumos, mai spune-mi o dată, cum a zis, deci, Einstein?” mă întrebă, în întuneric, femeia aceea după ce m-am ridicat de lîngă ea și pipăiam scaunul, să văd unde îmi este cămașa. I-am repetat, punîndu-mi ciorapii: „Niciodată să nu crezi într-un evreu care-ți zice că pleacă la vînațoare.” Minte.

Tiptil, tiptil, pentru a nu intra în panică, încep s-o iscodesc pe tanti Silvy cum să ajung la femeia aceea cu care mi-am petrecut copilăria și adolescența, pe unde locuiește, unde lucrează, ce telefoane are, dornic să nu-i găsesc adresa, urma, s-o las așa ca în ultima noastră vară, la Poiana Țapului, aveam amîndoi cîte 16 ani, ne sărutam de mama focului prin pădure, bărbatul ei murise, la Afula, în noaptea cînd eu, la București, anul trecut, scriam o cronică la „L'année dernière à Marienbad”, cu ea în rolul principal.

„Coane” - îmi scrise pe un bilet, strecurat subtil în palmă, domnul Iepure, secretar la un lunar românesc - „Coane”, și acest apelativ mă topi, „dă-mi 5' fără martori”, i le-am dat imediat și am plecat din birou, străbătînd piațeta din centrul orașului, domnul Iepure explicîndu-mi că aici - și-mi arată unde - se adună gruzinii pensionari, acolo moscovitele care încep cu „Kalinka maia”, și trec la române, dincolo sînt „rușii din rețeaua de droguri”, lîngă havuz stau leningrădenii care schimbă bancuri și valută, noi ajungînd la Sașa, o crîsmă la stradă, cu un difuzor la care hîrîia Vișoțki, așezîndu-ne pe băncile de lemn, de loc tavernă mohorită, cerîndu-i votcă, mango și suc, eu întrebîndu-l pe bătrînul bonom Sașa: „Vișoțki?”, „Chen!” îmi confirmă, „hai, să trăiești!”, i-am spus domnului Iepure ciocnind oranjul meu de mangovotca lui, vesel, gata să-i amintesc cîte bancuri cu iepuri au fost în Bucureștii noștri, „sub Ala” („Alo, casa Iepure?” - „Poc!”), dar el nu-mi dădu răgaz și, în plină acută Vișoțki, de tremurau birnele barului, „fii atent!” îmi ceru, dacă e cazul să-mi notez, dacă nu înțeleg să-l întreb - „coane, eu, de aici, aș vedea foarte bine la voi, o fuziune între «Moftul Român» și «Răcnetul Carpaților», îi cunosc și pe unii și pe alții, sînt serioși...” și cît îmi descrie afacerea, eu mi-am recitat poemul acela somptuos cu leul care dă ordin în pădure ca toată lumea să treacă la muncă, pe cine va prinde ca parazit îl va omorî, securitatea îl anunță că doar iepurele nu i-a dat ascultare, leul, dintr-un salt, e în poienită și-l vede pe iepuraș, întins pe iarbă, la soare, onanizînd cu vădită

plăcere. „Ce faci aici, nerușinatule? Imediat, la muncă!”, dar iepurașul, topit de voluptate îi explică tandru: „Dragă, mă f... o lenel!”

Acest unchi al meu care a plecat acum 30 de ani, lăsîndu-mi cravata înnodată pe scaun - nici pînă azi nu știu să-mi fac-o cravată - muncînd zilnic la 75 de ani, înotînd în fiecare sîmbătă, visînd negru și azi că nu poate pleca din România, foarte mulțumit că de Ziua Independenței e liber și se poate duce pînă la o seră de flori să aducă acasă mult pămînt („adama” - pămînt, „adam” - persoană, „dam” - sînge) pentru niște albăstrele, apoi, după-amiază, culcîndu-se să tragă un somn bun, eu, în acest timp, vîzînd-o la Moscova, la TV, în studio, prin satelit, pe Frau Guttentag care explică voios traducătoarei că a trăit în vechea Germanie democrată și-acum fiind cetățeană a Bundesrepublicii le-a adus rușilor, de 9 Mai, de Ziua Victoriei, mîncare și medicamente strînse în clubul ei de simpatizante ale acțiunii „Helft Russland”.

Căutîndu-mi în întuneric espadrilele, ea cerîndu-mi din nou să-i povestesc ceva frumos, mi-am amintit de cele două rînduri ale lui Moșil, în „Contemporanul” lui Ivașcu, de ziua tiranului, cînd toți ziaristii cinstiți nu știau cum să nu se facă de rușine, cum să supraviețuiască umilinții dintr-un omagiu: „Îi doresc tovarășului Nicolae Ceaușescu, tot ce ne dorește el nouă”.

- Cine a fost Moșil? mă întrebă, aprinzînd veioza.
- Un matematician.
- Credeam că-i un rabin.

Mai tot prozatorul își poate pune pe ușă acest anunț publicitar al unei agenții de voiaj gîndit bine de un român de pe Allenby care mai are ritmul limbii și geniul situației: „Dvoastră vă faceți valizele - de rest se ocupă Brebul!” N-ar fi de schimbat decît cuvîntul „valizele” cu „frazele” și, poate, numele: „Dvoastră vă faceți frazele - de rest...”

Noaptea tîrziu, tanti Silvy a contemplat ultima poză a Marlenei Dietrich, într-un cărucior, toată în negru, doar o față albă, bătrînă ca moartea, cu o tocă pe cap ajungîndu-i pînă la jumătatea frunții, doar nasul și buzele adunate într-un ultim rictus, după multe secunde, dîndu-mi verdictul fără de apel: „cînd te gîndești ce picioare a avut!”

Să fie 40 de ani de cînd tanti Silvy a venit aici și a intrat menajeră la soția unui general cu care se înțelegea în franceză.

Toată mîncarea era raționalizată.

Venea multă lume bună la Carmela.

Într-o seară, le-a făcut așa un castron cu ciorbă de fasole, s-au regalat, nu au lăsat o boabă, am auzit povestea de 40 de ori, ori de cîte ori tanti Silvy se răzvrătește, auzind cît se mîncă în țara asta, ea tînzînd să conducă o comisie de cenzură a moravurilor, la televiziune, ca să-i învețe minte pe toți aștia care nu mai știu ce să cumpere, cum să aibă frigiderule pline,

și aici ea găsește accente de profet, ca în seara morții mamei ei, cînd le-a spus surorilor, ajunse cu bine între 70 și 80 de ani:

„Gata, fetelor, a murit mama, nu mai sîntem copii!”

Între stagiuni

• *Cortina a căzut pentru două luni. Teatrele sînt în vacanță. Perioada dintre stagiuni este deopotrivă una a amintirilor și a proiectelor. Pornind de aici, încercăm să oferim cititorilor noștri ceea ce s-ar putea numi o carte de vizită a principalelor teatre din București și din țară: repertoriul, premierelor stagiunii trecute și ale stagiunii viitoare, turnee, festivaluri, premii (acasă ori în străinătate). Nu facem publicitate (și încă gratuită!), informăm. Și nu vom ocoli, acolo unde sînt (și unde nu sînt?), dificultățile teatrului românesc al epocii de tranziție: publicul, sălile, încasările, subvențiile, sponsorizarea. Ordinea trecerii în revistă este întâmplătoare, în funcție de posibilitatea pe care am avut-o de a ne documenta, acum vara, cînd teatrele sînt în vacanță și cortina a căzut pentru două luni.*

Cehov - Comedii. În imagine: Șerban Ionescu, Radu Amzulescu

Mincinosul de Goldoni. În imagine: Horațiu Mălăele, Marian Ghenea

„... creînd, incitînd, existăm“

DUPĂ discuția pe care am avut-o cu cei doi pasionați secretari literari - doamna Miruna Runcan și domnul C.C. Buricea-Mlinarcic - și după ce am citit propria publicație *Stagiuni la Odeon*, am înțeles că multe lucruri, care de abia se conturau, acum și-au găsit forma și că la acest teatru au loc mari prefaceri. Nu putem face nici o asociere cu ceea ce însemna Odeon în vremea... romanilor. Dimpotrivă. Aici oamenii s-au strîns ca să creeze și nu ca să cenzureze. Iar noi toți profităm de renașterea acestui teatru... Acest teatru care, în stagiunea trecută, a propus, în forță, câteva spectacole - dovezi ale diferitelor formule teatrale ce au contribuit cu siguranță la maturizarea teatrului românesc, dar totodată și la ridicarea nivelului de receptare al publicului. Surprins și el, publicul, de aceste transformări, care i-au excitat gustul și disponibilitățile.

Un succes de public, dar și de critică în același timp este *Mincinosul* de Carlo Goldoni, o lectură și o montare originală pe care le-a oferit regizorul Vlad Mugur. La Festivalul național de teatru I.L. Caragiale, ediția a II-a, acestui spectacol i-a fost recunoscută valoarea și i-a fost oferit *Premiul al II-lea pentru spectacol* iar Liei Manțoc *Premiul pentru scenografie*. Regizorul Gelu Colceag a prezentat spectacolul *Retro* de Alexandru Galin, un spectacol-analiză asupra raporturilor dintre generații. O nouă viziune a mitului faustic oferită de regizorul Dragoș Galgoțiu și scenograful Vittorio Holtier (*Premiul UAP pentru scenografie*) s-a concretizat în premiera *Tragica istorie a doctorului Faust* de Christopher Marlowe. Regizorul canadian Alexander Hausvater a revenit anul trecut în țara sa de origine cu intenția de a propune o experiență teatrală. Ea a devenit realitate prin spectacolul... *au pus cătușe florilor* de Fernando Arrabal, care rămîne un punct important și relevant al stagiunii trecute fie și numai prin faptul că a provocat aprige controverse, entuziaste adeziuni, dar și violente contestații. Prezent, din cînd în cînd, în discuția noastră, regizorul și directorul Teatrului Odeon, Alexandru Dabija (foarte ocupat și pre-ocupat de probleme administrative-organizatorice) spune: „Ceea ce facem acum nu este o simplă enumerare, un simplu bilanț. Este o dovadă că incitînd, creînd, provocînd, existăm. Spectacolele noastre și tot ce se întîmplă în spațiul teatrului nostru sînt forme vii ale existenței noastre!”. Au urmat noi titluri: *Dragostea mea*, *Electra* de Gyurko László în regia lui Gelu Colceag; *Întîlniri în pădure* un text de Ofelia Strahl și montat de regizoarea Cătălina Buzoianu. Un spectacol care trebuia să aibă premiera la Chuj, în 21 decembrie 1989, s-a finalizat în 1992, dar pe scena Teatrului Odeon: Cehov - Comedii avînd același regizor,

Mihai Măniuțiu și doi actori care au repetat și atunci, la Chuj: Mariana Mihuț și Victor Rebengiu. „Ea n-a mai avut loc pentru că doar cu cîteva ore înainte de ridicarea cortinei, în Chuj a avut loc o cu totul altă premieră“ a mărturisit domnul Victor Rebengiu.

Stagiunea trecută a însemnat foarte mult și foarte multe în același timp, pentru Teatrul Odeon: un nou director - regizorul Alexandru Dabija (care a acceptat această funcție), un nou secretariat literar - format din Miruna Runcan și C.C. Buricea-Mlinarcic, noi colaborări regizorale - Alexander Hausvater (Canada), Mihai Măniuțiu, Cătălina Buzoianu, Gelu Colceag, noi colaborări actoricești: Olga Tudorache, Horațiu Mălăele, Mariana Mihuț și Victor Rebengiu, noi angajări de actori: Marcel Iureș (de la Teatrul Bulandra), Dragoș Pîslaru (de la Teatrul Nottara), Șerban Ionescu (de la Teatrul de Comedie), Dan Bădărău (de la Teatrul din Ploiești), Marius Stănescu (tînăr absolvent de anul acesta al Institutului). Un colectiv cu multe nume, care și-a dovedit însă unitatea și dorința de a se impune prin forță creatoare și prin diverse modalități de a gîndi și de a face teatru.

Plecînd de la realitatea pe care o trăim și de la constatarea că teatrul a încetat să fie o Agoră, colectivul de la Odeon, caută și propune soluții pentru ca acesta să redevină un loc de întîlnire, un loc de comunicare, un fenomen complex. Cîteva dintre ele sînt deja fapte extrem de concrete. Teatrul Blitz înființat de Marcel Tohotan, în colaborare cu Teatrul Odeon dă naștere *Laboratorului de dramaturgie Rivalta*. *Rivalta* este concepută ca o șansă pentru tinerii dramaturgi, o punte între

tinerii ascultători și aceștia. Este o școală pentru dramaturg în care acesta poate înțelege și diminua distanța care s-a format, în ultimul timp, între el și public. Este un spațiu în care se recuperează contactul viu, direct cu ideea de spectacol. Actorii rostesc iar dramaturgul transformă pe loc textul pînă ce sună bine. Cu ajutorul posturilor de radio UNIFAN și NOVA se difuzează piese de teatru radiofonic, ca o primă etapă în care

Rivalta își concretizează procesul de elaborare tehnică, științifică a textelor. Acest laborator are în eprubetele sale cinci piese: *Punct ochit - punct lovit* și *Monumentul de Marcel Tohotan*, *Conflictul de Sorin Iorga*, *Garsoniera de Iulian Margu* și *Cleopatra a șaptea de Horia Gârbea*.

COMPLEXITATEA fenomenului teatral este relevată și prin alte forme sau formule pe care Odeon le-a găsit în stagiunea trecută: gîzduirea unei galerii (particulare) de artă - *Sepia*, care atrage pașii publicului în teatru, chiar dacă nu de la început pentru teatru. O modalitate de a pune în circulație sala Grand a fost gîzduirea galelor „Nova“ și „Cotidianul“. Tot la Odeon au avut loc întîlnirile și discuțiile cu cei de la LIFT, UNITER, dar și reuniunea IETM est-vest, București, 5-7 iunie 1992. Toate acestea sînt posibilități de a cunoaște, de a vedea și de a înțelege ce se întîmplă la Teatrul Odeon și ce este acum acest teatru.

La începutul lunii mai, au început și turneele. *Mincinosul* pleacă la Veneția și participă la deschiderea Centrului român de cercetări umanistice. Joacă două spectacole și are succes în... sala teatrului Goldoni. Pleacă la Iași cu... *au pus cătușe*

În această săptămîna:
TEATRUL ODEON

PROIECTE

■ *Histoire du Cosma sau Cosma* - o adaptare după nuvelele lui Panait Istrati și o montare care îi aparține lui Jean François le Garrec. Din distribuție: Adriana Trandafir, Dan Bădărău, Geo Visu, Mircea Constantinescu, Gelu Nuțu. Premiera: 20 octombrie, versiunea în limba franceză, sala Majestic. Începînd cu 1 ianuarie 1993 se va juca versiunea în limba română.

■ Teatru-seminar (*Prolog-Bios-Eros*) după un text de Petre Țuțea; regia: Dragoș Galgoțiu; scenografia-Vittorio Holtier; din

distribuție: Dragoș Pîslaru, Marius Stănescu, Camelia Maxim, Diana Gheorghian. Premiera: sfîrșitul lui septembrie, sala Majestic.

■ Fata cinstită de Carlo Goldoni; regia - Tudor Mărăscu; scenografia - Constantin Ciobotariu; sala Grand.

■ Richard al III-lea de Shakespeare; regia - Mihai Măniuțiu; scenografia - Constantin Ciobotariu; din distribuție: Marcel Iureș, Radu Amzulescu.

■ Vor mai monta: Vlad Mugur, Anca Berlogea (Variațiunile Goldberg de Gyorg Táhóri), Alexandru Colpaci, Alexander Hausvater (un spectacol după nuvela La țigănci a lui Mircea Eliade).

Marina Constantinescu

Sergiu Nicolaescu va pleca în Honolulu

LA ora când aceste rînduri pleacă spre tipar (miercuri, 26 august) situația din cinematografia noastră este încă neclară. Acum o lună, a fost ales președinte al CNC-ului dl. Petre Sălcudeanu. Ca și acum doi ani. Dar atunci, în urma unor manevre oculte, Petre Roman a numit pe altcineva, pe Dan Pița. De astă dată, însă, se pare că este iminentă numirea domnului Sălcudeanu. În ultima lună, presa de toate orientările și tirajele a fost bombardată - de către harnica tabără care a pierdut alegerile - cu atacuri furibunde la adresa lui Petre Sălcudeanu și a lui Mircea Daneliuc. În această situație, l-am întrebat pe Petre Sălcudeanu: - De ce acum, ca și acum doi ani, ați tăcut, nu ați ripostat la atacuri? - N-am vrut. Am zis că e necesar un răgaz, ca primul-ministru să se informeze, să-și dea seama care sînt realitățile din cinematografie. Mi-am spus că, dacă nu mă numește, mie personal îmi face un mare bine, iar cinematograful un mare rău. Iar el, ca prim-ministru, își bagă puricii-n coaj. Pentru că, evident, cine nu respectă niște alegeri mici, nu poate să le respecte nici pe cele mari. Așa i-am spus și lui Petre Roman, acum doi ani. Pe cele mici nu le-a respectat. Cele mari n-am de unde să știu... De altfel, chiar Petre Roman s-a lămurit, după un timp; cînd l-am întîlnit, într-o împrejurare, mi-a spus: „Am impresia că am dat în bară cu cinematografia”... - Credeți că tabăra Nicolaescu-Pița a exercitat, în aceste zile, în afară de zgomotul de fond, și o presiune supra factorilor de decizie? - Cred că nici Pița nici Nicolaescu nu au nici o influență la Stoiljan. Pentru că Stoiljan e un om cinstit. E drept că este, se pare, și vanitos, și mă întreb dacă nu l-au deranjat, cumva, pișcăturile mele, din nu puține articole. Totuși, cred că pur și simplu nu l-a prea interesat povestea cu cinematografia. Sau n-a avut timpul necesar. El pentru cultură n-a prea avut timp, niciodată. - Care credeți că este fondul problemei, care sînt lucrurile pe care lumea nu le știe? - Adevărul este că Sergiu Nicolaescu a vrut să cumpere Buftea pe căi frauduloase. Să o vîndă unei societăți irlandeze, cu doi spanioli și cu doi francezi, care de fapt erau colaboratorii lui. Am reușit, în Comitetul director al Uniunii cineaștilor, să determin trimiterea unei scrisori către Stoiljan, ca să oprească această vînzare oneroasă. Ceea ce s-a și întîmplat. Era o vînzare neagră a Buftei, pe

nimic, - Buftea și împrejurimile erau evaluate la numai 56 milioane lei! - o vînzare pe ușa din spate; am aflat de ea absolut întîmplat, nu s-a discutat nicăieri, Sergiu a făcut uz de relațiile de senator și de poziția de președinte al Comitetului Imputerniciților statului la Buftea. Nicolaescu vrea ca Buftea să ajungă la mîna lui, de aici și lupta lui îndrîjită ca să amîne numirea mea. Acum vrea să cumpere două-trei compartimente, care momentan îi lipsesc - pentru că el este foarte bine dotat, are o societate particulară foarte bine pusă la punct. Astfel, Nicolaescu ar arunca cinematografia română la coș. Mi-a transmis, prin terți, că atîta vreme cît va fi el unde este, eu nu voi fi președinte CNC, iar dacă totuși aș fi, el va pleca în Honolulu. - Cum vă explicați că Sergiu Nicolaescu a preferat să facă alianța cu Pița și nu cu dvs.? - Eu nu intru în parohia lui. Cu mine el n-ar fi putut să facă absolut nimic din potlogăriile pe care le-a făcut. Se pare, totuși, că la CNC s-au făcut, în acești ani, niște cheltuieli, eu le zic negospodărești, în valoare de sute de milioane. De aici, agățarea lor cu dinții de putere: să nu ajungă altcineva acolo și să afle ce au făcut. - Sergiu Nicolaescu, culmea, chiar el, v-a reproșat colaborarea la filme ca Vifonița și Comuniștii. - Primul era despre un învătător alungat dintr-un sat, iar al doilea era un episod dintr-un serial rusesc, episod pe care Ceaușescu l-a interzis complet, pentru că apărea în el Pătrășcanu. - Tot Nicolaescu v-a reproșat că „ați stat în casă” peste 20 de ani? - Cînd am fost scos din funcție pentru că am produs un „film dușmănos”, Reconstituirea, mi-am dat seama că nu se poate face cultură cinematografică în România. Și atunci am încercat, cît am putut, să scriu. În timp ce, după spusele lui, eu stăteam în casă și fabricam cărți, Sergiu Nicolaescu cutreiera lumea, avînd mașini cu CD, cu 12, și tot felul de pașapoarte permanente, de serviciu, diplomatice etc. Eu eram consemnat la Otopeni, pentru că îndrăznisem să mă cert cu primarul Capitalei, Ion Dincă, și pentru că îi scrisesem lui Ceaușescu o scrisoare, în care am strîns 500 de semnături împotriva demolărilor de la Otopeni. Dizidența poate fi și o chestiune intimă, nu neapărat declarată. Scriind, tot ce-aș fi vrut să spun deschis unei lumi deschise, spuneam închis unei lumi închise. După ce a apărut

Premiera lunii: Basic Instinct, de Paul Verhoeven (cu Michael Douglas și Sharon Stone)

Biblioteca din Alexandria, cartea care a creat mulți nervi la vîrf, și după o cronică favorabilă a Monicăi Lovinescu la Europa Liberă, timp de 6 luni zi de zi, am fost vizitat de Securitate la Otopeni. Ce să mai vorbim, Sergiu Nicolaescu e pentru mine o carte deschisă. Cînd a rostit, la tv, „Armată, mă iubești, nu trage, Securitate, mă iubești și mă știi, nu trage!”, Sergiu Nicolaescu și-a definit exact iubirile. Cum să spun, se știa reciproc... - Ce părere aveți despre acuzațiile lui Mihai Constantinescu? - În momentul de față apar luptători împotriva comunismului, exact așa cum au apărut fiapîștii după 1945: de unde PCR nu avusese nici 800 de membri, ne-am trezit cu mii și mii de luptători în ilegalitate! Pe vremea cînd eu stăteam la Otopeni, fără dreptul de a părăsi casa, Mihai Constantinescu făcea filme bine mersi, cît se poate de mediocre și de „pe linie”. E o minciună acuzația lui, că l-aș fi întîlnit pe Moscova, ele nu îmi atîrnă în spate ca un balast politic. Am făcut un institut foarte serios, de critică și literatură, am avut profesori dintre cei mai buni, ca Paustovski, am avut cursuri masive de literatură, doi ani Tolstoi, doi ani Cehov, doi ani Dostoievski, am avut la dispoziție o bibliotecă fantastică. I-am avut colegi pe Toma George Maiorescu, Domokos Geza, Ioan Grigorescu, Al. Simion.... Altfel, am locuit prost, am mîncat prost, am făcut o tuberculoză, pentru care, la întoarcere, am stat cinci ani într-un sanatoriu. - Știați atunci, la Moscova, că în țară pușcăriile sînt pline și moare lumea la Canal? - Nu știam absolut nimic. Am aflat mult mai tîrziu. Tipică oricărui regim totalitar este capacitatea de a închide cercul exact acolo unde trebuie ca să te lase pe tine în afara lui. Vezi și situația acelor germani contemporani cu lagărele de exterminare, și care n-au știut nimic de existența lor. Nu

mă pot simți responsabil decît de propriile mele fapte. - Apropo de fapte, ce legătură există între numirea dvs. ca președinte CNC și faptul că ați acceptat să figurați pe listele FDSN-ului? - Nici o legătură. Absolut nici una. - Pentru că asistăm la tot felul de alianțe surprinzătoare, vă întreb ce ați făcut dacă Sergiu Nicolaescu s-ar prezenta la dvs. cu un buchet de flori, ca să-și ofere serviciile? - I-aș primi florile, i-aș aminti că e un regizor, bun sau rău cum este, și i-aș spune să facă film, pentru că avem nevoie și de regizori care știu să facă filme comerciale. - Dar situația domnului Pița? - Pița a semnat memorii antedatate, a publicat în Libertatea și Universul Bucureștilor tot felul de proteste, din care mi-am dat seama foarte clar că nu este dispus să respecte nici alegerile și nici pe el ca artist. Mi-a fost student, l-am ajutat, cînd am putut, cît am putut. Poate i-am exagerat și talentul. În orice caz, dacă în talentul lui mai cred, am constatat acum că este un om total lipsit de caracter. Oricum, la CNC trebuie studiată exact situația care a dus la crearea unui organism paralel, care este Cinerom-ul, trebuie formată o echipă de calitate, care să vadă exact tot ce s-a făcut în acești doi ani și tot ce s-ar putea face pentru o reală protejare a filmului românesc.

L-am întrebat, apoi, pe regizorul Mircea Daneliuc care crede că este prioritatea la CNC: - Curățenia. După cîte știu, situația financiară e dezastruoasă. Agravată de o sumă de sinecure care s-au acordat numai pentru glorificarea toștului președinte. Prieteni, cunoștințe, călătorii... Se impune o verificare minuțioasă, profesională, chiar cu Garda financiară, a ce și cum s-a cheltuit. În numele cui și cu ce rezultate. Cred că Petre Sălcudeanu o va face. Eu vă spun că vor fi surprize foarte mari...

Eugenia Vodă

CRONICA PLASTICĂ

de Pavel Șură

Cronica unei expoziții care n-a avut loc

FENOMENUL artistic românesc cunoaște, în ultimii ani, o reevaluare amplă a ideii de grup. Și nu e vorba de grupurile constituite arbitrar, de punerile laolaltă, ci de grupurile unitare, coerente, subordonate unui anumit program și unei intenții comune. Grupul devine astfel o personalitate în sine și nu doar o sumă eterogenă de personalități.

Expoziția de față, în care cei șase tineri sculptori își alătură muzica și poezia, are, pe lângă toate datele unei expoziții de grup, și un sens recuperator. Ea vizează „pianul artistic” arhimboldesc sau năzuința atotcuprinzătoare a dadaștilor. Destructurării dadaiste îi este preferată, însă, cooperarea. Natura nu este excomunicată, ci luată ca asociat în esența ei. Plecînd de la premisa insuficienței realului, tinerii sculptori încearcă un corectiv prin persuasiune și nu prin bruscare, implantînd în spațiu obiecte asimilabile naturii dar fără precedente în ea însăși. Ei îmbogățesc, în plan ambiental extensiv, ordinea exterioară fără a o perturba. Pentru că în microambientul spațiului expozițional propriu-zis, fenomenul capătă și alte înțelesuri: este manifestă, în primul rînd, nostalgia Artei ca realitate complexă și omogenă, a acelei Arte nefragmentate în limbaje specializate care partajează întregul în numele specificității. Ei

încearcă, deci, să recupereze Arta ca mamă a artelor, iar acest lucru nu este posibil decît prin constrîngerea limbajelor, care și-au dobîndit în timp autonomia, să conlucreze. Expoziția devine astfel un fenomen polifonic în care artele vizuale, muzica, poezia și recursul la memorie (ciatul din istoria artei) concurează la crearea acestei unități. Însă în spatele unității vizate (și vizate) se ascund datele unor personalități artistice care, deși se înscriu ca elemente ale unui întreg, nu-și pierd identitatea. Fiecare sculptor în parte ilustrează un moment al acestei ample narațiuni care este EXPOZIȚIA.

Julian Olariu este cel mai aproape de amorul naturii surprinzînd procesul conflictual al desprinderii formei din substanța primară. Obiectele sale sînt la limita organicului cu mineralul, într-un moment în care confuzia este încă posibilă. O anumită cruzime și un naturalism discret transpar în lucrările sale, iar într-o posibilă schemă piramidală a acestei expoziții el are rolul bazei, al elementului de susținere. Lucrările lui Gabriel Popian, moment în care forma devine de la sine înțeleasă, capătă autonomia atît față de impersonalitatea materiei cît și față de posibilele modele exterioare. Ea se integrează în real prin replică și nu prin preluare, iar cu datul

natural intră într-un dublu dialog: pe de o parte îl invalidează, respingînd modelele preexistente, pe de altă parte îl completează propunîndu-i repere neînserabile. Obiectele sale sînt finite, desăvîrșite ca travaliu, nu lipsite de o anumită ostentanție a definitivului.

Claudiu Filimon face pasajul spre o sculptură de tip cultural, semnificînd obiecte preexistente dar neinvestite artistic. Clopotul și Toaca fac trecerea de la recuzita unei spiritualități tradițional-creștine către obiectul artistic încă solidar, pînă la un punct, cu sursa. Obiectul artistic își păstrează astfel o anumită funcționalitate care presupune implicarea activă a receptorului pentru a fi pusă în valoare. Lucrările lui Claudiu Filimon aduc în ansamblul expoziției memoria culturală ca factor necesar.

Vlad Ciobanu instituționalizează ceea ce Filimon doar enunțase. La el sculptura se întîlnește cu arhitectura, iar memoria culturală devine spațiu strict al existenței artistice. Lucrările lui sînt un fel de itinerarii spirituale prin diverse geografii și vîrste artistice, aduse la numitorul comun al unei priviri unificatoare. Citatul cultural, preluarea unor elemente de arhitectură, trimiterea la modelul artei egiptene, al antichității grecești sau la cel oriental sînt subordonate unei viziuni de regăsit în spiritualitatea Răsăritului ortodox. Aproape toate lucrările focalizează interesul într-un centru unic, spre care converg vectorii compoziționali, înzeștrindu-le cu un sens ascensional. Iar punctul terminus al acestei ascensiuni este dincolo de orice spațiu fizic determinabil.

Wanda Mihuleac propune o reducere în raport cu demersul lui Vlad Ciobanu. Ea își fixează trei repere, validate atît în tradiția sacră cît și în repertoriul simbolistic general: Masa, Muntele și Podul. Cele trei obiecte-concepte constituie elementele unui ansamblu înțeles ca trinitate. Ele înglobează și un sens polemic vizînd, mai de departe, „Cina...” lui Leonardo, iar, în imediat, estetica lui Brîncuși. Atmosferele leonardești și purități formale brîncușiene le sînt preferate austeritatea schematică, hieratismul formelor și un vag sentiment al însingurării.

Această fenomenologie ascensională este completată de iluzia perfectă propusă de Gheorghe Marcu. El descrie un obiect identificîndu-i absența. „Toboganul-abac muzical (Toboganul lui Amphion)” este o preluare în microsinteză a problematicii întregii expoziții, prin momentele sale cheie, care decodifică și programul manifestării: sinteza sculptură-arhitectură-poezie-muzică.

Această inserție tentaculară a spiritului în natură are drept consecință autoanularea obiectului ca element fizic, el rămînd viabil ca virtualitate absolută. Cum virtualitate absolută este expoziția însăși.

P.S. Acest text trebuia să însoțească o expoziție de sculptură proiectată cu mai mulți ani în urmă și la desăvîrșirea căreia urmau să participe poetul Mircea Cărtărescu și compozitorul Aurel Stroe. Expoziția n-a mai avut loc și a consolidat, astfel, lungul șir al „incremenirilor în proiect”. (P.Ș.)

Un august 23 în 1992

Z IUA aceea de 23 august 1992 mi-am petrecut-o, dimineata, cu domnul Thomas Mann, seara cu domnul William Faulkner. Pina la prinz, terminasem „Legea” - unul din acele cvartete pe care geniile simfonice le scriu la batrănețe - așteptind un potop care să răcorească decisiv orașul. Eram în plin capitol 14 - cind Moise elaborează și impune poporului său decretul unei severe igiene corporale, întreaga nuvelă fiind o dovadă că cele zece porunci sînt autobiografice - afară, în plină zi, tuna, fulgera, se pregătea o mare creație, un prapad somptuos, care să dea o putere nouă trestiiilor ginditoare ca și altor plante, nu a apărut decit o ploaie subțire, nevolnică, un nimic cu cîteva băltoace, mi se făcuse rușine pentru cît antropomorfism mai stăruie în natură și am conchis: „Moise e dintr-o mamă egipteană, Isus e al unei mame evreice, rămîn la ideea generalului De Gaulle: nu există epurație reușită!” După aceea mi s-a întîmplat una din cele mai neinteresante povești bucureștene: m-am dus să cumpăr un pepene în piața Amzei și dintr-o hirtie de 500 de lei - după un pepene de 7 kile, un kil de roșii, o sticlă de Cola umplută ca sifoanele, altădată - mi-a rămas din plin ca să cer 4 ardei grași la 15 lei bucata. „Ardeii costă cît un ziar?” l-am întrebat pe negustor. „Da, dar al meu nu minte!” mi-a răspuns omu', această replică luminînd cît de cît

schita, ea întîlnindu-se, acasă, în lift, cu o doamnă tare bătrînă, urcînd de la parter la etajul unu, și care mi-a spus, deodată, vîzîndu-mă încercat: „Mi-e dor de o portocală... bananele afectează ficatul!”

Seara - eu lăsînd toate brideurile lumii - a venit domnul Faulkner, în timpul ultimelor zile ale orașului Pompei. După „Profetul, aurul și ardelenii” din ajun - azi, ca și ieri, mult prea parodic pentru un Pița pe care îl prefer în „Concurs” - Pompeii aștia de la 1959 (cu Sergio Leone secund!) era, invers, mult prea uscat, cu bătaii de o mare stîngăcie, ca la '59, căci și cinebătaia a evoluat, chiar multumită lui Leone. Din cînd în cînd, cîte un centurion cădea bine într-un pîrau dar, în general, și cei căsăpiți și cei săgetați erau rudimentari. Leone abia își făcea mina pentru capodoperele sale cu spaghetti, tomate și „A fost odată în America”, de Mario Bonnard, regizorul principal, cine să mai știe într-un film în care se vorbea spaniola, cu „corason” lîngă Roma, la cîteva ani după Cristos? Atunci a intrat în cameră domnul Faulkner care, arar, îmi vine doar pentru problema aceea metafizică, enunțată de mult astfel, chiar de domnia sa: „Doar scriitorul mediocre dă vina pe condiții!” E o problemă fără capăt. De ani și ani de zile, pendulez între a fi sau a nu fi de acord. Acum, în seara asta de 23 august 1992, cobora din Egipt. Scenarist obscur la Hollywood, „Sanctuarul” lui nesăltîndu-l încă în

top-ten-ul veacului - Howard Hawks îl luase cu el să-i scrie script-ul la „Pămîntul faraonilor”, o producție engros nu știu dacă tocmai cu bunicul dinspre mamă al lui Moise, dar în orice caz pe-acolo, cu împărații de pe Nil. Omul Yoknapatawhei a stat cît a stat într-un hotel cairez, fără urmă de inspirație, fără chichirez, și-a stors mințile cît a putut și pînă la urmă s-a hotărît să bată la ușa lui Howard, asta se întîmpla ieri; i-a spus răs-picat: „Howard, eu habar n-am ce gîndesc faraonii de pe Nil, eu știu doar ce gîndesc coloneii de pe Mississippi!” Și a plecat. Venise nu atît pentru mine pînă aici, în Boteanu, ci ca să-l vadă pe Roger. Câmpianu care, în camera de alături, avea de jucat un mare șlem de 7 trefle, ceva care în 1992 e mult mai grav decît dispariția Pompeiului. Domnul Faulkner știe și azi, oriunde s-ar găsi, că nimeni nu-l iubește ca Roger și nimeni nu visează la asinul, la ursul, la vaca lui Mike din nuvelele lui ca acest secretar general de redacție care vrea să dea eternului „Secol XX”, ritmul unui săptămînal! Domnul Faulkner i-a pus mina pe creștet și astfel Roger a făcut 7 trefle.

A doua zi, luni, 24, peste casa mea, un helicopter a trecut, mare și dur, omorînd omizile Bucureștiiului, una cîte una. Miercuri, în pauza meciului România-Mexic, Hemingway - pe celălalt canal - împușca un leu, în Africa, fără să ajungă a fi Francis Macomber.

După 50 de ani

E NOAPTE, Carte frumoasă abia s-a încheiat și tentația, primă, de a apela

la simple calificative riscă aproape imediat să devină un pur gest retoric. Căci și această ediție, dedicată debutului lui Marin Preda, ca și multe altele care au precedat-o de-a lungul anilor, urmărește să dea nu doar imaginea faptului de istorie literară, cît semnificația lui. Cum ar putea fi, atunci, redusă, fie și chiar la o incitantă apreciere superlativă, valoarea unui asemenea act intelectual? Reconstituirea arheologică a evenimentului este realizată cu impecabil profesionalism, fișierul bibliografic se lasă răsfoit fără nici o urmă de trac, importantă dovedindu-se, însă, nu atît alăturarea faptelor (bogate, exacte, relevante) cît observarea conexiunilor, sesizarea ecurilor pe care aceste conexiuni și le transmit. Sîntem la sfîrșitul verii '92. Cu exact 50 de ani în urmă, primăvara, lui Marin Preda i se publică în „Timpul”, din 15 aprilie 1942, schița *Pirlițu*. Acest debut „la vedere” fusese precedat de un altul, rămas multă vreme necunoscut, un debut cu totul special nu în primul rînd pentru că era cuprins într-o antologie cenzurată, deci netipărită, ci pentru că era vorba de un debut liric. Dacă începuturile prozatorului sînt legate de Miron Radu Paraschivescu, cele ale poetului îl evocă pe Geo Dumitrescu. Invitat de Arșaluis Ceamurian (redactorul *Cărții*) să rememoreze acele clipe, Geo Dumitrescu reia mărturisiri apărute și în cărți retrospective precum *Timpul n-a mai avut răbdare*, mărturisiri ce coboară spre momentul „Albatrosului”. Pe ultima pagină a revistei apăruse, de altfel, pentru întîia oară, la *Poșta redacției*, numele unui tînar necunoscut atunci, căruia i se transmitea: „Scrieți mai explicit. Păstrăm *De capul ei*” sau, altă dată, „Reținem”. În paranteză fie spus, *De capul ei* este exact nuvela care citită la „Sburătorul” va determina exclamația lui E.Lovinescu: „Are talent! Are talent”. Suprimarea, în toamna lui '41, a revistei „Albatros” nu face decît să apropie și mai mult grupul tinerilor ei aderenți care decid tipărirea unui caiet de poezie, bine intitulat *Sîrmă ghimpată*. La aceste întîlniri, își amintește Geo Dumitrescu, participă și Marin Preda, pentru ca într-o zi să se ivească „surpriza enormă a manuscrisului extras, cu gesturi specifice, morometiene, din buzunar, despăturit cu grijă și încetineală, în nehotărîrea grea de a-l întinde cuiva sau de a-l ascunde la loc. Cineva i l-a smuls din mînă și l-a citit cu glas tare, în strigătele de surpriză și bucurie ale celor de față. De unde apăruse, însă, la un prozator atît de specific structurat încă de la primele semne, această poezie (unică, după cît se știe, în existența lui literară!) scrisă în maniera momentului și, dacă se poate spune, a «Albatrosului»?”. Titlul ei: *Întoarcerea fiului rătăcit*.

Recitim, după o jumătate de secol, primele și ultimele versuri, cu regretul de a nu le fi auzit în emisiune, în rostirea lui Ion Caramitru: „E dimineață, am gura amară și cîrcei în tot corpul/ peste geam văd pîinea rotundă și inaccesibilă ca idealul unui adolescent/ Mă întind și mă las fără să vreau în voia mea însumi/ și cuget banal că lumea-i inutilă și trăiește fără nici un rost...// Dar, în mine se prăbușesc o mie de visuri./ Sînt tot atît de gol și inutil cum am plecat de-acasă/ și așa cum sînt m-a cuprins nostalgia boabelor de grîu coapte-n tarabă/ și a mămăligii părintești aburinde și calde de pe masă”. Îngropată sub vrafal cărților viitoare, poema poate părea un portret al artistului la tinerete. E însă mai mult.

TELEVIZIUNE

de Cristian Teodorescu

Psihologia suplinitorului

REGIZORUL poate deveni actor în propriul lui film, dar cum izbutește el să iasă în evidență, dacă nu e în rol principal? Procedează ca David Lynch în serialul său. Inventează un personaj surd. Dacă personajul suferă de hipoacuzie, evident că el va vorbi mai tare decît celelalte personaje, așa că indiferent de talentul actorului care-l interpretează, el va bate la ochi. Există însă o mulțime de alte trucuri prin care un actor de roluri secundare își face loc printre ceilalți. Trucuri inventate chiar de actori. De pildă acela cu batista albă cu care, dacă te pricepi s-o scoți din buzunar la momentul potrivit, atragi privirea asupra ta, chiar dacă regizorul urmărește cu totul altceva în scena aceea.

Ce faci însă cînd ești și regizor și actor, ai tras o scenă și vezi că ea nu te avantajează, chiar dimpotrivă. Renunți la ea, firește. La o scenă sau la o emisiune întreagă, fie ea și pentru programul 2! Iar dacă ești întrebat de ce, explici că nu folosește filmului. Așa s-a întîmplat că amatorii de dezbateri televizate au văzut lumea trecută, în locul emisiunii lui Mihai Tatulici, *Veniți cu noi pe programul 2*, un film de aventuri. Și tot așa, șeful biroului de presă al președinției ne amenință cu război civil și felurite alte prapăstii imaginare de gîndirea sa S.F.

La discuțiile despre scumpirile de la 1 septembrie se putea cîștiga ceva capital electoral. N-au lipsit de la ele decît cei care voiau să-și facă jocul prin

refuzarea în întregime a subiectului, măcar că dacă s-ar fi putut fără scumpiri, primul care le-ar fi ocolit ar fi fost premierul. Dar există atîtea mijloace prin care cei care pierd o anumită partidă încearcă să dea iluzia că, în realitate, partida aceea nu-i interesează! Sau e jucat încorect. Mă gîndesc la candidații la președinție care n-au ajuns la baremul celor o sută de mii de semnături. Unul dintre ei, omul cu dolarii de la *Tineretul liber*, ne sfătuieste să-l urmărim, pentru că știe o cale pe care ne va fi bine și ieftin, numai să avem încredere în el. S-ar putea face o emisiune cu toți candidații care nu și-au adunat semnăturile, atît pentru a vedea cum se desfășoară o asemenea campanie, cît și cum își privesc cei eliminați contracandidații mai norocoși. Însă cum hazul acestei emisiuni ar fi ca ea să fie făcută pînă pe 27 septembrie, e greu de crezut că TVR va risca așa ceva, acum.

Nu știu dacă soluția cu o conducere interimară la Televiziune e cea mai fericită pentru această perioadă. Interimatul poate însemna, la un moment dat, ridicarea din umeri urmată de binecunoscuta privire înălțată spre cer sau undeva mai jos, dar cu același înțeles. Se pare că bara pusă înaintea semnăturii - semnificînd „în loc de” - are efecte curioase asupra celui care semnează: el e și, în același timp, nu e ceea ce ar trebui să fie. Psihologia suplinitorului implică, mai totdeauna, un plus sau un minus față de atitudinea obișnuită. Acesta fie că suflă și-n iaurt fie că ajunge mai

curajos decît s-ar cădea, conform principiului cu potopul care vine după noi.

Ar fi interesant de făcut un sondaj printre telespectatorii din miercurea meciului cu Mexicul. Fotbalul a fost programat la aceeași oră cu *Actualitățile*. Poate că mă înșel, dar cei care prind ambele programe s-au uitat mai întîi la știri și de-abia după aceea au trecut la fotbal. În orice caz, din sondajul meu personal așa a reieșit. Și probabil că pînă nu se va încheia campania electorală lucrurile vor sta la fel. Lumea a intrat într-o stare de așteptare tot mai încordată. Chiar și cei care n-au favoriți politici și au de gînd să stea acasă în ziua votării sînt prinși în așteptarea aceasta. Sondajul IRSOP difuzat tot miercuri, în paralel cu meciul de fotbal, mi s-a părut la fel de necesar ca buletinul meteorologic. Normal ar fi ca într-o asemenea perioadă aceste sondaje să aibă o anumită regularitate, chiar dacă, fatal, vor plăcea sau nu, vor fi contestate sau nu - ori vor avea influență asupra opțiunilor electoratului. De ce e bine ca asemenea sondaje să se desfășoare cu regularitate, iar rezultatele lor să ajungă la cunoștința publicului? Pentru a diminua o parte din tensiunea așteptării și, în măsura în care ele au o anumită marjă de exactitate, pentru a pregăti alegătorul cu eventualitatea victoriei sau a înfrîngerii favoriților săi. Din păcate, însă, la noi sondajele sînt privite deocamdată cu neîncredere.

Instantanee cu scriitori: Z. ORNEA

- D-le Z. Ornea, după „Viața lui C. Stere”, la ce scrieți?

Z.O. - Sint în faza finală de documentare pentru o carte care se va intitula probabil, *Tensiunea de idei în anii '30 ai acestui secol*. Dacă toate merg bine și-mi găsesc și liniștea sufletească necesară, prin octombrie sau noiembrie voi începe să scriu cartea.

- Ce cărți v-au atras atenția după '90? Vorbesc de literatura de ficțiune.

Z.O. - Volumele de versuri și de critică ale d-nei Marta Petreu, *Levantul*, cartea lui Gelu Ionescu, pe care am publicat-o după ce am păstrat-o ascunsă la editură printre manuscrise, și *Istoria literaturii române* a lui Ion Negoitescu.

- Cum vi se pare climatul literar al momentului?

Z.O. - Tensionat. Iar tensiunea e determinată înainte de toate de lipsa de speranță a scriitorilor că își vor putea publica volumele. Cunosc colegi care au cărți pe care nu știu la ce editură să le predea, nu cu certitudinea, ci măcar cu speranța că ar putea apărea. Dacă lucrurile nu se așează în structurile editoriale, teamă mi-e că viața literară nu se va menține nici măcar în derivă.

- Totuși dvs. sînteți și director de editură, la „Minerva”...

Z.O. - Tocmai faptul că știu bine cum stau lucrurile în lumea cărții și a editurilor - catastrofal! - îmi îndreptățește scepticismul de care aminteam înainte. Nu văd, deocamdată, soluții de redresare.

- Ce înțelegeți prin „deocamdată”?

Z.O. - Cel puțin un an, doi...

- Deci vom avea opere de sertar, grație cenzurii economice.

Z.O. - Cenzura economică demonstrează că poate fi aproape mai rea decît cea politică. Spun asta fără nici un fel de nostalgie după perioada anterioară.

A consemnat
Cristian Teodorescu

Stagiunea teatrală în avanpremieră

■ Deschiderea stagiunii teatrale 1992-1993 se apropie! O așteptăm cu toții și o dorim plină de evenimente, de propuneri valoroase, de împliniri.

De aceea... prilej de invitații: vă anunțăm două premiere cu care Teatrul Național din Craiova ridică cortina: *Escu de Tudor Mușatescu*, în regia Danielei Peleanu; scenografia: Vasile Buz. Premiera este programată pentru seara de 15

septembrie. Tot regizoarea Daniela Peleanu a montat și spectacolul *Îngrijitorul de Harold Pinter*; scenografia: Viorel Penișoară-Stegararu. Daniela Peleanu va trebui să-și dozeze emoțiile și pentru seara de 16 septembrie cînd este programată cea de-a doua premieră a teatrului și a sa. Două premiere, un singur regizor și același teatru. Teatrul Național din Craiova. (M.C.)

Exceptional!

■ O LECTURĂ de-a dreptul pasionantă, de zile mari, prilejuiește ultimul „Caiet de literatură” apărut sub egida revistei *Dialog* (mai 1992), publicație a Cercului democrat al românilor din Germania, îngrijită de Ion Solacolu și Ion Negoitescu. Nu e vorba numai de faptul că semnăturile din acest număr aparțin unor „star”-uri ale exilului nostru cultural (Virgil Nemoianu, Matei Călinescu, Ion Vianu, S. Damian și, desigur, Ion Negoitescu), ci mai ales de ideea - cu puține excepții (uimitorul *Apostrof* clujean, de pildă) mai deloc reluată de revistele literare de la noi după decembrie '89 - de a construi, cu astfel de prestigioase contribuții, numere tematice, „serioase”, tocmai azi cînd, cu arme și bagaje, mare parte din condeiierii literari de ieri a trecut pe terenul mai spectaculos, la prima vedere, al jurnalisticii politice. Iar cînd tema abordată se referă la „anii de ucenicie” din timpul războiului și sub stalinism ai, probabil, singurei generații cu adevărat „pierdute” din literatura română, interesul lectorului e maxim, dublîndu-se cu - o mărturisesc - rară plăcere estetică. Căci, fără excepție, autorii acestor revelatoare fragmente de memorii scriu excelent și nu știu ce să admiri mai înții: autoironia fină, umorul blînd, cu accente aforistice al amintirilor lui Dan Radu Stănescu (*Copil în vremea comunismului*), sumbrul tablou al vremii și morții lui Labiș proiectat pe fundalul propriei interiorități de S. Damian (*Mărturisiri răzlețe și inactuale*), introspecțiile fulgurante privitoare la complexa „relație cu tatăl” ale lui Ionel Vianu și Matei Călinescu, întrerupte, la ambii, de splendide crochiuri ale figurilor epocii - memorabilă rămîne descrierea intrării în liceu a lui Lucian Pintilie - portretul unui intelectual la adolescență făcut în tușe exacte de Virgil Nemoianu (*Școala sub stalinism*) sau tulburătoarele confesiuni la înaltă temperatură stilistică ale avaturilor sale estetice, politice, existențiale rememorate de Ion Negoitescu în *Straja dragonilor*.

Caietul de literatură al *Dialog*-ului este, în întregime, excepțional.

Ioan Groșan

Fototeca României literare

ianuarie 1977. O parte din redacția «României literare». Rîndul 1: Andriana Fianu, Olga Andronache, Maria Ionescu, Dana Dumitriu, Adriana Bittel, Marga Popescu, Geta Gheorghiu. Rîndul 2: Lucian Raicu, Gheorghe Catană, Valeriu Cristea, Octav Minculescu, Mihai Minculescu, Alexandru Raicu, Ioana Creangă, Roger Câmpeanu, Gabriel Dimisianu.

Calendar

■ 8 SEPTEMBRIE. S-au născut: *George Coșbuc* (1866), *George Ulieru* (1884), *Ștefan Bănulescu* (1926), *Petre Sălcudeanu* (1930) *Aurel Sorobetea* (1946), *Markó Béla* (1951). Au murit: *Ion Calboreanu* (1964), *Domnița Gherghinescu* (1969), *Smarand M. Vizirescu* (1981), *I.D. Șerban* (1986).

■ 9 SEPTEMBRIE. S-au născut: *Augustin Buzura* (1938), *Dana Dumitriu* (1943), *Lucia Negoită* (1944), *A murit: Alex. Călinescu* (1937).

■ 10 SEPTEMBRIE. S-au născut: *Antioh Cantemir* (1709), *Virgil Tempeanu*

(1888), *Constanța Trifu* (1916), *Efim Levit* (1921), *Eugen Evu* (1944), *Marina Stănilă* (1950). Au murit: *Nicolae Bănescu* (1971), *Mihail Sabin* (1975), *Nadia Lovinescu* (1986).

■ 11 SEPTEMBRIE. S-au născut: *Ștefan Ionescu* (1909), *Aurel Chirescu* (1911), *Silviu Georgescu* (1915), *Ion Rotaru* (1924), *Franz Storch* (1927), *Szabo Gyula* (1930). Au murit: *Corneliu Belciugățeanu* (1973), *Barbu Alexandru Emandi* (1983), *Ion Frunzetti* (1985).

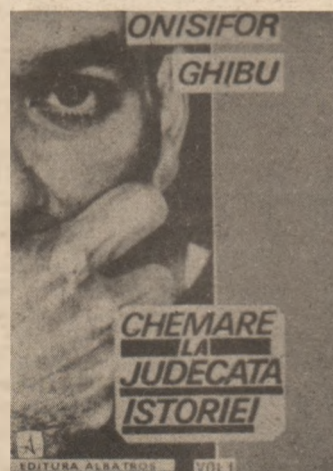
■ 12 SEPTEMBRIE. S-au născut: *Ion Munteanu* (1909), *Sergiu Andon* (1938). Au

murit: *Constantin Stamati* (1869), *Ion Ionescu Quintus* (1933).

■ 13 SEPTEMBRIE. S-au născut: *Eugen Herova* (1874), *Alex. Soare* (1897), *George Franga* (1902), *Elvira Bogdan* (1904), *Edgar Papu* (1908), *Aurel Leon* (1911), *Kiss Jenő* (1912), *Eugen Schileru* (1916), *Ioanichie Olteanu* (1923). Au murit: *Sanda Movilă* (1970), *Vladimir Ciocan* (1986).

■ 14 SEPTEMBRIE. S-au născut: *C. Conachi* (1778), *Sofia Nădejde* (1856), *Emil Vora* (1906), *Adi Călin* (1918), *I. Grinevici* (1923), *Mihai Tunaru* (1931).

În librării

■ Onisifor Ghibu - *CHEMARE LA JUDECATA ISTORIEI*. Vol. 1. Apeluri la rațiune din anii 1946-1952. Selecție, îngrijirea ediției și note de Octavian O. Ghibu; cuvînt înainte de Viorica Moisuc. (Editura Albatros, București, 208 p., 300 lei).

■ Dan Bogdan - *CLOACA*. Roman; grafică de Iulian Radu. (Editura Sylvi, 106 p., 225 lei).

■ Florin Muscalu - *ARTA CEAIULUI*. Poezii. (Editura Porto-Franco, Galați, 80 p., 50 lei).

■ Vasile Popa Homiceanu - *IARNA, PENTRU CINE MOR VULPILE*. Roman. (Editura Junimea, Iași, 272 p., 210 lei).

■ Ioan Groșan - *O SUTĂ DE ZILE LA PORȚILE ORIENTULUI*. Roman foileton. (Editura Fundației Culturale Române, București, 262 p., 225 lei).

„Devenisem străină în lumea aceasta”

SE ÎMPLINESC zilele acestea 50 de ani de lauciderea, în lagărul de la Auschwitz, a celei care ar fi putut deveni cea mai de seamă femeie filosof-teolog a secolului nostru, Edith Stein. Comemorăm o virtualitate și o dramă umană.

În ziua de duminică 4 august 1942, doi ofițeri SS băteau la poarta mănăstirii carmelitelor din Echt (Olanda): doreau să vorbească cu sora Benedicta. Maica prioră i-a informat că sora Benedicta se afla tocmai la liturghie și că nu poate ieși din biserică. Ofițerii au urlat însă în stilul cunoscut: „Să fie aici în cinci minute!”. Priora aleargă la staretă, care trebuie să o scoată pe sora Benedicta din cor. „Aveți zece minute la dispoziție ca să vă pregătiți, împreună cu Rosa, sora dumneavoastră, pentru a pleca.” Unde? Cele două carmelite își iau rămas bun de la surorile din mănăstire și dispar în mașina neagră ce le aștepta la poartă. Pe stradă, olandezii care erau de față încep să huiduie, mulți dintre ei știau că sora Benedicta era celebra carmelită din Koln, fugită în Olanda din cauza persecuțiilor; mai aflaseră că, spre deosebire de celelalte carmelite, specializate mai degrabă în munci casnice dure, sora Benedicta era „o învățată”, că scria cărți de filosofie și teologie. Ironie a destinului: la 5 august, ar fi urmat să fugă în Elveția, actele se aflau deja pregătite, numai că nu ajunseseră încă la ea. A fost arestată la 4 august.

Urmează o lungă călătorie cu trenul prin Germania. Omenii alergau spre tren, unii voiau s-o vadă, alții îi strecurau bilete de încurajare și rugăciuni. Sora Benedicta intrase deja în legendă. La Auschwitz, unde cele două maici au fost duse, s-a procedat la o selecție rapidă; cu o grabă suspectă, călugărițele au fost gazate. Probabil că „martira iudee și creștina filosoafă”, cum a fost numită Edith Stein, a dispărut în ziua de 9 august 1942.

Pînă în 1981, cînd Papa Ioan Paul al II-lea a beatificat-o pe Edith Stein la mănăstirea carmelitelor din Koln (cea mai veche din Germania), probabil că foarte puțini cunoscuseră personalitatea și

opera acestei femei excepționale. Martiriul ei își pierduse din interes întrucît el se încadra celor câteva milioane de jertfe ale holocaustului, cele mai multe necunoscute. Cu prilejul beatificării, Papa a numit-o „Jertfă de răscumpărare a adevăratei păci”.

Opera fostei eleve a lui Edmund Husserl (el însuși evreu, dar cu mult mai „norocos”, întrucît a murit înainte ca Hitler să-și pună în aplicare planul de exterminare a evreilor) este foarte bogată: extrem de numeroase studii, o biografie, exegeze specializate, conferințe, poeme, scrisori, dar în primul rînd traducerea în limba germană a operei lui Toma D'Aquino, cartea fundamentală a catolicismului, la care a lucrat pînă în ultimii ani ai vieții. Colegă de cerc filosofic fenomenologic cu Roman Ingarden, Theodor Conrad, Adolf Reinach, Hans Lipps, Martin Heidegger, ambițioasa Edith s-a despărțit curînd de idolul ei, de Edmund Husserl, după ce i-a fost asistentă la Universitate; s-a despărțit apoi și de ideile lui Martin Heidegger; de fapt, ea a încercat o reîntoarcere spirituală la epoca alexandrină a lui Philon, pentru a realiza împăcarea filosofiei cu teologia. În acei ani, încercarea părea absolut hazardată. Astăzi, vedem că ea anticipa cele mai interesante direcții din gîndirea teologică contemporană. În alți termeni și în altă epocă, Edith Stein își asuma ceea ce Luther făcuse altădată - o reformare a creștinismului, în dorința de a-l face concordant cu spiritul timpului său.

Edith Stein s-a născut în 1891 la Breslau, într-o familie bogată. Tatăl ei era evreu, mama catolică. Elevă de liceu, se remarcă prin inteligența ei strălucită și printr-o curiozitate de-a dreptul „masculină”. Aude de Edmund Husserl, cel ce se străduia, la începutul secolului nostru, să revoluționeze filosofia. Ce-i drept, dincolo de zidurile Universității din Göttingen, Husserl nu avea atunci o audiență desosebită. dar cei puțini aleși care luau parte mai ales la „dialogurile filosofice” organizate de Husserl rămîneau fascinați de nouitatea acestei gîndiri. Încă foarte tînără, Edith își convinge o prietenă să plece împreună

pentru un semestru la Göttingen. Pe Husserl, în acei ani, nu-l mai interesea psihologismul secolului care tocmai se sfîrșise, nici subiectivismul kantian, nici *Ideea* ce obseda se filosofia germană timp de un secol, ci *Fenomenul*. Devizia lui și a elevilor săi era „Înapoi la Lucru”, „Să ne întoarcem spre Obiect”. În cercul său, toți eram interesați de „fenomen”, toți știau că există o **c o n ș t i i n ț ă** universală, dar că această conștiință este „conștiința a ceva” (*Bewusstsein von Etwas*). În ce măsură percepția se interpune între ființa fenomenului și fenomenul ca atare? prin discuții contradictorii, prin nesfîrșite reuniuni peripatetice, maestrul și elevii voiau să elucideze tocmai această necunoscută - ce este *Etwas*.

TÎNĂRA elevă ce fusese la început cu greu primită în cercul husserlieniilor devine în scurt timp preferată, apoi asistenta maestrului; în cele din urmă, tot ea a ajuns „îngerul bun” ce a salvat de la barbaria fascistă unele manuscrise ale lui Husserl. Dar sintem încă înainte de începerea dezastrului. Atmosfera studioasă din Göttingen era, se pare, minunată. Edith se îndrăgostește de colegul ei Hans Lipps, îi cunoaște bine pe Roman Ingarden și pe Martin Heidegger și este de presupus că ideile lor se vor influența reciproc. Însă tot la Göttingen, Edith va rămîne obsedată de o litografie văzută în biroul lui Adolf Reinach: litografia reprezenta scena creației lui Adam din Capela Sixtină. Dumnezeu îi întinde un deget lui Adam, acesta încearcă să-l atingă, dar nu reușește. Așadar, adevărul, gîndește pînă la urmă Edith, nu aparține totuși lumii fenomenale, ci lui Dumnezeu; el nu va fi niciodată atins de către noi.

Treptat, Edith începe să fie tot mai nemulțumită de filosofia lui Husserl și începe să caute altceva. Pornise deja lucrul la o întreprindere care ar fi depășit oricum forțele unui mare erudit, nu numai pe cele ale unei fragile tinere ce abia împlinise douăzeci și trei de ani: traducerea principalei opere a lui Toma d'Aquino, *Inima Teologiei*, pe care o va publica începînd cu 1932 la Breslau. Edith Stein se întoarce la Breslau, își trece doctoratul, dar rămîne mereu în așteptare. Încearcă să interpreteze conceptele filosofice și teologice tomiste în sensul realismului științific occidental; mai mult, se străduiește să articuleze conceptelor lui Husserl pe cele ale lui Toma d'Aquino. Ar fi vrut să împace teologia cu natura, dar în termeni moderni, nu medievale; ar fi vrut de asemenea să reînnoiască cultul lui Hristos, bazată de data aceasta pe descoperirile culturale și științifice de la începutul secolului al XX-lea. E simptomatic faptul că interesul ei se îndreaptă deodată spre opera Teresei de Avila și a lui San Juan de la Cruz, cei mai mari poeți mistici spanioli. Drumul pentru a ajunge la adevăr devine din ce în ce mai neașteptat pentru această conștiință vegnic neliniștită.

În 1922, Edith Stein se botează, devenind catolică. Asumîndu-și acest nou angajament, cred că Edith voia de fapt să-și asume o responsabilitate față de

poporul amenințat, față de poporul căruia îi aparținuse Hristos însuși. „Anticrist” i se părea tot mai amenințător. În 1933 se duce la Roma, încearcă să-l convingă de primejdie pe Papa Pius al XI-lea, dar acesta se afla în căutarea unui *modus vivendi* cu Hitler, în rapidă ascensiune. Papa n-o ascultă cu mare bunovoință pe această Casandă din Breslau, care-i atrăgea atenția că însuși Crist este în pericol. Și, într-adevăr, imaginea însăși a lui Crist va fi interzisă în școlile publice din Germania.

În 1933, Edith intră în Ordinul Carmelitelor și devine sora Benedicta. Modelul ei era Teresa de Jesus, se va numi Sora Benedicta a Crucii. Locuiește la Koln, într-o chilie la intrarea în mănăstire, pentru a fi „jumătate în lume, jumătate în biserică”. Viața carmelitelor a fost dintotdeauna supusă unor reguli interne extrem de dure; carmelitele muncesc din greu, trăiesc în celule modeste, văruiți în alb, în chilii de trei metri pe trei, cu un simplu crucifix pe perete. Edith Stein împarte acest mod de trai cu surorile ei, dar va purta întotdeauna aureola unei ființe excepționale. De aceea lui Edith i se permite să-și continue studiile și de aceea ea lucrează la opera vieții sale, la traducerea din Toma d'Aquino. În acei ani, redactează indexul fundamental al traducerii, deoarece această ediție reprezintă și o contribuție științifică importantă. Edith ține multe conferințe, devine extrem de cunoscută în Germania și în Europa. E speriată însă de fanaticile adoratoare ale lui Hitler, de primejdia ce se profilează tot mai clar la orizont. Invitată în America de Sud să țină conferințe și să obțină acolo un azil politic, refuză oferta pentru a nu-și părăsi mama și apoi mai credea că menirea ei ar fi aceea de a deveni o nouă Esteră biblică, adică evreica ce-și salvează poporul.

A trebuit însă curînd să părăsească mănăstirea carmelitelor din Koln și să plece într-o alta din Olanda. Cum am spus la început, de acolo a urmat „drumul crucii” pînă la Auschwitz.

Ce popor a vrut să salveze Edith Stein? Omenirea în general. Așa cum stă scris într-una din monografiile ce i-au fost închinare, „Sie ging für das Volk der Christen”, a mers pe drumul crucii pentru poporul lui Hristos. A mers și pentru noi, cei care readucem din nou în actualitate „răul evreiesc”, pentru a ne explica eșecurile, păcatele prezente și trecute, mizeria. Să fi avut oare dreptate Ecclesiastul cînd scria că „ce este a mai fost și ce a fost va mai fi, nimic nou sub soare”?

Viorica S. Constantinescu

Paul CLAUDEL

CUMPĂNA AMIEZEI

Canticul messei (fragmente)

Lată-mă în capela mea fierbinte.

Și pretutindeni, la dreapta, la stînga văd pădurea de făclii ce mă înconjoară!

Nu lumînări aprinse, ci puternice astre asemenea scîcioarelor neprihănite. În fața chipului dumnezeiesc, așa cum în Sfintele Scripturi se vede Fecioara Maria.

Și eu, omul, inteligentul,

lată-mă culcat pe pămînt, gata să mor ca pe un catafalc solemn în cea mai profundă adîncime a universului și chiar în mijlocul acestei bule de stele și a roiiului și a cultului

Văd uriașul cler al Noptii cu Episcopii și Patriarhii săi. Și am deasupra mea Pozul și lîngă mine meridianele și Ecuatorul animalele fremătătoare de spațiu.

Ceea ce se numește Calea Lactee asemenea unui brîn solid!

Salut, surorile mele, nici una din voi scînteietoare

Nu suportă spiritul, doar singur în centrul tuturor Pămîntul

A rodit omul său și voi ca un milion de albe mioare

Întoarceți capul spre el, care este ca Pastorul și Mesia lumilor!

Salut, stele! lată-mă singur! Nici un preot înconjurat de

pioasa comunitate nu va veni să-mi aducă împărtaşania.

Dar de pe acum porțile cerului se prăbușesc și armata tuturor Sfinților,

purttînd făclii în mîini

Imi ies în întîmpinare, înconjurînd Mielul cel Atotputernic.

În românește de
Alexandru Baciu

Arthur LUNDKVIST

Autoportretul unui visător cu ochi deschiși

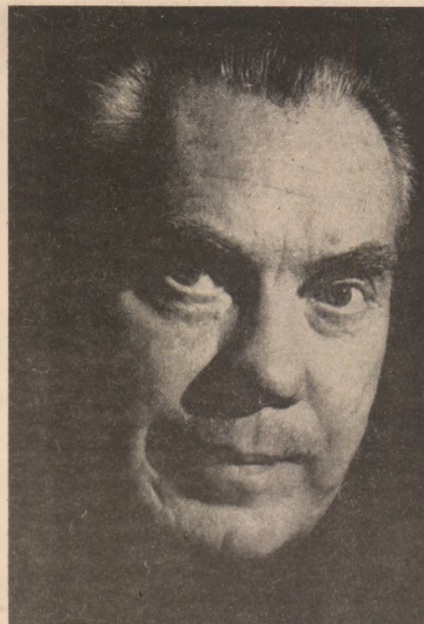
■ **AUTODIDACT, cunoscător prin proprie strădanie al mai multor limbi străine, deschis către toate experiențele veacului (fără a neglija nici cultura de tip tradițional), Arthur Lundkvist a scris peste o sută de cărți: poezie, proză, critică, estetică, impresii de călătorie. Dacă azi unora dintre operele sale li se contestă valoarea, nimeni însă nu va putea trece peste rolul esențial avut de scriitor în evoluția litericii suedeze, în modernizarea ei.**

Debutul editorial din 1928, cu placheta de versuri „Jar”, ca și primele volume de după 1930

stau sub semnul avangardismului european și al liricii americanului Carl Sandburg. După anii '30, poezia autorului lui „Jar” devine un repertoriu al impresiilor de călătorie sau al motivelor ce l-au impresionat din operele lui Saint-John Perse, Rimbaud, ale suprarealiștilor francezi, ale lui Pound sau Eliot, fiind de asemenea sensibil la sugestiile psihanalizei ca și la cele ale etnografiei și sociologiei culturii.

În cadrul operei în proză a autorului suedez un loc cu totul aparte îl ocupă romanul

autobiografic Autoportretul unui visător cu ochi deschiși, din care prezentăm fragmente. Scris sub forma unui auto-interviu, cu întrebări ce ordonează și dirijează pe un anumit făgaș amintirile, cartea reprezintă un excepțional document de istorie literară. În prim plan apare viața creatorului - cu lungul drum al formării sale intelectuale și abia în subsidiar, și doar în măsura în care îi influențează destinul literar, sint amintite evenimentele din copilărie și tinerețe legate de familie. Se perindă astfel în fața

cititorului jumătate de veac de istorie vie a literaturii suedeze, cu disputele și dezbaterile în jurul problemelor literare și politice majore, cu pleiada de scriitori mai mari sau mai mici din perioada anilor 30-40, dar și cu numeroși oameni de cultură întâlniți în Europa sau America. (M.N.)

ÎNȚI mi-a scris un suedez din Paris dornic să îmi trezească interesul pentru Henry Miller, pe atunci aproape necunoscut. La scurt timp după aceea mi-a scris Miller însuși și a început să îmi trimită cu generozitate cărțile și copiile manuscriselor sale. Era neobosit și m-a expus la un adevărat bombardament cu scrisori care mă măguleau și mă surprindeau. Se aștepta la prea mult de la mine, auzise ce făcuse Brandes pentru Nietzsche și se aștepta ca eu să fac ceva asemănător pentru el. Da, el poate că era Nietzsche, dar eu realmente nu eram un Brandes. Am ezitat înainte de a introduce primele lui două opere „Tropic of Cancer” și „Black Spring”, într-una din cronicile mele literare din B.L.M.

În vremea aceea, în Suedia, era aproape inimaginabil să poți edita o carte, ori măcar un fragment din Miller și din acest punct de vedere eram constrâns să îl dezamăgesc tot timpul. Iar aprecierea mea personală nu îi putea fi de mare folos. Sincer vorbind, la început am ezitat puțin în fața modului său de a scrie: mi se părea prea insistent, în stil american și puțin mecanic, mai mult o revărsare de material decât o orientare critică. Dar curînd m-a cucerit temperamentul lui, lipsa totală de rețineri, fantezia adesea galopînd sălbatic, vitalitatea debordantă. Încă nu remarcasem un fapt care cu timpul avea să îmi repugne într-o oarecare măsură: reclama nestăpînită ce și-o făcea, activitatea intensă de a se face celebru. În cursul iernii lui 1937 Miller m-a anunțat că va sosi la Copenhaga pentru a mă întâlni și de asemenea pentru a vizita Helsingor unde vroia să vadă castelul lui Hamlet. I-am oprit camera la un hotel și mi-am cupărat un costum nou, incitat de întâlnirea cu el. Miller nu a apărut însă deloc, o scrisoare m-a informat că se îmbolnăvisese de gripă.

Nu ne-am întâlnit decât un an mai târziu, în primăvara lui 1938, la Paris. Locuia destul de departe de Montparnasse, pe un fel de stradă privată cu numele Villa Seurat. Noi (eram cu Maria), am căutat adresa, i-am găsit cartea de vizită pe o ușă, după o scară întunecată, și am ciocănit (nu era sonerie). Dinăuntru nu se auzea nici un sunet, dar o femeie a scos capul pe o altă ușă și ne-a spus să batem mai tare: monsieur Miller era acasă, probabil însă că dormea. Așa a și fost: după o clipă s-au auzit niște mormăieli și Henry Miller și-a făcut apariția în deschizătura ușii cu o grimasă somnoroasă, îmbrăcat doar în halat de casă. Ne-a pofțit înăuntru și a pus pe masă o sticlă de vin roșu pe jumătate golită.

Miller avea ochii intens albaștri într-o față ofilită, dinții erau stricați și aproape nu avea fir de păr pe cap (avea atunci 47 de ani). Arăta de fapt mai mult a om cumsecade decât a geniu, vorbea o americană târănată ce amintea mai

curînd de statele din sud decât de Brooklynul unde crescuse. Se arăta a fi o persoană caldă și prietenoasă, părea surprinzător de calm și aproape timid. Unde îi erau impetuozitatea și trenezia? Poate numai în propria lui fantezie. Ți l-ai fi putut eventual imagina drept autorul cărții „Tropic of Cancer”, omul care bătuse asfaltul marelui oraș, oaspetele lăzilor de gunoi, cavalerul prostituatei. Dar părea prea firav pentru rolul de atlet erotic, nu arăta niciun a tip robust, cu ceafă de taur.

Ne-am mai întâlnit apoi de câteva ori în timpul aceleiași vizite la Paris. Venea pe bicicletă în mijlocul traficului intens, cu șapcă pe cap și cu un pulover albastru pe gît (amintea puțin de Jean Gabin în rolurile de proletar din filmele de la începutul carierei). Stăteau prin cafenele și vorbeam relaxat despre literatură, puțin nepăsători ca și cum nu ne-ar fi privit mai îndeaproape pe noi. Miller pomenea de prietenii lui, Anais Nin, Lawrence Durrell, Michael Fraenkel, dar nu i-am întâlnit pe nici unul (am citit în schimb cărți de ei și am scris în B.L.M. despre „The Winter of Artifice”, „The Black Book” și „Bastard Death”). Aveam senzația că Miller era foarte decepționat de mine (și nu mă mira), contactul dintre noi nedevenind ceea ce ar fi trebuit să devină.

Odată ne-a dus și în lumea aventuroasă a Parisului necunoscut, fără ca totuși să ni se împlinească așteptările. Cel mai bine îmi amintesc un local arab dubios, la subsol, cu un miros bizar, dulceag-pătrunzător, care mă făcea să mă gândesc la Kif*, dar poate că era doar un soi de tămâie. Indivizi posomorîți stăteau la bar, atmosfera se vădea a fi mai curînd tristă decât amenințătoare sau periculoasă. Miller părea cunoscut acolo și a schimbat câteva cuvinte cu proprietarul. Am fost conduși într-o cameră interioară, unde femei arabe de vîrste foarte diferite (poate femei din aceeași familie, de la fata de zece ani pînă la bunica osoasă și cu fața de cal) se dezbrăcau în timp ce dansau rigid și își dezvăluiau corpurile grimurdar, înghețate. Noi beam bere și afișam indiferența blazată a cunoscătorilor. Hm, Parisul!

Correspondența noastră a continuat încă un timp, apoi s-a răcit treptat, ca să înceadă cînd Miller a părăsit Parisul, la declanșarea războiului.

ÎN toamna lui 1941 Maria și cu mine ne-am mutat la Stockholm, în timp ce familia Lindegren a rămas în vila de la Dalarna. În locul călătoriilor în străinătate, am început să fac drumuri la Göteborg, oraș care mi se părea mai deschis și mai deosebit decât Stockholmul. Am legat noi cunoștințe, în primul rînd cu artiști

plastici, acolo locuind atunci și vechii mei prieteni Gunnar Erikson și Bertil Schütt.

La început Erikson m-a determinat să călătoresc la Göteborg: el se instalase în oraș și se aranjase foarte bine, așa cum își dorise de mult timp și m-a invitat să-i fiu oaspete o vreme, pentru a-i admira modul de viață. Avea un apartament frumos pe Eklandagatan și trona acolo ca un șeic peste un mic colectiv compus din trei femei și un copil. Gunnar practica ideea mariajului liber, influențat de cultul bărbatului la Lawrence. Bărbatul era centrul, purtător al ideilor, păstrător al moralei, puterea spirituală și amantul sigur de sine. Femeile trebuiau să se mulțumească la a se împlini și a-și găsi rostul vieții prin bărbat, să se subordoneze lui și să aibă grijă de traiul familiei.

Gunnar Erikson reușise pe atunci să realizeze toate astea. Două dintre femei lucrau la birou, a treia se afla în turneu ca pianistă, iar copilul lui cu aceasta din urmă era îngrijit de celelalte două femei ce lucrau în casă. Toate trei dădeau ceea ce câștigau în punga comună de care avea grijă și de care răspundea Gunnar. În casă domnea o disciplină de fier, Gunnar veghea drastic să nu se încalce obiceiurile și avea mult dintr-un pedant. El dormea diminețile pînă tîrziu, apoi rămînea în pat, scriind la mașină epistole zilnice către femeia aflată în turneu (pentru ca dorința și adorația ei să nu se stingă). După aceea se îmbrăca într-un ritm lent, făcea o plimbare și se reîntorcea pentru un prînz tîrziu. Serile ieșea adesea, după ce dăduse celor două tinere femei, ce lucrau ca funcționare, instrucțiuni să își aștepte revenirea pentru a supa împreună. În sfîrșit începeau și faptele iubirii zilnice pînă cînd somnul își intra în drepturi.

Gunnar era convins că femeile se simțeau fericite cu acest mod de viață și că nu-și puteau dori ceva mai bun. Așa susțineau și ele, dar într-un mod cumva mecanic sau somnambulic, care nu convingea total. Gunnar exercita o sugestie asupra lor, un mod aparte de spălare a creierului, ducea o nelcetată muncă de propagandă. Le întreba tot timpul despre experiențele lor, le analiza sentimentele și gîndurile, ridiculiza cu răutate toate formele de trai burghez sau convențional, îi numea pe toți bărbații obișnuiți „boi” și nu le recunoștea nici un fel de potență. Cu voință și cu fanatismul lui era un credincios care avea capacitatea să li determine și pe alții să creadă.

Eu aveam unele rezerve și l-am supus unui tir critic ce nu i-a convenit. Toată treaba se vedea prea frumoasă din punctul de vedere al bărbatului pentru a fi realmente adevărată. Modul de trai al lui Erikson nu era chiar atât de liber consimțit și spontan cum se vedea la suprafață, dresura se făcea simțită. Gunnar avea nevoie de această critică și și-o dorea: îi satisfăcea masochismul, îi îndrepta atenția către punctele slabe, îl obliga să își consolideze argumentele.

Pentru moment, respectivul aranjament îi rezolva problemele practice; Gunnar nu avea de ce să își trădeze decizia sfîntă ca niciodată să nu muncească. Putea gîndi, citi, face plimbări după chef. Ducea o viață plăcută. Avea nenumărate ocazii să scrie, în cazul că s-ar fi decis să o facă. Era din ce în ce mai aproape de a recunoaște dreptul de a exista al poeziei, funcția ei terapeutică, dar încă nu se dădea bătut.

Pe Bertil Schütt l-am întâlnit prima dată în compania lui Gunnar Erikson. El era din Vasastaden, pe jumătate evreu, înalt și subțire, cu un pas impunător, blînd și supus, dar avea și accese de mînie. Blînar de meserie, făcuse box ca amator, era întreprinzător din punct de vedere erotic, se entuziasma repede, își făcea ușor idoli din oameni și idei, avînd în același timp simțul umorului, ceea ce îi submina patetismul. Probabil că Bertil ar fi putut deveni un mare actor comic, de fapt, într-o oarecare măsură, asta și era în viața obișnuită. Dar ambițiile lui vizau altă țintă. În el, Gunnar Erikson își găsisese elevul și discipolul potrivit. Gunnar savura acest cult al personalității al cărui obiect era, însă a împins dorința de subordonare prea departe. Îl folosea pe Tristan (nume pe care Gunnar îl obligase să și-l ia), făcînd tot ce putea pentru a-i modela personalitatea în concordanță cu dorințele sale și, sub pretextul că îl elibera, realmente îl subjugase. Tristan avea sensibilitate, constatase Gunnar, însă el nu trebuia să gîndească - de asta avea grijă Gunnar însuși! Tristan trebuia să se limiteze doar la a trăi cu intensitatea lui genială, avînd grijă să nu înceapă să scrie (domeniul pentru care începuse să arate o anumită înclinare!)

Sub influența lui Gunnar, Tristan a renunțat la firma de blănuri și a plecat în America pentru a trăi (negrii, jazul, extazul), dar s-a reîntors de acolo mai puțin supus și mai puțin dependent de autoritatea lui Gunnar. Erikson și-a pierdut ascendentul asupra lui, Tristan s-a căsătorit fără permisiunea lui Gunnar cu o artistă și a fost nevoit să rupă legătura cu demonul lui prieten.

Așa se prezenta situația atunci în Göteborg. Tristan devenise burghez și era pierdut din punctul de vedere al lui Gunnar. L-am reîntîlnit apoi abia mai tîrziu, într-o vizită. Evoluase mult, rămăsese în continuare un sentimental, cu o accentuată nevoie de a avea un ideal, dar de asemenea cu un humor exuberant, o intuiție fină și destul de ingenios cu toată naivitatea lui. Începu să se preocupe serios de scris și părea decis să devină scriitor. La Göteborg am petrecut împreună multe zile demne de amintit.

În românește de
Mădălina Nicolau
Adrian Ionescu

* Plantă cu efecte halucinogene.

© ASHLEIGH BRILLIANT 1979

Coincidență

DOT-SHOES No 1457

•"Aș fi încântat să discutăm problema - după ce vă luați mîinile de pe gîtul meu". Aceasta este una din seria celor o sută de caricaturi-cărți poștale editate de

curînd în regie proprie, de cunoscutul grafician american Ashleigh Brilliant la Santa Barbara, California. În ce constă coincidența rămîne să stabilească Alexandru Mironov.

"Pe culmile disperării"

•"La 22 de ani, în prima sa carte, Cioran e pe de-a-ntregul Cioran. Există aici cinismul său tonic, pasiunea de a se război cu sine însuși și tot aici apar senzualitatea și lirismul său... Sfirșitul nostru de secol e momentul lui Cioran; avem nevoie de toții să înțelegem

înainte de a fi prea tîrziu, amara sa jubilație" - Andrei Codrescu. Astfel sună prezentarea traducerii în engleză a volumului lui Cioran *Pe culmile disperării* apărută la Editura Universității din Chicago. Traducătoare: Ilina Zarifopol-Johnston.

"Purtătorul destinelor", premiat

•În colecția "Mémoire vive" a editurii Seghers a apărut noul volum semnat de Gilbert Bordes, *Le porteur de destins* al cărui erou este un poștaș din Corrèze, Antonin Chèze. Cartea a fost recent distinsă cu Prix des Maisons de la Presse 1992. O altă apariție semnată tot de Gilbert Bordes, romanul *La Nuit des Hulottes* (ed. Robert Laffont) a primit Prix RTL-Grand Public 1992.

Demisie la opera din Paris

•Philippe Bélaval (36 de ani), din octombrie 1991 director general la ambele instituții ale operei pariziene (Bastille și Garnier), și-a dat demisia pe neașteptate. Motivul invocat "totala divergență de opinii" cu președintele Consiliului de administrație al operei, Pierre Bergé.

Goya, star-ul Zaragozei

•Goya s-a născut în 1746 în Fuendetodos, la 42 de km. sud de Zaragoza. Și-a petrecut la Madrid cei mai mulți ani din viață și a murit în exil la Bordeaux, în 1828. Dar în Zaragoza a început să picteze și aici a revenit adeseori. Pentru a-l sărbători pe Goya anul acesta, orașul găzduiește cea mai mare expoziție a operelor pictorului, cuprinzînd 54 de pînze în ulei, 240 de gravuri și 4 litografii. Desfășurată în trei palate, expoziția va fi deschisă pînă la data de 18 octombrie.

"Excluderi"

•"Arca Fraternalității" prezintă, la Paris, începînd din aprilie, pînă la sfîrșitul acestui an, expoziția *Excluderi*, sub acoperișul Marii Arce a Apărării. Diaporamele, planisferele, textele

prezentate ilustrează cîteva dintre fenomenele socotite a fi cele mai dramatice pentru civilizația contemporană: sclavia, apartheid-ul, holocaustul, alfabetismul, șomajul.

Neobositul de Niro

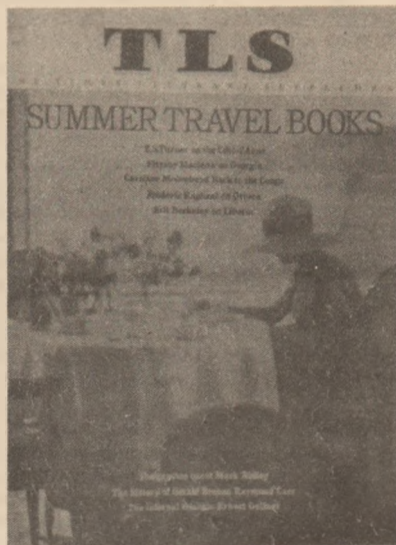

•În ultimii ani, Robert de Niro a devenit producător, regizor de cinema, investitor și proprietar de restaurant, timp în care a continuat să joace în filme bune și proaste. El va juca în trei filme anul viitor: "Noaptea și orașul", produs de TriBeCa, "Cîinele turbat și

gloria", în regia lui John McNaughton și "Viața acestui băiat", avîndu-l ca regizor pe Michael Caton-Jones. Robert de Niro are un rol mic, dar energic într-un alt film: "Stăpîna", a cărui premieră a avut loc de curînd la New York. (În imagine o scenă din acest film)

REVISTA REVISTELOR STRĂINE

TLS

■ NUMĂRUL din 24 iulie al suplimentului literar al ziarului *The Times*, *TLS* publică un studiu critic despre scriitoarea scoțiană Muriel Spark. Autoarea articolului, Candia McWilliam, discută cartea lui Judy Sproxtton: "Femeile în opera lui Muriel Spark" și autobiografia scriitoarei scoțiene, intitulată "Curriculum vitae", în care aceasta, nemulțumită de mistificările biografiei sale, chiar dacă ele sînt menite să o arate într-o lumină bună, insistă pe obiectivitatea relatărilor privind personalitatea sa, susținute de dovezi palpabile. Scriitoarea a cunoscut cu adevărat experiența vieții în Africa, după căsătoria din 1937 cu Sydney Oswald Spark, pe care l-a însoțit în Cape Town, unde a avut prilejuri destule să înțeleagă imposibilitatea morală a apartheid-ului.

John Butt, specialist în studii hispanice, discută volumele de eseuri "Cealaltă voce" de Octavio Paz și "Realitatea unui scriitor" de Mario Vargas Llosa. Spre deosebire de Paz, un "vizionar" care crede în puterea poeziei de a impune o modalitate de supraviețuire într-o societate capitalistă, considerînd poezia o terapie socială, Llosa e un sceptic și un ironist. Atitudinea politică democratic-liberală, susținută împotriva socialismului local, îi apropie însă pe cei doi scriitori.

Simon Karlinski evoca "partea întunecată" a biografiei lui Gogol, în cartea sa: "Labirintul sexual al lui Nikolai Gogol", pe care o recenzează Zinovy Zinik. Autorul biografiei sugerează că religiozitatea obsesivă din ultimii ani de viață ai lui Gogol era o sublimare a dorințelor sale sexuale, iar izolarea pe care și-o impusese ar fi fost o consecință a homosexualității sale.

În numărul din 31 iulie 1992, Harriet Evans discută biografia ultimei împărătese a Chinei, Dowager Tzu Hsi, alcătuită de Sterling Seagrave și intitulată: "Doamna Dragon". Împărăteasa a domnit în China între 1861 și 1908 și este în general acuzată de prăbușirea definitivă a Chinei în 1911. Cartea lui Sterling își propune să demoleze reprezentarea figurii lui Tzu Hsi ca o "oribilă degenerată", găsindu-i circumstanțe atenuante pentru conservatorismul ei și considerînd-o o victimă a împrejurărilor politice și sociale din China sfîrșitului de secol XIX.

La capitolul dedicat istoriei Germaniei, James J. Sheehan analizează două cărți despre persecuția evreilor. "Evreii și statul german" de Peter Pulzer și "De la prejudecată la persecuție", o istorie a anti-semitismului austriac, considerat de autorul ei, Bruce F. Pauley, mai puternic decît cel german.

John Coggrave semnează recenzia romanului lui Peter Costello, "Viața lui Leopold Bloom", pe care îl consideră "un

triumf al perversității estetice, romanul pe care Joyce cu siguranță n-ar fi vrut să-l scrie". (F.N.)

Première

■ PRIN specificul său, filmul, a cărui realizare nu cunoaște nici anotimpuri, nici răgazuri, numărul pe august al revistei *Première* nu are nimic estival sau de vacanță. Un articol important este convorbirea realizată de Odile Cuaz cu Bernard-Henri Lévy despre situația filmului în Franța, cu titlul elocvent *Un cinéma en retard sur son époque*. Scriitor, filosof, editor, Bernard-Henri Lévy este de un an și jumătate președintele Comisiei de avansuri financiare. Comisia (reînnoită anual și condusă de un președinte care se schimbă din doi în doi ani) analizează sute de proiecte, avizînd suma convenită

fiecăruia din solicitorii acceptați. Există și refuzată, ca de exemplu Claude Berri, producătorul viitorului *Germinal*, sau Zulawski cu proiectul unei adaptări după Billetdoux. Lévy nu se sfiește să spună că l-a refuzat pe Zulawski, ca să-l ajute pe Costa Gavras în adaptarea după Konewicki a lui *La petite apocalypse*: "Am citit într-un an și jumătate scenarii frumoase. Esențial este că erau de o mediocritate siderantă. Mediocritate a subiectelor și dialogurilor". La întrebarea "care este rolul Avansului" B.-H. Lévy răspunde: "Rezistența în fața mediocrității înconjurătoare. A-i ajuta pe producătorii care își asumă într-adevăr riscuri." Pentru a fi cît mai eficace, împreună cu Véra Belmont (vicepreședinta de anul trecut) Lévy i-a supus ministrului Jack Lang proiectul unui circuit de săli care să programeze filmele ajutate prin Avans. El recunoaște că sistemul de producție e pervertit, o mare vină purtînd-o televiziunea, care riscă să devină, prin mijloacele ei de distribuție, producătorul numărul unu. Tot mai multe filme sînt gîndite pentru a fi retransmise pe micul ecran. Bernard-Henri Lévy nu-și pierde speranța, nevoind să accepte materializarea unei formule enunțate de Godard, pe care o citează din memorie: "cînd mergi la cinema ridici ochii; cînd privești la televizor lași ochii în jos." Lévy dorește redresarea filmului francez, dorește să ridice ochii.

Première consemnează toate filmele prezentate în ultima lună, salută reapariția pe ecran a lui Michael Caine, comentează noile tendințe ale cinematografului francez, remarcă producțiile englezești și americane, prezintă o vitrină a cărților, a casetelor video, imbinînd inevitabil publicitatea cu actul realmente artistic. Revista poate fi considerată drept o punte de legătură între "bătrînele" *Cahiers de cinéma* și mai recentul *Positif*. (A.F.)

Civilizația maya în detaliu

● Un mod de a marca anul în care se sărbătorește 500 de ani de la descoperirea Americii este și expoziția care prezintă minuțios la *Roemer und Pelizaeus - Museum*, Hildesheim, civilizația și arta maya. Mărturiile acestei civilizații dovedesc durabilitatea creației artistice maya: sculpturi realizate în linii extrem de fine și complicate, obiecte de podoabă, monumente -

semne ale puterii suveranilor, daruri, sacrificii oferite divinității, măști mortuare, ceramică, obiecte relevante pentru ritualul funerar. Toate acestea, atent alese pentru expoziția ce tocmai s-a deschis, sînt invitații tentante pentru a (re)descoperi și a înțelege arta maya și, totodată, simboluri ale unei civilizații și ale unui limbaj artistic. (În imagine o statueta maya).

„Anii sumbri” în actualitate

● Există, în prezent, în literatura franceză o resuscitare a interesului pentru generația de scriitori din timpul ocupației naziste. Evenimentele trăite atunci s-au răsfrînt asupra lor și a creației lor, dramatic. N-a scăpat de la acest dezastru nici „Noua Revistă Franceză” (NRF), cea mai prestigioasă revistă din acel timp, cuprinzînd în

paginile ei gîndirea și literatura franceză din prima jumătate a acestui secol. Pe linia dorinței de clarificare a amprentei pe care „anii sumbri” și-au pus-o pe creația unor scriitori de primă mărime ca Gide, Mauriac, Drieu și Poulhan, se înscrie și cartea-eseu a lui Pierre Hebey intitulată „Noua Revistă Franceză” a anilor sumbri, apărută în Editura Gallimard.

„Rața sălbatică”

● Cei mai mulți dintre exegeții ibsenieni sînt de acord că *Rața sălbatică* este cea mai bună piesă scrisă de dramaturg „Cum aș putea găsi superlativul potrivit pentru *Rața sălbatică*?” se întreba George Bernard Shaw în 1887. Richard Wigmore este autorul a-

daptării radiofonice (produsă de Gordon House), iar Tim Pigott-Smith, Richard O'Callaghan (în imagine) și Liz Sadovy sînt actorii din rolurile principale ale acestei tragicomedii. Prezentată de BBC în duminicile de 6 și 13 septembrie, piesa este considerată un eveniment.

„Vinătoarea regală a soarelui”

● Comemorarea călătoriei lui Columb peste oceanul Atlantic a luat, după cum se știe, diferite forme. Între ele, și piesa lui Peter Schaffer cu titlul de mai sus, reluînd istoria cuceririi Perului în 1529: mai puțin de 100 de soldați spanioli au luat prizonier pe împărat, înrobînd o populație de zece milioane de oameni și capturînd enorme cantități de aur. Organizarea perfect ierarhică a statului incaș funcționa atât de bine, încît înlăturarea împăratului a scos pur și simplu din funcțiune întreg sistemul.

„Anatomia unui moment important”

● ... este considerată de comentatori apariția cărții semnata de regizorul Jean-Jacques Beineix (în imagine), *IP-5*. Cartea este rezultatul înfîlîririi dintre un cineast adulat sau detestat, Beineix și un monstru sacru care a dispărut înainte de terminarea filmului, Yves Montand. De-a lungul a cinci sute de pagini sînt strîns nenumăratele emoții, îndoieli și reușite ale regizorului, amintiri și întîmplări din timpul filmărilor. Planurile desenate de Bruno de Dieuleveult de care s-a servit regizorul în timpul lucrului au devenit acum ilustrațiile volumului.

Un nou proiect al lui Oliver Stone

● Oliver Stone, al cărui film *JFK* a provocat multe controverse în Statele Unite, mărturisește că vrea să realizeze un film despre Războiul Civil din Spania, avîndu-l ca actor pe cîntărețul David Bowie. Stone, aflat la Madrid pentru a primi un premiu cultural, a spus că speră să își inspire filmul din opiniile lui George Orwell despre război, din „Omagiuu Cataloniei”.

Rubrică realizată pe baza lecturilor din revistele: *New York Review of Books*, *Lire*, *Esprit*, *Le Nouvel Observateur*, *Herald International Tribune*, *London Calling*, *Première*, *Magazine littéraire*

SCRISOARE DIN PARIS

Poezii de Lucian Blaga în limba franceză

ÎN SFÎRȘIT, după traducerea de către Virgil Ierunca a șase din poemele sale (v. *La Nouvelle Revue Française*, 1975), Lucian Blaga se bucură, în Franța, de o primă apariție cu un volum. Sub titlul *L'étoile la plus triste* (*Steaua cea mai tristă*), culegerea realizată de Sanda Stolojan e tipărită la o editură de solidă reputație, „La Différence”, și într-o colecție („Orphée”) în care se întîlesc pînă acum peste o sută dintre cele mai mari nume și cărți din lirica lumii; ultimele, ca dată a apariției, sînt Emily Dickinson, Ilse Aichinger, Umberto Saba.

Traducătoarea, ea însăși poetă și eseistă, a găsit o foarte bună soluție pentru acest „debut” al poetului român, optînd pentru o selecție capabilă să-i schițeze un portret relativ unitar și să-l impună printr-o tonalitate fundamentală, definitorie. Cu excepția poemului *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*, care dă oricum, tonul întregii opere, ca *ars poetica* schițînd liniile mari ale viziunii, primele două cărți bliagene, *Poemele luminii* și *Pașii profetului*, sînt lăsate de-o parte, pentru a se „ataca” miezul creației sale, reprezentat eminent de volumele *În marea trecere* (1924) și *Laudă somnului* (1929), cu prelungiri în *La cumpăna apelor* (1933). Printre cele patruzeci și două de piese, e selectată și una din *La curțile dorului* (1938), iar *Nebănuitele trepte* oferă altele trei, toate reprezentative (*9 mai 1895*, *Autoportret* și *Ardere*). Din creația mai nouă au fost reținute doar două poeme, *Cîntecul așteptării* și *Legenda noastră*.

Procedînd astfel, autoarea antologiei realizează deci o efigie a lirismului bliagian marcat de „tristetea metafizică”, în care converg sau din care izvorăsc marile sale tensiuni: sentimentul alienării și al rupturii de spațiul original, tulburarea naivei comuniuni cu divinul (*În marea trecere*, *Psalm*), turmentata conștiință a omului problematic asaltat de întrebări fără răspuns (*Un om se apleacă peste margine*), solitudinea și tristetea rostirii ca reflex al înstrăinării (*Către cititori*, *Călugărul bătrîn îmi șoptește din prag*). Alături de ele, angoaasa metafizică transmisă la modul expresionist unui spațiu bîntuit și halucinant (*Peisaj transcendent*, *Din cer a venit un cîntec de lebedă*), „boala fără obraz, fără nume” care traduce ambigua „tristete metafizică” (*Boală, Cîntăreți bolnavi*, *Noi, cîntăreții leproși*) pînă la hieraticul, în abandonul său elegiac, *Epilog*: „Ingenunchiez în vînt/ lîngă steaua cea mai tristă”, ori deschiderea spre viziuni purificatoare (*Semne*), reveria echilibrului original al marelui Tot romantic-nocturn (*Biografie*, *Somn*, *Sufletul satului*, *Perspectivă*).

Am numit doar cîteva dintre „stațiunile” drumului pe care volumul de față le fixează, conservînd, printre nuanțe, culoarea esențial elegiacă a acestei lirici.

Modului inspirat în care a fost făcută selecția poemelor i se asociază reușita traducerii. Căci în Sanda Stolojan, deplină stăpînitoare a secretelor limbii franceze, Lucian Blaga are un dublu lingvistic de mare expresivitate, regăsindu-și ritmul solemn-elegiac, nota de ritualitate, o întregă atmosferă meditativă, tulburată de fiori de neliniște ori recuperînd inițiala comuniune cu un univers rotund, al plenitudinii ființei.

Puține scăpări s-ar putea semnala, la o foarte atentă privire, versiunilor propuse cu atîta talent de Sanda Stolojan. E cazul, de pildă, al unui vers din poemul *În marea trecere*, unde „sînge fără răspuns” e echivalat cu „sang muet” (sînge mut), care diminuează oarecum tensiunea înscrisă în original, cu atît mai mult cu cît, într-o secvență precedentă, apărea versul: „Numai sîngele meu strigă prin păduri” („Seul mon sang crie à travers les forêts”), sugerînd căutarea ecoului la un apel; muțenia e deci a „îndepărtatei copilării”, a originilor pierdute, și nu a singelui. În alt loc, adică în poezia *Liniște între lucruri bătrîne*, versurile: „dar mi-aduc aminte de vremea cînd încă nu eram/ ca de-o copilărie depărtată”, care urmează după: „Liniște este destulă în cercul ce ține laolaltă doagele bolții” - nu poate fi tradus cu: „Mais il me souvient du temps où je n'existais pas” etc., întrucît nu cercul la care trimite pronumele din traducere amintește de indistincția originară a ființei contopite în anonimul elementar, ci subiectul ce-și exprimă astfel, în ciuda aparentei armonii a lumii date, nostalgia acelei „vremi cînd încă nu eram”, întărind sugestia tensiunii lăuntrice în contrast cu universul ambiant.

Asemenea alunecări sînt însă cu totul excepționale într-un ansamblu ce se impune nu numai prin acuratețea transunerii, ci și printr-un transfer, ca de vase comunicante, între cele două voci, - a poetului și a poetei traducătoare.

O apreciere aparte merită densa prezentare introductivă a personalității și creației bliagene, pe care Sanda Stolojan o înscrie sub titlul *Lucian Blaga ou l'autre mémoire* (*Lucian Blaga sau cealaltă memorie*). Înainte de a-l introduce pe cititorul francez printre reperele biografiei poetului situată în spațiul culturii românești moderne (căci nu e uitată nici creația filosofului și a eseistului), studiul oferă datele de bază ale universului liric vizat, de la „senzațiile telurice intense, contactul palpabil cu viața elementară”, pînă la „marea melancolie cosmică”, „sentimentul puternic, personal, al misterului originilor”, „existențialismul” său particular, „atmosfera de sacralitate a satului”, înrudirile expresioniste, corectate de „spiritul frumuseții, duiosia filocalică a creștinismului oriental”, distanțată totuși de ortodoxismul doctrinar al grupării *Gîndirea*. Sînt date prețioase pentru înlesnirea accesului la lumea lui Blaga și, prin ea, la spiritualitatea românească. Căci portretul poetului capătă relief deopotrivă prin raportarea la valorile naționale (Eminescu, Iorga, Brîncuși, Arghezi, Ion Barbu, Cioran, Eliade) și la cele europene (îndeosebi filosofia germană). În felul acesta, poetul român poate fi privit și primit pe poarta mare a culturii moderne, alături de prezențele deja familiare peisajului lingvistic de adopțiune.

Ion Pop

Lumea (presei) râde...

● Pe vremea când președintele țării era foarte vesel și zâmbea la fiecare ieșire în public, presa românească avea aproape invariabil un ton dramatic. Și iată că acum, când ilustrul personaj se arată indispus, irascibil, ziazele și revistele, din nou în contratimp, par să se afle sub stăpînirea unui demon al ghidusiei.

● Ultimul număr - 34 - din **FLACĂRA** începe cu un pamflet care are un titlu antologic: *O zi din viața unui președinte de regat*. Pamfletul, semnat de George Arion, cuprinde, printre altele interesante presupuneri în legătură cu ce gîndește „președintele de regat” când este huiduit: „Se săturase pînă peste cap de huiduieli. Aproape nu exista loc în care să se ducă și să nu fie fluierat. Alălalt era altfel primit...”

● În aceeași revistă, mai există un titlu memorabil (datorat lui Tudor Octavian): *Unde lovește boierul, sărută Vodă. Dar unde lovește Vodă, cine sărută?*

● Cu binecunoscuta (și temuta) sa ironie, Tia Șerbănescu face din rubrica **Bref din ROMANIA LIBERĂ** un spectacol zilnic de... cabaret politic. În nr. 727 al ziarului, tableta inserată la această rubrică pare scrisă cu o sinceră compătimire față de președintele țării: „... ce bine i-ar fi prins d-lui Iliescu, mai ales după incidentul de la Constanța, gura cu cinci limbi străine a d-lui Roman! Ce versiuni frumoase ne-ar fi venit de la Barcelona, Paris sau de la Davos! Parcă-l auzi zicînd pe Canalul Cinci că e greșită caseta și finalul e de fapt începutul, iar ziaristul despre care tendințele s-a preluat că ar fi fost agresat e de fapt acea doamnă care voia să-i sărute mina președintelui. De la Barcelona am fi aflat că președintele, la ora întîmplării denigratoare, sădea de fapt trandafiri în Piața Universității. Din Davos ni s-ar fi adus la cunoștință că președintele, emotiv, ar fi spart un aparat de fotografiat. Iar de la București ni s-ar fi spus că tocmai faptul că se spune că președintele l-a luat de guler pe acel cetățean este dovada că dl. Iliescu nici nu era acolo”.

● Și o publicație sobră, ca **JURNALUL LITERAR**, comentează, în cel mai recent număr al său, 21-22, cu umor, gestul făcut de Ion Iliescu la Constanța: „Bine că nu a scos și șigul”

● În **ACADEMIA CAȚAVENCU** nr. 34, Florin Iaru lansează ipoteza că incidentul care a făcut atîta vîlvă s-a produs datorită unor manevre dubioase ale

S.R.I.: „SRI l-a îmbrăcat pe Iliescu la masa tovarășească, aglomerîndu-i pe gîrtan icre negre și șampanie, să crape de necaz lenegii și hoții (Coposu, Câmpeanu, Rațiu) și i-au adormit vigilența cu următoarele vorbe: «Luați, tovarășe prim, sint de-ale noastre, de-ale poporului!»

● La rîndul său, Mircea Dinescu explică de ce nu mai candidează la postul de președinte: „Fiindcă am chef să bat cîțiva ziarști și ca președinte nu e voie”.

● În **EVENIMENTUL ZILEI** nr. 54 este publicată, pe prima pagină, o fotografie reprezentîndu-l pe Mihai Stănescu, îmbrăcat cu un tricou pe care poate fi văzut un desen aparținînd, bineînțeles, lui Mihai Stănescu. Desenul înfățișează o girafă care strigă „Jos Iliescu!”. De undeva, de jos, de la picioarele ei, o persoană (importantă, nu spunem care) o amenință: „Măi, animalule, acum mă reped la gîtul tău...”

● Nu toată ironia din presa românească este îndreptată împotriva președintelui. În primul număr din noua serie a revistei **INDISCRET** - revistă editată de grupul de presă Topaz - Paul Agarici ne oferă un instantaneu al lui Corneliu Vadim Tudor, surprins în momentul în care atacă mai multe sticle cu băutură. Iată și explicația care însoțește fotografia: „Hop sh-asha (în lb. arabă în original)”. Li urăm Lianeii Cojocaru, actuala directoare a revistei, să facă celebră publicația pe care o conduce și să-și păstreze... umorul.

Stînga-de jur-împrejur !

● La școala de dresaj pentru adulmecarea comploturilor iudeo-maghiaro-masonice, vocabularul e pesemne adaptat la capacitatea de asimilare a cursanților și cuprinde cîțiva termeni de bază: jidan, mercenar, irendentism, francmason, mucios, neam, a stopa, a vinde, Sôros, dilui și nevleg.

Gramatica și ortografia limbii române nu intră în programă, știut fiind că „adevărații patrioți”, cu cit se exprimă mai dezarticulat, cu atît sint mai autentici. Instrucția lor se limitează la comenzi (stînga-de jur-împrejur!) și reflexe condiționate. Ne-o demonstrează săptămînal **EUROPA**. În nr. 90, în editorialul „Cine stopează complotul ?”

Ilie Neacșu interpretează incidentul de la Constanța ca o consecință a faptului că dl. Ion Iliescu nu l-a ascultat cînd i-a atras atenția că unii consilieri prezidențiali „sînt în slujba lui Petre Roman (numit puțin mai sus cu drăgălășenie «jidănelul», n.n.), ai (sic!) Convenției Democratice și ai Sinagogii și aceștia divulgă programul de deplasări al președintelui Ion Iliescu contribuind astfel la organizarea de grupuri de intimidare în orice localitate vizitată”. Deci dl. I.I. ar trebui să fie deplasat incognito. O altă împardonabilă greșeală a președintelui: „cu mina sa, (s.n.) domnul Ion Iliescu a acceptat intrarea în țară a jidanului ungar Sôros, care a sponsorizat și sponsorizează încă întreaga presă care li este ostilă”. Ilie Neacșu știe sigur că „La urne vor avea loc cele mai mari fraude din istoria României. Peste optzeci la sută dintre *cei stabiliți cu derularea alegerilor* (s.n.) în secțiile de votare sînt plățiți gras, în valută, de emisarii Convenției și FSN-ului. Există un plan comun, conceput pe pare de Masonerie, în care reprezentanții Convenției și ai FSN-ului au primit ordinul de a lupta alături pentru detronarea lui Ion Iliescu”. Pînă la „detronare” însă, părerea directorului **Europei** (și a președintelui societății comerciale care vinde „en-gros și en-detail” vodcă românească, chibrituri și chereștea rășinoase) - este că „președintele Ion Iliescu a ieșit mai puternic și mai adorat după diversiunea Convenției Antidemocratice și Antinaționale petrecută la Constanța”.

● Cîteva pagini mai încolo, un Petre Ionescu, în articolul „Ziarști... sau mercenarii ai violenței electorale?” e de altă părere: „Un lucru trebuie totuși spus despre acest moment de la Constanța și anume acela că el a putut irita și mîhni pînă la limita suportabilului pe președintele țării și poate chiar să-l compromită pentru un timp în fața unei părți a electoratului”. Din două una: sau mai adorat sau mai compromis! Bine că, aplecat asupra aceluiași subiect, Cristian Sandu, ne lămurește: „Că provocarea de la Constanța privind așa-zisa agresiune a Președintelui României asupra unui așa-zis ziarist a fost montată de acele forțe care se împiedică de dl. Iliescu ca de ultimul obstacol în calea distrugerii României este evident pentru orice om cu un număr rezonabil de circumvoluțiuni pe creier! De cînd așteptau mercenarii de presă ai d-lui Sôros un asemenea moment! Este regretabil că și odinioară (sic!) atît de seriosul cotidian «Adevărul» a căzut în țesătura acestei agenturi iudeo-maghiare...” etc. etc.

● Nu știm la cît evaluează **Europa** numărul rezonabil de circumvoluțiuni. Judecînd după deficiențele de logică ale textelor publicate „este evident pentru orice om “că numărul e mic, par și cu materia cenușie epuizată în vînzările de chibrituri și chereștea rășinoase”.

● Altfel cum să înțelegem faptul senzațional relatat de Angela Băcescu, modul cum aplică „ziarista” regula unei informații corecte (unde, cine, cînd, cum): „În ziua de 21 august 1989 (vineri) în jurul orei 21,00 a fost găsit secționat într-o stație de cale ferată (la o barieră unde acceleratul nu oprește, iar victima n-a fost în nici un tren), Virgil - Cătălin Zbăganu. (...) În localitatea respectivă (care? n.n.) au murit în aceleași condiții în ultima săptămîină 12 persoane iar de la începutul lunii august numărul acestora se ridică la 30. Cine este Virgil - Cătălin Zbăganu?”

Pînă în mai 1991 a fost vice - liderul sindicatului tipografilor din România. După aceea a fost șomer [...].

Cel dispărut era președintele Comitetului de organizare a Partidului Comunist Român și urma peste cîteva zile să facă înscrierea partidului la Tribunalul Municipiului București pentru a se angaja în campania electorală”.

Portretul editorialistului pe caniculă

● Cu o cuceritoare autoironie, Șerban Foartă glosează asupra rolului de editorialist pe care și l-a asumat pentru revista **ORIZONT** (în nr. 14 al săptămînalului timișorean). Cum, îndeobște, editorialiștii scriu despre orice altceva decît despre ei înșiși și cum mulți dintre ei sînt și scriitori, n-ar strica dacă și ei ar citi acest portret al editorialistului în luna august: „Să fii tot timpul *en vedette*, să te expui mereu privirii critice aspre, scrutătoare a unui public invizibil, să joci sub, poate, cea mai crudă dintre lumini, lumina rampei, și totdeauna în proseniu, nu-i cea mai veselă condiție. Ispitele notorietăți se contrazic, în mai tot omul, cu o nevoie de penumbra, de taină sau anonim, de ceea ce un Quintilianus numea o «*umbratilis vita*» răspunderea ce-ți incumbă, în calitate de, să zicem, protagonist sau, cel puțin, de vitrinier al publicației - cu dorul lipsei de răspunderi, al degrevării de povara perpetuei lucidități, ca și, altminteri, de aceea a unei vieți în vîzul lumii, a traiului într-o vitrină sau, știu eu? într-un insectar (de unde impresia atîtor, inamicală, cum că te-ai da o mare goangă!)”

Nu e nevoie să fii neapărat editorialist ca să-ți trăiești viața la vedere. Un exemplu care ne vine în minte e acela al lui Simenon care, o vreme, a scris într-o gheretă de sticlă instalată într-un punct dintre cele mai animate ale Parisului. În privința impresiei unora dintre cititori că anumiți editorialiști se dau drept mari goange, să fie ea doar o simplă impresie? ● În același număr al revistei, Mircea Mihăieș întreprinde o incursiune în lumea best-seller-ului american. Criticul timișorean pornește de la întrebarea de ce o carte ajunge pe lista succeselor, și alta, de aproximativ aceeași valoare și cu un subiect asemănător, nu? De obicei, succesele de librărie cele mai mari le au cărțile de divertisment, al căror scop principal e deconectarea cititorului. Există apoi romanele așa numiți autori de succes, care se vînd în milioane de exemplare, atît în librării cît și în supermarket-uri. Și totuși alături de aceste cărți de o valoare literară îndoielnică, în topul marilor succese își găsesc loc și cărți valoroase. *Immortality*, un roman dificil de Milan Kundera rezistă cu succes, constată Mircea Mihăieș, concurenței pe care i-o fac „diversele cărți despre războiul stelelor sau despre crime în serie”. Cărțile succesului sigur pe piața americană sînt însă cele de nonficțiune: „Fie că este vorba de biografiile unor importante personaje politice, de sfaturi privitoare la cum să reușești în viață, sau doar la biblîelile de logică și incoerențele gramaticale ale președintelui Bush (ca în excelentele fragmente culese de către redactorii săptămînalului *The New Republic*)”. Și, am adăuga noi, nu e de disprețuit succesul cărților de bucate și, mai nou, al lecturilor făcute de actori celebri și înregistrate pe casete sau pe discuri, adică al cărților gata citite, cum s-ar zice.

Cronicar

Editor:
Topaz G.A. S.R.L.

Președinte:
Octavian Mitu

24 pag. 50 lei

România literară

Calea Victoriei 133-135, București, sector 1. Telefoane: 50.62.86, 50.47.28, 50.33.69, Fax: 12.82.53.

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Alex. Ștefănescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanța Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel, Alexandra Ciocărlie (externe), Maria Ionescu (secretar de redacție), Mihai Grecu (tehnoredactor), Elena Horasangian, Laura Popa, Nina Pruteanu, Alexandra Voicu (corectură), Elena Mareș (stenodactilografă), Andriana Fianu, Nicoleta Micu (secretariat), Maria Micu (curier).

Colegiul de conducere: Nicolae Manolescu, Gabriel Dimisianu, Mihai Pascu, Alex. Ștefănescu, Adriana Bittel, St. Aug. Doinaș (reprezentant al Uniunii Scriitorilor) și Valentin Racoviță (reprezentant al grupului de publicații Topaz).

Paginație pe calculator: George Cojocariu, Mircea Stoian.

Correspondenți: Mircea Iorgulescu (Paris și München), Dorin Tudoran (Washington).

Abonamente: 3 luni — 650 lei; 6 luni — 1300 lei; 1 an — 2600 lei. Cititorii din străinătate se pot abona prin **Rompres Filatelia** — sectorul export-import presă. P.O. Box 12—201, telex: 10876, prsfir București, Calea Griviței 64—68. Tiparul: TIFOPREX. Tehnoredactare computerizată: SOFTCHIM S.A. ISSN 1220—6318